

СУМИ

SUMY

Автор тексту: Кудінов Дмитро Валерійович, кандидат історичних наук, науковий співробітник Комунальної установи “Агенції промоції “Суми” Сумської міської ради, член Національної спілки краєзнавців України

Дизайнери: Лін Олексій Сергійович, Отенко Андрій Миколайович, Ткачов Олег Олексійович

Фотограф: Ройченко Ігор Юрійович

Перекладач: Дорда Світлана Володимирівна

Рецензенти:

Терес Наталія Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член Національної спілки краєзнавців України

Дегтярєв Сергій Іванович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії Сумського державного університету, член Національної спілки краєзнавців України

Леоненко Віталій Анатолійович, диякон, церковний архітектор

Путівник “Суми. Запрошуємо до знайомства” стисло презентує сучасність та історію міста Суми. Для зручності головний текст об’єднаний у дев’ять маршрутів районами міста. Кожен із них представлений таким чином, що перед читачем постає не просто вказівка шляху та опис цікавих об’єктів, а й розгортається широка картина подорожі Сумами. Назви маршрутів подаються з урахуванням історичних топонімів, в тому числі тих, що нині не вживаються (Лифицька Стінка). Їх актуалізація є важливою для збереження історичної пам’яті сумчан і відновлення у вжитку в зв’язку з перейменуваннями назв вулиць і районів міста.

Путівник містить карти, схеми, довідковий матеріал і численні ілюстрації, що зробить знайомство з містом зручним й інформативним.

Для широкого кола читачів — сумчан і гостей міста.

Guide book “Sumy. Welcome to Acquaintanceship” briefly presents the present and history of Sumy. For convenience the main text is represented by nine town districts routes. Each of them is not only the way marker and the description of interesting objects, but a vivid picture of tour around Sumy. Route names are given taking into account historical toponyms, including those that are currently out of use (e.g. Lyfytyska Stinka). Their actualization is important for the preservation of historical memory of Sumy inhabitants and renewal in the usage due to the renaming streets and districts of the town.

The guide contains maps, plans, reference material and numerous illustrations that make the acquaintance with the town convenient and informative.

For high readership — inhabitants and visitors of Sumy.

Творчий колектив видання щиро вдячний Сумській міській раді та міському голові Геннадію Михайловичу Мінаєву за можливість вперше за роки незалежності реалізувати мрію сумчан, гостей міста — побачити основні екскурсійні маршрути в путівнику “Суми. Запрошуємо до знайомства”.

Путівник “Суми. Запрошуємо до знайомства” виданий за професійної участі та старання Сумської обласної громадської організації “Центр соціально-гуманітарного розвитку “Рідний край”

Суми. Запрошуємо до знайомства: путівник / авт. тексту Д. В. Кудінов; кер. проекту С89 І. О. Дяденко, В. К. Шейко; ред. М. Л. Охріменко. — Київ: Фолігрант, 2013. — 160 с.: іл. — Текст укр. та англ. мовами.

ISBN 978-966-96867-5-6

© КУ “Агенції промоції “Суми”, 2013
© СОГО “ЦСР “Рідний край”, 2013
© ФОП Ткачов О.О., 2013

Вступ

“Місто, де здійснюються наші мрії”, “Місто над Пслом”, “Місто троянд”... І це далеко не повний перелік неофіційних назв м. Суми, обласного центру на північному сході України. Суми — сучасне і зелене місто, яке зберігає історико-культурну спадщину, колорит слобожанської природи і відчуття неплинності часу, що змушує захоуватися в нього, згадувати з теплотою і радити поверненню.

Суми має багатотисялітню і цікаву історію. Ще у первісні часи на його території селилися люди. Археологами в місті та на його околицях знайдені залишки селища епохи неоліту, могильника черняхівської культури II-V ст. н.е. та давньоруського

Introduction

“The Town where our dreams come true”, “The Town on the river Psel”, “the Town of Roses”... This is not a complete list of unofficial names of Sumy, the regional center in the north-east of Ukraine. Sumy is modern and green city that preserves the historical and cultural heritage, the color of Slobozhanshchina nature and the sense of time non-fluidity that causes falling in love with it, remembering it with warmth and rejoicing at returning.

Sumy has a long and interesting history. Even in the primitive times people settled in its territory. In the town and on its outskirts archeologists found the remains of the Neolithic, burial ground of Cherniakhivska Culture II-V century AD and the ancient town of the XII-XIV century, which some historians connect with the annalistic Lipetsk. And right next to Sumy it was found Siver ancient settlements of the VIII-IX century (near v. Bytysya) and of the IX-XII centuries (near v. Zeleny Gai).

Contemporary Sumy emerged at the time of Khmelnytsky, when there was mass migration of Ukrainians from the right bank lands devastated by war to Slobozhanshchina. In the

міста XII–XIV ст., яке деякі з істориків пов'язують із літописним Липецьком. А у безпосередній близькості до Сум виявлені сіверянські городища VIII–IX ст. (біля с. Битиця) та IX–XII ст. (в районі с. Зелений Гай).

Сучасне м. Суми виникло за часів Хмельниччини, коли відбувалася масова міграція українців зі спустошених війною правобережних земель на Слобожанщину. Навесні 1655 р. переселенці із містечка Ставище (нині смт Київської області), очолювані отаманом Герасимом Кондратьєвим (?–1701), стали

на правому крутому березі ріки Псел і заснували у місці впадіння річки Суми однойменну слободу. Протягом 1659–1765 рр. Суми були центром слобідського полку. Сумські козаки брали участь у війнах Московської держави (згодом Російської імперії) з Туреччиною, Кримським ханством, Швецією, Польщею і Прусією. У 1659, 1663 і 1668 рр. сумчани відбивали напади на місто та територію полку військ Кримського ханства. У 1708–1709 рр. у Сумах перебувала ставка московського царя Петра I.

У 1732–1743 рр. в Сумах розташовувалась канцелярія Комісії владштування слобідських полків — адміністративний центр Слобожанщини. Після ліквідації у 1765 р. козацького устрою, Суми перетворилися на центр Сумської провінції, згодом повіту Слобідсько-Української (від 1835 р. Харківської) губернії.

У другій половині XIX — на початку XX ст. Суми стають важливим промисловим, освітнім і культурним містом, столицею "цукрового королівства" на території України. Економічне і культурне піднесення Сум пов'язане

spring of 1655 the settlers of town Stavishche (now an urban village of Kyiv region), led by the chieftain Gerasim Kondratyev (appr. 1613–1701), took the steep right bank of the river Psel and at the confluence of the river Suma founded the settlement with same name.

During the 1659–1765 Sumy was the center of the Sloboda Regiment. Sumy Cossacks took part in the wars of Muscovy (later the Russian Empire) with Turkey, the Crimean Khanate, Sweden, Poland and Prussia. In 1659, 1663 and 1668 Sumy inhabitants rescued the town and the territory of the regiment from the troops of the Crimean Khanate. In 1708–1709 the headquarters of the Tsar Peter I was in Sumy.

In 1732–1743 the Commission Office of the Sloboda regiments arrangement was located in Sumy — the administrative center of Slobozhanshchina. After the liquidation of the Cossack system in 1765, Sumy became the center of Sumy province, then the district of Sloboda-Ukrainian (since 1835 — Kharkiv) province.

In the second half of the XIX — at the beginning of the XX century Sumy became an important industrial, educational and cultural town, the capital of the "sugar kingdom" in Ukraine. Economic and cultural development of Sumy is associated with the names of entrepreneurs and philanthropists of Ivan and Pavlo Kharytonenkos, Dmytro Sukhanov, public and cultural figures of Pavlo and Georgy

з іменами підприємців та меценатів Івана і Павла Харитоненків, Дмитра Суханова, громадських та культурних діячів Павла і Георгія Лынтварьових, Дмитра Корепанова, Леоніда Кагадєєва...

У Сумах проживали письменник і філософ І. Ф. Богданович (1743–1803), поет, письменник і перекладач П. С. Морачевський (1806–1879), котрий у нашому місті написав віршовану п'єсу "Сумська дивачка", прозаїк і драматург А. П. Чехов (1860–1904), поети і драматурги Леся Українка (1871–1913), Олександр Олесь (1878–1944), письменник О. І. Купрін (1871–1938).

У 1923–1930 рр. Суми були адміністративним центром округу, у 1930–1939 рр. — містом республіканського значення, районним центром Харківської області. Від 10 січня 1939 р. Суми набули статусу обласного центру. У повоєнні роки Суми перетворилися на потужне і велике за промисловим значенням місто України.

Сучасна площа міста становить 145 км². Чисельність жителів у 2013 р. становила понад 270 тис. Місто поділяється на два райони — Ковпаківський і Зарічний.

Символіка Сум: герб міста (щит французької форми із зображенням трьох чорних сумок із золотими гудзиками); прапор — смарагдове прямокутне полотнище з гербом міста посередині поля; "Гімн м. Суми" (слова М. Гриценка, музика В. Козупиці).

На честь Сум названий астероїд головного пояса Сонячної системи — 2092 Sumiana (1969 UP), відкритий 16 жовтня 1969 р. астрономом Л. І. Черних.

Lyntvaryovs, Dmytro Korepanov, Leonid Kagadyeyev...

The writer and philosopher I. F. Bogdanovych (1743–1803); poet, writer and translator P. S. Morachevsky (1806–1879), who wrote the poetic play "Sumy strange" ("Sumy dyvachka") in our town; novelist and playwright Anton Chekhov (1860–1904); poets and playwrights Lesia Ukrainka (1871–1913) and Olexandr Oles' (1878–1944), writer O. I. Kuprin (1871–1938) lived in Sumy.

In 1923–1930 Sumy was the administrative center of Sumy province, in 1930–1939 — it was the town of republican importance, the district center of Kharkiv region. On January 10, 1939 Sumy acquired the status of the regional centre. In the post-war period Sumy turned into a powerful and industrial town of great value of Ukraine.

The contemporary area of the town is 145 km². In 2013 the number of inhabitants was over 270 thousand. The town is divided into two districts — Kовpакivsky and Zаричnyy.

The symbolics of Sumy: the town coat of arms (shield of the French form with three black bags with gold buttons), flag — the emerald rectangular flag with the town coat of arms in the middle, "Hymn of Sumy," (text of M. Hrytsenko, music of V. Kozupytsya).

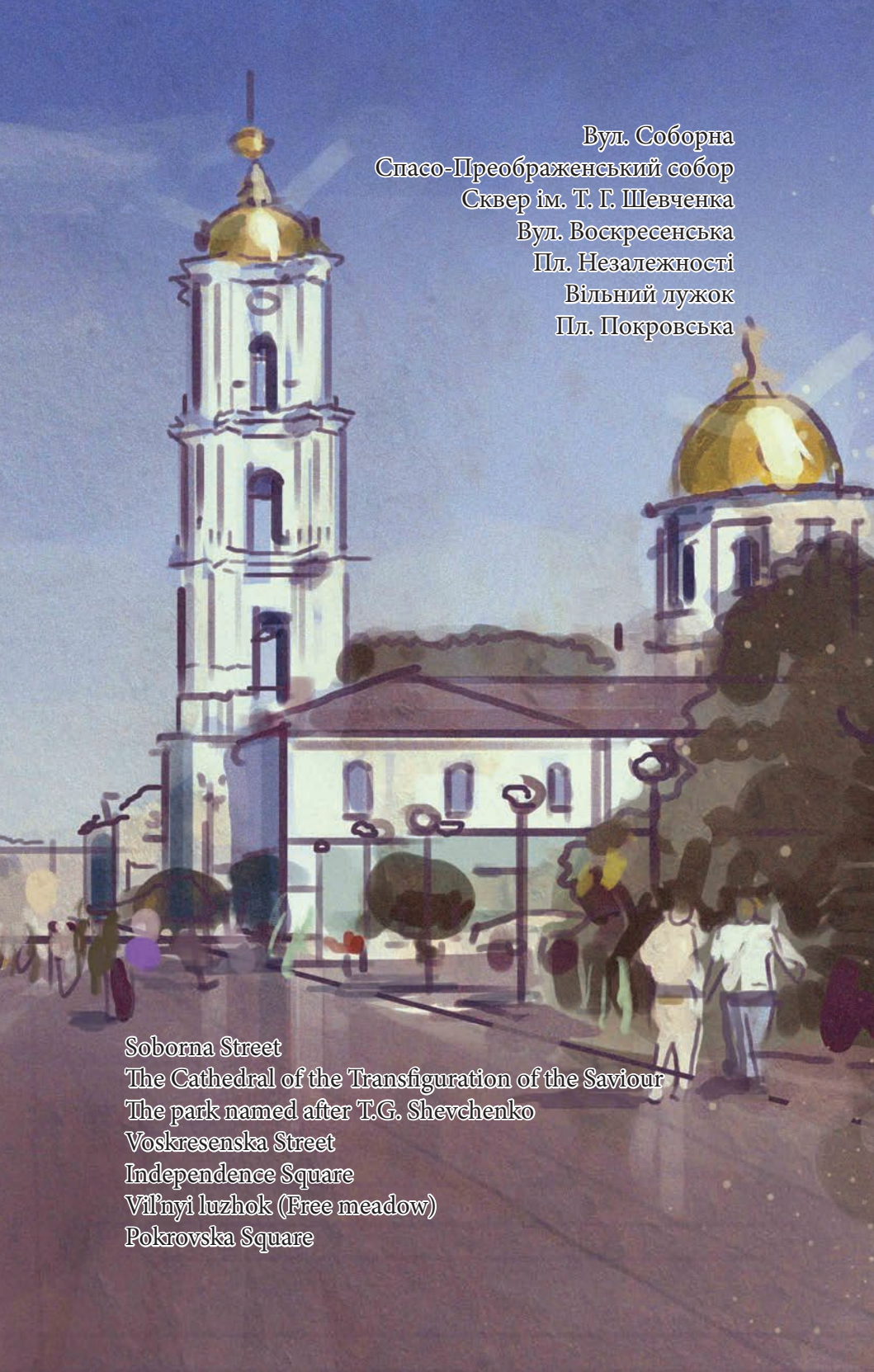
The main-belt asteroid of the Solar System — 2092 Sumiana (1969 UP), discovered in October 16, 1969 by astronomer L. I. Chernykh is named in honor of Sumy.

1

“Сумин город”
“Sumyn gorod”

Вул. Соборна
Спасо-Преображенський собор
Сквер ім. Т. Г. Шевченка
Вул. Воскресенська
Пл. Незалежності
Вільний лужок
Пл. Покровська

Soborna Street

The Cathedral of the Transfiguration of the Saviour

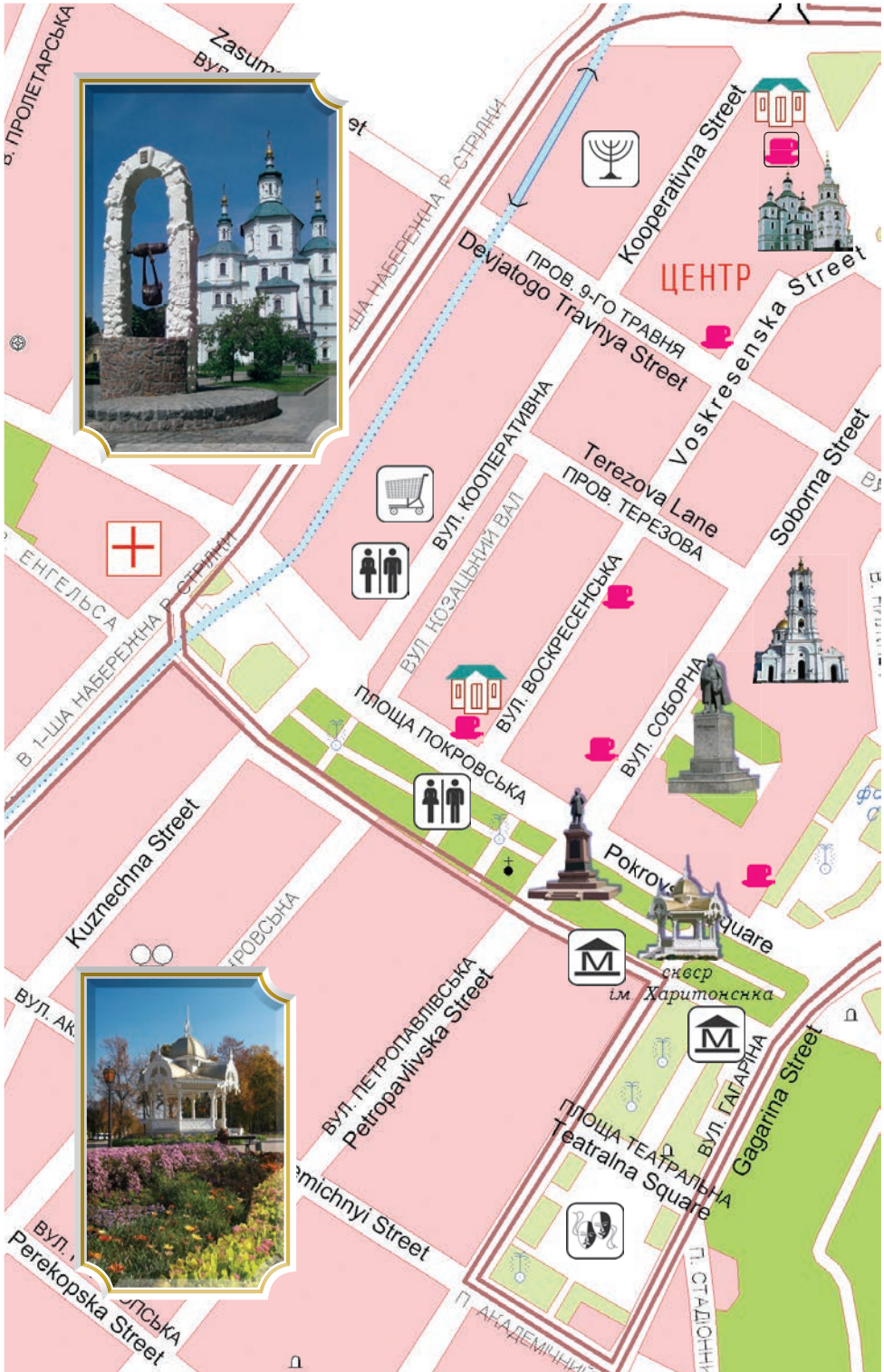
The park named after T.G. Shevchenko

Voskresenska Street

Independence Square

Vil'nyi luzhok (Free meadow)

Pokrovska Square

Сумка

ПЛОЩА
НЕЗАЛЕЖНОСТІ
Nezaleznosti Square

ВІЛЬНИЙ
ЛУЖОК

Псел

8 МІКРОРАЙОН

ВУЛ. ХАРКІВСЬКА

Kharkivska Street

Вулиця Соборна

Центральний район м. Суми — “Город”, розташований у межах замкової і головної частини козацької слободи. “Піти в Город” — у розумінні сумчан означає “пройти до центру”. Разом з “Городом” використовується топонім “Сотня”, що є скороченим варіантом іменування вул. Леніна (нині — Соборної) на молодіжному сленгу 1960-х років — “Стометрівка” (насправді загальна довжина вулиці становить 480 м).

Головною вулицею центрального району, і міста в цілому, є вул. Соборна. Вона виникла наприкінці XVIII ст. в результаті перебудови Сум за генпланом 1786 р. Первинна назва вулиці — Московська. У 1880-х роках міська дума прийняла рішення про її перейменування на Соборну, що, очевидно, було пов'язане з капітальною перебудовою головного храму міста.

Soborna Street

Central district of Sumy — “Town” (“Gorod”), is located within the castle and the main part of the Cossack settlements. “Go to the Town” — in the sense of Sumy inhabitants means “go to the center.” Together with the

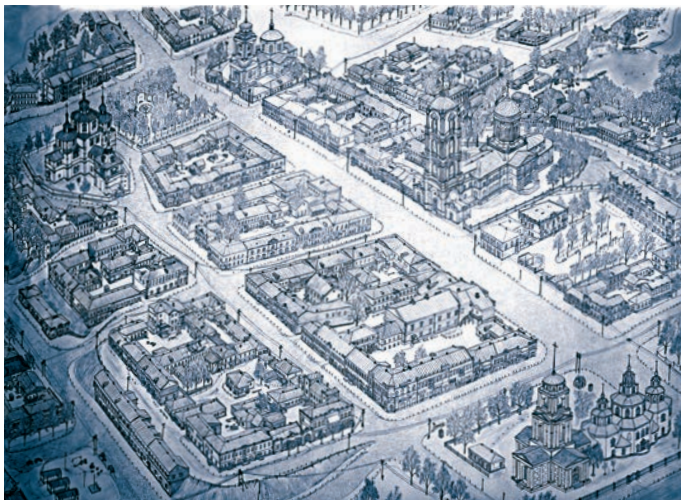
“Town” it is used the toponym “Sotnia”, which is a shortened version of naming Lenin street (now — Soborna), on youth slang of the 1960^s — “Stometrivka” (actually the total length of the street is 480 m).

The main street of the central district and the town in general is Soborna Street. It came into being at the end of the XVIII century as the result of Sumy restructuring according to the general plan of 1786. The original name of the street — Moscovska. In 1880 the Town Council decided to

У 1920-х роках Соборна була перейменована на вул. Сталіна; з кінця 1950-х років — на вул. Леніна і лише в 1991 р. повернула собі передреволюційне ім'я. У 2000 р. відбулася реконструкція вулиці, після якої вона набула сучасного вигляду — з тротуарною плиткою, ліхтарями,

rename it into Soborna, which apparently was due to the capital restructuring of the town main cathedral. In 1920 Soborna became Stalin Street, since the late 1950^s — Lenin Street and only in 1991 it regained its pre-revolutionary name. In 2000 the street was reconstructed, after

прикрашеними гербом міста, канадськими кленами і різнокольоровою фарбою на стінах старих будинків.

Вул. Соборна зберегла значну частину старих будівель дореволюційної доби, зведених переважно вже після затвердження чергового генплану міста 1845 р. Здебільшого це двоповерхові будинки, що мали багатофункціональне призначення: підвали слугували для збереження товарів, на першому поверсі розташовувалися крамниці й контори банків, другий — орендували фінансово-кредитні установи, приватні лікарі, а також окремі городяни під особисте житло. Деякі багаті сумчани мали кілька будинків. Зокрема, купець Скрипниченко звів торговий комплекс на центральній вулиці, справжню купецьку фортецю. Нині в одному з його будинків (Соборна, 27) розташовується Агенція промоції “Суми” — установа, орієнтована на популяризацію міста на українській та міжнародній арені. Агенція проводить активну галерейну і промоційну

that it acquired a modern image — with paving tiles, lanterns, decorated with the town coat of arms, and Canadian maples and many-colored paint on the walls of old houses.

Soborna Street has preserved a significant part of the old pre-revolutionary period buildings, built mostly after the approval of

another general plan of the town development of 1845. For the most part, these were two-storey buildings that had multifunctional purpose: the basement served

діяльність (влаштування виставок, фестивалів, конкурсів, прес-конференцій, видання краєзнавчої літератури та ін.).

Поряд з Агенцією встановлена контактна скульптура "Дама з парасолькою" (ск. Е. Гурбанов, 2012), що зображує молоду вагітну жінку у вбранні початку

ку минулого століття. Домінують центральної частини міста і вул. Соборної є кафедральний Спасо-Преображенський собор Сумської та Охтирської єпархії УПЦ МП. Він був зведений на місці дерев'яної Преображенської церкви, спорудженої ще у перші роки існування Сум. Протягом 1776–1788 рр. городяни звели величний кам'яний храм. Шістдесятитудовий дзвін для церкви був узятий із ліквідованого Сумського Успенського чоловічого монастиря. В XIX ст.

to keep goods; shops and offices of banks were placed on the first floor, the second floor was rented by financial and credit institutions, private doctors, as well as by individual townspeople as a private accommodation. Some wealthy townspeople had several houses. In particular, the merchant Skrypnychenko built a trade complex on the main street, a real merchant fortress. Now, in one of his buildings (Soborna, 27) the Promotion Agency "Sumy" is located — an institution aimed at promoting the town on the Ukrainian and international arena. The Agency is conducting an active gallery and promotional activity (exhibitions, festivals, competitions, press conferences, publication of regional ethnography literature, etc.).

Next to the Agency a contact sculpture "Lady with umbrella" (author E. Gurbanov, 2012) was installed, which depicts a young pregnant woman in a dress of the last century. The dominant feature of the town center and Soborna Street is the Cathedral of the Transfiguration of the Saviour of Sumy and Okhtyrka Eparchy of UOC MP. It was built on the site of the wooden Church of the Transfiguration, built in the early years of Sumy. During the 1776–1788 townspeople built a magnificent stone church. The bell of sixty poods for the church was taken from the liquidated Sumy Monastery of the Dormition. In the XIX century the Cathedral was reconstructed several times. The present day shape was acquired in 1892, when it was finished

собор неодноразово перебудовувався. Сучасного вигляду він набув у 1892 р., коли завершилася його остання генеральна перебудова, ініційована старостою церкви купцем Дмитром Сухановим. Тоді ж на бані і дзвіниці храму були встановлені 8 трьохметрових скульптур апостолів та князя Володимира Хрестителя. У верхньому ярусі дзвіниці можна побачити годинник, виготовлений у 1884 р. компаніями Ф. Вінтера (Санкт-Петербург) і Й. Войпе (Бокенем, Німеччина).

Нині собор — однобанна, чотирихрестовна, хрещата, двосвітна споруда, що поєднує у собі ренесансний, бароковий та класичний стилі. Особливо велично виглядає барокова дзвіниця висотою 56 м. Храм має три престоли: головний — Преображення Господнього, південний — Благовіщення Пресвятої Богородиці та північний — Св. Великомученика Дмитрія Солунського. Собор ошатно вбраний усередині: мармурові іконостаси, колонки, інкрустовані малахітовими пластинками, бронзові з позолотою Царські Врата. Храм розписували відомі російські художники К. Лебедев і В. Маковський.

its last general reconstruction initiated by the churchwarden, merchant Dmytro Sukhanov. At the same time 8 three-meter sculptures of the apostles and the Prince Volodymyr the Baptizer were installed on the dome and on the bell tower of the temple. In the top tier of the bell tower one can see the clock, made in 1884, by the companies of F. Winter (St. Petersburg) and J. Voyle (Bokenem, Germany).

Today's Cathedral is one dome, having four internal piers, cruciform, having couplets construction that combines Renaissance, Baroque and classical style. The baroque bell tower of 56 meters height is especially majestic. The cathedral has three altars: the main altar is the altar of the Transfiguration of Christ, the south one — of the Annunciation of the Mother of God, and the north one — of Holy Martyr Demetrios of Thessaloniki. The Cathedral is smartly decorated inside: marble iconostasis, columns, inlaid with malachite plates, bronze with gold Holy Gates. The cathedral was painted by famous Russian artists K. Lebedev and V. Makovsky.

The house of Sumy and Okhtyrka eparchy built at the end

Ліворуч від собору знаходиться будинок Сумської та Охтирської єпархії, зведений наприкінці ХХ ст. (Соборна, 31; арх. В. Ухань, В. Трегубов, Ю. Близнюк, О. Коблянський). Аркатурний пояс, капітелі колон, їх про-

of the twentieth century is to the left of the cathedral (Soborna, 31; architectures V. Uhan', V. Tregubov, Ju. Blyznjuk, O. Koblyanskyi). The proportions of the arcaded frieze and chapters are in the style of the cathedral. Hipped

порції витримані в стилі собору. Шатрові бані, обрамлення вікон, рустика та інші елементи декорування стін нагадують архітектуру будинку філармонії.

Праворуч від собору стоїть одна з найстаріших споруд міста — колишня міська ратуша, побудована в XVIII ст. (Соборна, 33). За припущенням істориків, тут також розташовувалась канцелярія Комісії влаштування слобідських полків (1732–1743) — орган, що керував усіма п'ятьма полками Слобожанщини, а також штаб Сумського гусарського полку, спадкоємець козацького регіменту.

На вул. Соборній розташований сквер імені Т. Г. Шевченка. У часи існування Сумського козацького полку (1659–1765 рр.) на його місці знаходився міський замок-цитадель. Пізніше — будинок присутствених місць, магазини, цейгауз Сумського гусарського полку. Нині півколом сквер оточують будинки, зведені наприкінці XIX ст. Серед них — будівля колишньої Сумської 1-ї жіночої гімназії (від 1996 р. — корпус юридичного факультету Української академії банківської справи НБУ (УАБС)), яка завдяки своїм багатим архітектурним формам схожа на невеликий палац. Наприкінці XIX ст. ученицею гімназії була Катерина Волжина (1876–1965), майбутня дружина М. Горького, правозахисниця, член ЦК партії соціалістів-революціонерів. У

domes, window decorations, rustics, and other elements of walls decorating resemble the architecture of the building of the Philharmonic society.

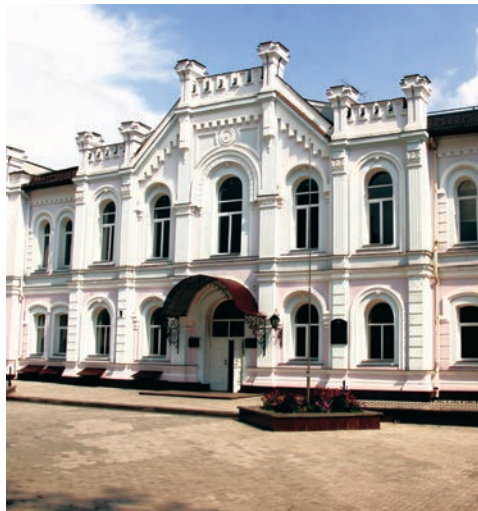
To the right of the cathedral there is one of the oldest buildings of the town — the former town hall, built in the XVIII century (Soborna, 33). According to the assumptions of historians, the Commission Office of Sloboda regiments arrangement (1732–1743) — the agency that governed all five regiments of Slobozhanshchina, and headquarters of the Sumy Hussar regiment, the successor of the Cossack regiment, were seated here.

The park named after Taras Shevchenko is on Soborna Street. At the time of the Sumy Cossack Regiment (1659–1765) there was a town castle-citadel in its place. Later — offices, shops, armoury of the Sumy Hussar regiment were there. Now the park is in a semicircle surrounded by buildings, built in the late XIX century. Among them — the building of the former Sumy the 1st girls gymnasium (since 1996 — the building of the Law Faculty of the Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine), which due to its rich architectural forms resembles a small palace. At the end of the XIX century Kateryna Volzhina was a student of the gymnasium (1876–1965) — the future wife of Maxim Gorky, human rights activist,

передвоєнний час в ЗОШ № 2, яка стала спадкоємницею гімназії, навчалися Дмитро Косаренко (1923–1943), керівник підпільної організації “Прапор” у період німецько-фашистської окупації м. Суми, Володимир Сташис (1925–2011), перший проректор Національної юридичної академії України імені

member of the Central Committee of the Socialists-Revolutionaries Party. Dmytro Kosarenko (1923–1943), the leader of an underground organization “Flag” (“Prapor”) during the Nazi occupation of Sumy, Volodymyr Stashys (1925–2011), the first Vice-Chancellor of the National Law Academy of Ukraine named

Ярослава Мудрого, Герой України, генерал-лейтенант юстиції.

Фасадом до скверу виходить палац дітей та юнацтва, який розташовується у двох сусідніх будівлях. Старий двоповерховий будинок з червоної цегли, прикрашений декоративними вежами, проектувався для Олександрівського сільсько-господарського банку дрібного кредиту Сумського повітового земства. Частина приміщення банку також орендував підприємець Е. Кайданський, власник першого автомобільного магазину у Сумах. Новий корпус палацу у вигляді кола зведений наприкінці минулого століття.

Посередині скверу у 1958 р. встановлено монумент Т. Шевченку, підніжжя якого облицьоване чорним гранітом (ск. Я. Красножон, арх. М. Махонько). Ліворуч від нього — пам'ятник сумським студентам (ск. О. Шевченко), встановлений у 2005 р. на місці наметового містечка, створеного студентами трьох

after Yaroslav the Wise, the Hero of Ukraine, Lieutenant-General of Justice studied at school № 2, which was the successor of the gymnasium in the prewar period. The facade of the Palace of Children and Youth, which is placed in two neighboring

вишів улітку 2004 р., що протестували проти об'єднання своїх навчальних закладів в єдиний Сумський Національний університет. За адресою вул. Соборна, 48 розташовувався кінотеатр "Оріон" (потім — Т. Шевченка), зведений у стилі модерн, що вирізняється особливо урочистим фасадом.

У старовинний ансамбль вулиці вписалися післявоєнні будівлі — розташовані на початку вулиці (Соборна, 25; 32). Вони зведені в стилі "сталінського ампіру", мають класичні форми, багате оздоблення muriv, балконів і проїздів. На будинку по вул. Соборній, 25 встановлено дві пам'ятні дошки на честь відомих його мешканців — пер-

buildings, faces the park. The old two-storey house of red brick, decorated with ornate towers, was designed for Alexander agricultural bank of small loan of Sumy district zemstvo. The part of the bank was rented by entrepreneur E. Kaydansky, the owner of the first automobile shop in Sumy. The new building of the palace in a circle form was built at the end of the last century.

In the middle of the park in 1958 it was installed a monument to Taras Shevchenko, the pedestal of which is coated with black granite (sculptor Ja. Krasnozhon, architect M. Mahon'ko). To the left of it there is a monument to students of Sumy (sculptor O. Shevchenko), installed in 2005 on the site of the

encampment set up by students of three universities in the summer of 2004, who protested against

шого доктора наук на Сумщині С. М. Кафтаряна (1913–1972) і Героя Радянського Союзу підполковника Ф. Ф. Дудника (1910–1986).

Нижче вул. Соборної біля підніжжя старого козацького валу можна пройти вулицями Нижньособорною та Белінського (історична назва — Безсмертний пров.). Вони зберігають старовинну забудову, що дає уявлення про архітектуру повітового міста — двоповерхові будинки, прикрашені колонками, сандриками та іншими декоративними елементами; посилені контрфорсами мури купецьких крамниць і сховищ. Виділяється будинок по вул. Белінського, 2, який має високий фасад з навісним карнизом і широкими арковими вікнами. Тут, у 1912–1918 рр. видавалася одна з найперших у місті газет “Сумський вісник”.

joining their universities into a single Sumy National University. On Soborna, 48 there was a cinema “Orion” (later — named after Shevchenko), built in Modern style and is notable for the grand façade.

Postwar buildings — located at the beginning of the street (Soborna, 25, 32) fit into an ancient street ensemble. They were built in the style of “Stalin’s Empire”, with classic shapes, rich decoration of walls, balconies and passages. Two commemorative plaques were installed on the building of Soborna, 25 in honor of its famous inhabitants — the first Doctor of Science in Sumy S.M. Kaftaryan (1913–1972) and the Hero of the Soviet Union lieutenant colonel F.F. Dudnyk (1910–1986). Downward Soborna Street at the foot of the old Cossack rampart you can walk along Nyzhnyosoborna and Belinsky streets (historical name — Bezsmertny lane). They preserve the age-old buildings, which provide insight into the architecture of district town — two-storey houses, decorated with columns, head molding and other decorative elements; reinforced by buttresses the walls of merchant shops and stores. The house on Belinsky, 2 is distinguished by a high façade with mounted cornice and wide arched windows. Here, in 1912–1918 it was published one of the first newspapers in the town “Sumsky Visnyk” (“Sumy Bulletin”).

Вулиця Воскресенська

Паралеллю Соборній є вул. Воскресенська — одна з найдавніших у Сумах (у 1925–2002 рр. — вул. Фрунзе). Назву вулиця отримала від Воскресенської

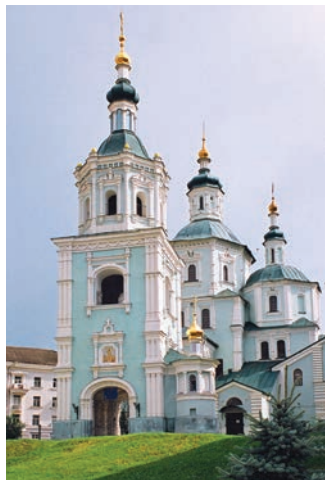
церкви, зведеної на рубежі XVII–XVIII ст. коштом сумських полковників Герасима і Андрія Кондратьєвих, про що свідчить пам'ятна дошка на стіні храму. Первісний вигляд церкви, що нині є кафедральним собором Сумської та Охтирської єпархії УПЦ КП, не зберігся через численні пожежі. На початку XX ст. з північного боку церкви було зведено дзвіницю, витриману в стилі храму. У 1978 і 2000 рр. відбулися реставрації церкви, які повернули їй той самий вигляд, що можна побачити на картинах українського художника К. Трутовського “Сорочинський ярмарок” і “Весільний викуп” (обидві 1881 р.).

Церква Воскресіння має характерну для українського бароко трикупольну забудову на два яруси. Перший поверх займає храм в ім'я Андрія Первозванного, верхній — храм Во-

Voskresenska Street

Voskresenska Street, the parallel to Soborna Street, is one of the oldest streets in Sumy (in 1925–2002 — Frunze Street). The street acquired its name from the Church of the Resurrection, built at the turn of XVII-XVIII centuries at the expense of Sumy colonels Gerasym and Andriy Kondratyev, the memorial plaque on the wall of the temple is the evidence of this.

The original form of the church that is now the cathedral of Sumy and Okhtyrka Eparchy of UOC KP did not remain because of the numerous fires. At the beginning of the XX century on the north side of the church the bell tower was built

in the style of the church. In 1978 and 2000 there was the restoration of the church, which returned it the same form that can be seen in the paintings of Ukrainian

скресіння Господнього. На той час окрім сакральної ролі храм мав і оборонне значення, про що свідчать надзвичайно товсті стіни та глибоко врзані в них вікна-амбразури. Церква підіймалася над валом північно-за-

хідної частини фортеці і під час її штурму могла служити опору вежею захисникам міста. У 2011 р. в її ніші було встановлено “Камінь любові”, привезений з Кани Галілейської, де Ісус благословляв молодят.

Вул. Воскресенська порівняно із завжди людною і торговою Соборною контрастує своїм переважно житловим і спокійним характером. Це відбивається і в забудові вулиці, яка в цілому зберегла дореволюційний вигляд. Переважають будинки адміністративного або виключно житлового характеру. Раніше тут знаходилися оселі підприємливих купців, готелі, ресторани, кінотеатр і міська пошта. Будинок пошти, зведений на початку ХХ ст. у стилі модерн, і нині використовується за своїм призначенням (Воскресенська, 15). Воскресенську в давні

artist K. Trutovsky “Sorochoynsky Yarmarok” (“Sorochoynsky Fair”) and “Wedding ransom” (both 1881).

The Church of the Resurrection has characteristic to Ukrainian Baroque three-dome construction in two tiers. The temple in the name of St. Andrew is on the first floor; the Church of the Resurrection of the Lord is at the top. In addition to the sacral role the temple originally had a defensive importance, as evidenced by the extremely thick walls and deeply embedded windows — gun-ports. The church was over the rampart of the northwestern part of the fortress and during its attack it could serve as a strong point for the defenders of the town. In 2011, “The Stone of Love” brought from Cana in Galilee, where Jesus blessed the newlyweds, was

installed in its niche.

Voskresenska Street is distinguished from always crowded and merchant Soborna Street by its predominantly residential and quiet character. This is reflected in the buildings of the street, which is generally persevered its pre-revolutionary form. Buildings

часи називали ще “вулицею готелів”, яких тут нараховувалося п'ять. Серед них особливо виділяється будівля найбільшого з них — “Грандотель” (Воскресенська, 8а/1), зведена наприкінці XIX ст. Він прикрашений багатим зовнішнім декором — пілястрами, рустом, рельєфним арковим обрамленням, що було доволі типовим для архітектури м. Суми пореформеного періоду.

Свій імідж вулиці готелів та ресторанів Воскресенська підтримує й зараз. На розі вул. Воскресенської та Покровської площі розташовується готель “Reikartz Сумы”, (раніше — “Україна”), зведений у 1962 р.

Сучасного і урочистого вигляду вул. Воскресенська набула після реконструкції в 2002 р. У 2008 р. вона прикрасилася пам'ятним знаком “Сумка” з коледязем-фонтаном (ск. О. Шевченко), який став подарунком

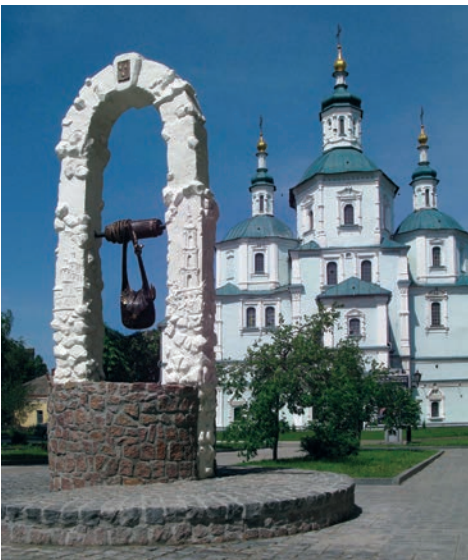
of administrative or exclusively residential character dominate here. Previously, there were houses of enterprising merchants, hotels, restaurants, cinema and the town post office here. Built for the town post office premises at the beginning of the XX century

in Modern style are still in proper use (Voskresenska, 15). Way back Voskresenska Street was named the “street of hotels”, there were five on it. The building of the greatest one — “Grand hotel” (Voskresenska, 8a/1), built at the end of the XIX century, is told from the others. It is decorated with rich external decoration — pilasters, rustic stones, raised arched frame that was fairly typical for Sumy architecture of post-reform period.

Voskresenska Street keeps up its image of the street of hotels and restaurants. At the corner of Voskresenska Street and Pokrovska Square there is the Hotel “Reikartz Sumy” (formerly — “Ukraine”), built in 1962. Voskresenska Street acquired modern and grand form after the reconstruction in 2002. In 2008 it was decorated by commemorative symbol “Sumka” (“Bag”) with a well-fountain (sculptor O. Shevchenko); it was the present of Sumy fraternity in Kiev to the hometown on the Day of Europe. The granite masonry around its pedestal depicts the map of Sumy region. Bronze plaques with the names of regional centers indicate their approximate location on the “map”.

In 2010, in honor of the 355 anniversary of Sumy foundation, nearby the coffee shop, which is placed in one of the most beautiful buildings of the street (Voskresenska, 9), it was installed

сумського земляцтва у Києві рідному місту до Дня Європи. Навколо його підніжжя — гранітна кладка у вигляді мапи Сумської області. Бронзові таблички з назвами районних центрів вказують на їх приблизне розташування на “мапі”.

У 2010 р. на честь 355-річчя від заснування м. Суми поблизу кав'ярні, яка розміщується в одному з найкрасивіших будин-

ків вулиці (Воскресенська, 9), була встановлена контактна скульптура “Малюта-ласуни” (ск. В. Биков, О. Прокопчук), яка нагадує жителям та гостям Сум про колишню славу міста як одного з вітчизняних центрів цукрової промисловості.

У 2012 р. вул. Воскресенська стала об’єктом стріт-арту, який проводиться з ініціативи Агенції промоції “Суми”. На стінах будинків з’явилися копії картин відомих художників і навіть наскального живопису іспанської печери Альтаміри епохи верхнього палеоліту.

З архітектурного й історичного боку цікаві вулиці, що з’єднують Соборну та Воскресенську: пров. Терезова (колишній Монастирський провулок), пров. 9 Травня (колишній Сурогинський пров.).

a contact sculpture “Kids with sweet tooth” (Sculptor V. Bykov, O. Prokopchuk), which reminds residents and visitors of Sumy of its former glory as one of the domestic centers of sugar industry.

In 2012 Voskresenska Street became the object of street art, which was held on the initiative of the promoting agency “Sumy”. Copies of paintings of famous artists and even rock paintings of the Spanish cave Altamira of lithic

age appeared on the walls of the buildings.

The streets connecting Soborna and Voskresenska — Teresov Lane (former Monastery Lane), May 9th Lane (former Surogynsky Lane) — are interesting from architectural and historic view. Adorned with columns and rich outside decorations the night club, a former mansion of merchants Chernyaevs, is in Teresov Lane, 3.

On the opposite side of the street, in the yard there is an old house. As the town legend says it was the

За адресою пров. Терезова, 3 розташовується прикрашений колонками і багатим зовнішнім оздобленням нічний клуб, колишня садиба купців Черняєвих.

На зворотньому боці вулиці, у дворі — старий будинок, якому міська легенда приписує

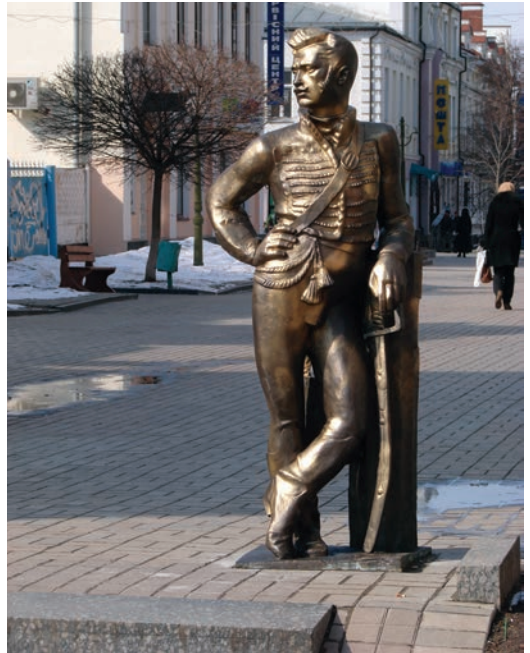

розташування резиденції московського царя Петра I, який із 26 грудня 1708 р. по 3 лютого 1709 р. перебував у м. Суми (Воскресенська, 11). Ще до прибуття монарха була проведена перебудова міських укріплень (місто готувалося до можливого шведського штурму). У Сумах новий 1709 рік цар відзначив феєрверком та парадом військ. Припускають, що «будинок Петра» належав війту Ткачу або слугував полковим казначейством. Хоча первинне зовнішнє оздоблення кам'яниці не збереглося, її склепінчасті стелі і товсті муровані стіни характерні для споруд подібного типу доби козаччини.

У пров. 9 Травня можна побачити контактну скульптуру

residence of the Tsar Peter I, who from December 26 1708 to February 3 1709 was in Sumy (Voskresenska, 11). Before the arrival of the monarch the reconstruction of the town fortifications was carried out (the town expected a possible Swedish attack). New 1709 year the Tsar celebrated with firework and a parade of troops in Sumy. Supposedly, «Peter's house» belonged to voivode Tkach or it served as the regimental treasury. Although the initial decoration wasn't preserved, its crypt ceilings and thick stone walls are characteristic features of the construction of the Cossacks period.

In May 9th Lane you can see a contact sculpture of Sumy Hussar (sculptor B. Lyuklyan, 2011) in

сумському гусару (ск. Б. Люклян, 2011) на згадку про хоробрих кавалеристів, що служили в Сумах, а згодом прославили себе на полях битв під час воєн антифранцузької коаліції (Сумський гусарський полк покинув рідне місто у 1804 р.).

remembrance of brave cavalrymen, who served in Sumy, and later became famous on the battlefields during the wars of anti-French coalition (Sumy Hussars regiment left its hometown in 1804).

Downward from Voskresenska Street there is Kooperatyvna Street (historical name — Nyzhnyovoskresenska). It preserved dense lines of old buildings, among them it is distinguished the building in Modern style with bay windows (Kooperatyvna, 15), the “riznytsy” with large arched windows (Kooperatyvna, 2) and the department store, the former “Passage” of merchant Kuleshov (Kooperatyvna, 3). On Kooperatyvna Street you can see the rampart remains of Sumy fortress. The upper street that runs along the crest of the ridge, is called Kozatsky Val (Cossack rampart).

Нижче від вул. Воскресенської розташовується вул. Кооперативна (історична назва — Нижньовоскресенська). Тут збереглася щільна забудова старих будинків, серед яких виділяються будинок у стилі модерн з еркерами (Кооперативна, 15), “різниця” з великими арочними вікнами (Кооперативна, 2) та Будинок одягу, колишній “Пасаж” купця Кулешова (Кооперативна, 3). На Кооперативній можна побачити залишки валу Сумської фортеці. Горішня від неї вулиця, що проходить по гребеню валу, називається Козацький вал.

Площа Незалежності

Вулиці Соборна і Воскресенська з'єднують між собою дві центральні площі міста — Незалежності і Покровську. Адміністративна за своїм призначенням пл. Незалежності з'явилась порівняно недавно — у 1970-х роках. До 1991 р. називалася площа В. І. Леніна. Вона займає частини зниклих пл. Петровської і Миколаївської вулиці. По центру її перетинає восьми-

поверхова будівля обласної й міської адміністрацій, обласної та міської рад. До основної споруди примикає двоповерховий конференц-зал. Північно-східну частину площі займає найвища у місті будівля — 18-поверховий готель “Суми”. У 2010 р. на пл. Незалежності з'явилася новобудова — діловий центр “Акрополь” (Незалежності, 3). Неподалік від початку вул. Соборної встановлено дерев'яний хрест на місці зруйнованої у 1930-х роках Миколаївської церкви.

Independence Square

Soborna and Voskresenska Streets interconnect two central town squares — the Independence Square and Pokrovska Square. Administrative in its purpose the Independence Square appeared relatively recently — in 1970^s. Before 1991 it was called Lenin Square. In the centre it

is crossed by the eight-storey building of the regional and town administrations, the regional and town councils. Two-storey conference hall adjoin to the main building. In the northeastern part of the square there is the tallest building in the town — the 18-storey hotel “Sumy”. In 2010 a new building appeared on the square — business center “Acropolis” (Independence Square, 3). Near the beginning of Soborna street it was installed a wooden cross on the site of the destroyed in 1930 St. Nicholas Church.

Вільний лужок

Vilnyi luzhok (Free meadow)

Вул. Героїв Сталінграда є до- сить новою магістраллю м. Суми, прорізаною у 1970-ті роки крізь історичну частину міста, відому як Вільний або Миколаївський лужок. Її домінантою є обласна наукова універсальна бібліотека (1985), оригінальна за своїм архі- тектурним рішенням споруда зі світловими колодязями та вну- трішнім двориком, широкими сходами і багатим оздобленням приміщень мушлею та деревом (Героїв Сталінграда, 10). З висоти бібліотека нагадує квітку лотоса.

Heroes of Stalingrad Street is a relatively new highway of Sumy, cut in the 1970s through the historic part of the town known as Vilnyi (Free) or Mykolayivsky meadow. Its dominant feature is the Regional Scientific Universal Library (1985), original in its architectural structure with light wells and patio, wide stairs and rich decoration of premises with shells and wood (Heroes of Stalingrad, 10). From above the library resembles a lotus flower.

У 2013 р. на Великдень зелє- ний майданчик поряд з біблі- отекою перетворився на квіт- ковий сквер “Писанковий сад”. Тут встановлені “Диво-писанка”

In 2013 at Easter, green area near the library turned into a floral park “Pysankovyi sad” (“Easter egg garden”). It was installed “Wonder egg” and “Wonder Bird” here, which resembles the folk toy bird-whistle. Both figures are made of man-made fiber and painted by a group of craftsmen under the direction of V. Kozdrovska, N. Hudylko, L. Mykhaylenko and others. Sumy “miracles” are the participants of “The Embroidery Parade”, which takes place in Kyiv. In 2012, Sumy “Wonder egg” was recognized as one of the best in Ukraine at this festival.

і “Диво-птах”, який нагадує народну іграшку пташку-свистунець. Обидві фігури вико- нані з хімволокна і розписані групою народних майстрів під керівництвом В. Коздровської, Н. Гудилко, Л. Михайленко та ін. Сумські “дива” є учасниками “Параду вишиванок”, який від- бувається у Києві. У 2012 р. на цьому фестивалі сумська “Ди- во-писанка” була визнана одні- ю з найкращих в Україні.

Покровська площа

Покровська площа, названа так на честь церкви, яка розташовувалася на ній, виникла на місці замкової еспланади — вільному місці, що розділяло замок і міський посад,

і до 1970-х років вважалася головним майданом Сум. Її ансамбль формувався у різні епохи, тому тут особливо відчувається співзвучність старовини і сучасності. Вздовж площі розташовані два сквери. В старому сквері ще у 1899 р. було встановлено пам'ятник цукро-

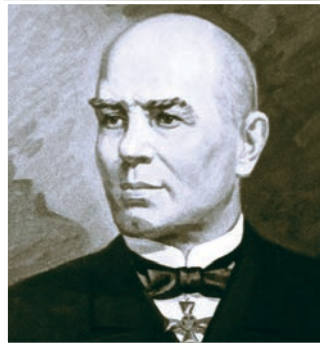

заводчику, почесному громадянину м. Суми Івану Герасимовичу Харитоненку (1822–1891), співзасновнику Цукрового синдикату, власнику фірми “І. Г. Харитоненко з сином”, міському голові м. Суми у 1867–1873 рр., відомому меценату, за життя

Pokrovska Square

Pokrovska Square named after the church, which was situated on it, replaced the castle esplanade — free territory that separated the castle and the trading quarter and till 1970 it was considered the main

square of Sumy. Its ensemble was formed in different times, so you can especially feel the harmony of old times and modernity. There are two public gardens along the square. Back in 1899 in the old park it was put up a monument to the sugar manufacturer, the honorary citizen of Sumy Ivan Gerasymovych Kharytonenko (1822–1891), co-founder of Sugar syndicate, the owner of

the company “I. G. Kharytonenko and son”, mayor of Sumy in 1867–1873, famous maecenas, during his life Sumy turned into an orderly town. In 1920 Russian general V. Suhomlinov mentioned that Sumy in Kharytonenko's time had nothing with the most

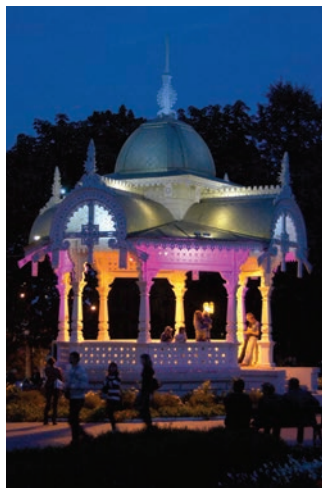
якого Суми перетворилися на упорядковане місто. Російський генерал В. Сухомлінов у 1920-ті роки згадував, що Суми часів Харитоненка не мали нічого спільного з більшістю повітових міст: “Чудові бруківки, тротуари, сквери, сади, всюди надзвичайна чистота переконливо свідчили про те, що і в Росії маленькі міста в культурному сенсі можуть не поступатися таким самим за кордоном”. Багато в чому це була заслуга родини Харитоненків, на кошти яких у місті з’явилися мощені бруківкою центральні вулиці, бетонний міст через р. Сумку, кадетський корпус, дитяча лікарня, притулок для дівчаток-сиріт, Троїцький собор, будинки для робітників і сільськогосподарський банк.

Скульптура І. Харитоненка роботи відомого російського майстра О. Опекушина не збереглася. Після Жовтневої революції пам’ятник був демонтований, а на його місці в радянський період змінювалися одна за одною скульптури В. Леніну. У 1996 р. на старому постаменті з фінського граніту була встановлена бронзова копія “Харитоненка” сумського скульптора А. Івченка. Майданчик навколо пам’ятника оперезаний важким ланцюгом. На стовпчиках, які підтримують ланцюг, видно герб м. Суми.

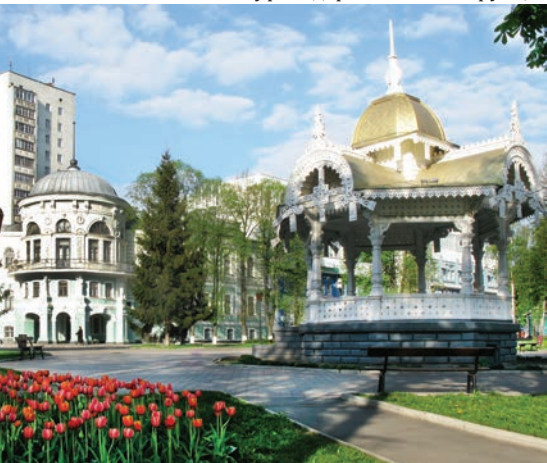
Окрасою м. Суми, його неофіційним символом, є альтанка, збудована на початку минулого

провінційних міст, “Wonderful pavements, sidewalks, parks, gardens, extraordinary cleanness convincingly testified that in Russia small towns in point of culture can hold their ground with the similar ones abroad”. In many ways it was the merit of Kharytonenko family; on means of the family the central streets were paved with stone; the concrete bridge over the river Sumka, the Cadet Corps, the Children’s Hospital, the shelter for orphaned girls, the Trinity Cathedral, houses for workers and the agricultural Bank appeared in the town.

The monument to I. Kharytonenko by the famous Russian master O. Opekushin was not

століття за кресленням М. Щавельова. На цегляному восьмигранному цоколі піднесена ажурна дерев'яна конструкція,

оздоблена багатьма декоративними елементами, які надають їй витонченості та легкості. Її діаметр — 6 м, висота — 10 м.

Будівля, у якій знаходиться Сумський обласний краєзнавчий музей, є однією з найвідоміших у місті (Герасима Кондратьєва, 2). Зведена у 1880-х роках для Сумського повітового земства ця споруда вирізняється півкруглим виступом, що нага-

preserved. After the October Revolution, the monument was dismantled and in the Soviet period sculptures of Lenin changed one after another in its place. In 1996, a bronze copy of "Kharytonenko" by Sumy sculptor A. Ivchenko was put up on the old Finnish granite pedestal. The area around the monument is girded with a heavy chain. On the columns that bear the chain, you can see Sumy coat of arms.

The decoration of Sumy, its unofficial symbol is "altanka" (pavilion), built early last century from M. Schavelyov drawings. On the brick octahedral plinth it is raised an openwork wooden structure, decorated with many decorative elements that give it elegance and lightness. Its diameter — 6 m, height — 10 m.

The building of Sumy Museum of Regional Ethnography is one of the most famous in the town

Срібний посуд для вина. Візантія. IV–V ст.
З барельєфним зображенням сцени з “Іліади” Гомера.
Silver wine. Byzantium. IV–V centuries.
On the bas-relief depicting scenes from the “Iliad” of Homer.

Чайник, XVIII ст. Схід.
Kettle. Eighteenth century. East.

Портрет Василя Леонтійовича Кочубея.
Невідомий художник, Початок XIX ст.
Portrait of Vasily Leontievich Kochubei.
Unknown artist. The beginning of the nineteenth century.

Західна дошка про будівництво трапезної Глухівського
Успенського монастиря, іменуємо якого була
мати І.Мазепи Марія Магдалина. 24 червня 1694 р.
The fitting board of building of the church refectory of
the Glukhiv nunnery of the Dormition of the Mother of God,
the Mother Superior Maria Magdalena and
I. Mazepa's Mother. 24 June 1694.

Натільні іконки. XII–XIII ст.
Село Кам'яне Лебединського району.
Underwear icons. XII–XIII century.
S. Stone Lebedynskogo area.

Фібули з жіночого поховання черняхівської
культури. III–IV ст. Село Сад Сумського району.
Brooch with female burials chernyakhivska culture.
III–IV century. Village Garden Sumy region.

Стільці — предмет побуту
української козацької старшини.
Chairs — Houseware Ukrainian Cossack,

Кам'яна половецька баба. Друга половина
XII — початок XIII ст. Лебединський район.
Polovtsian stone woman. The second half
of XII — early XIII century. Lebedynskii area.

Шиферне пряслице з написом “СЛАВНО” давньо-
руського часу. С. Ніцаха Шпротянського району.
The slate whorl with the inscription “Slavno”
of the old Russ time vil. Nitsakhia the Trostjanets region.

Кістяна пороховниця. XVII ст. За переказами,
належала гетьману І. Самойловичу.
The bone powder flask of the XVII cent.
Supposedly belonged to the hetman I. Samoilovich.

Сідло. XVIII ст. Схід.
The saddle of XVIII cent. The East.

дує вежу, а також фігурами каріатид, які підтримують балкон другого поверху.

Краєзнавчий музей був заснований у 1920 р. як художньо-історичний художником і громадським діячем Никанором Онацьким. Фонд музею становлять близько 45 тис. одиниць зберігання. Серед них — візантійські вазы IV-V ст., жіночі прикраси, скляні кубки з могильника черняхівської культури с. Сад, козацькі зброя, порохівниці, каламарі XVII ст., гутне скло XVIII ст., цехові прапори і оригінальні документи, включаючи автографи поета Г. Державіна.

Сумський обласний художній музей ім. Н. Онацького

(Herasym Kondratyev, 2). Built in 1880 for Sumy district zemstvo this building distinguishes by a conch, reminding tower, as well as figures of caryatids that support the balcony of the first floor.

The Museum of the Regional Ethnography was founded in 1920 as art and historic museum by the painter and public figure Nykanor Onatsky. There are about 45 thousand exhibits in the museum collection. Among them — the Byzantine vases of the IV-V centuries, women's jewelry, glass bowls from the burial ground of Chernyakhivska Culture (v. Sad), Cossack arms, powder flasks, inkpots of the XVII century, art glass of the

розташовується в будинку колишнього Державного банку (Покровська, 1). Основу фонду музею становлять картини, порцеляна і бібліотека приватного колекціонера Оскара Гансена, вивезені з Києва до Сум

XVIII century, guild flags and original documents, including autographs of poet G. Derzhavin.

Sumy Regional Art Museum named after N. Onatsky is in the former building of the State Bank (Pokrovska, 1). The

Онацький П. Х. Автопортрет у смушковій панасі. 1909.
Onatskyi P. H. Portrait of thumb hat. 1909.

Христос Вседержитель. XVIII ст. Україна.
Christ Almighty. Eighteenth century. Ukraine.

Шарль Плессі. Вечір. 1860-ті. Франція.
Charles Plessy. Evening. 1860. France.

С. І. Васильківський. Козак у степу. 1890.
S. I. Vasylkivskyi. Cossack in steppe. 1890.

К. І. Власовський. Літній день у Малоросії. Кін. 1880-х
K. I. Vlasovskiy. Summer day in Ukraine. Late 1880.

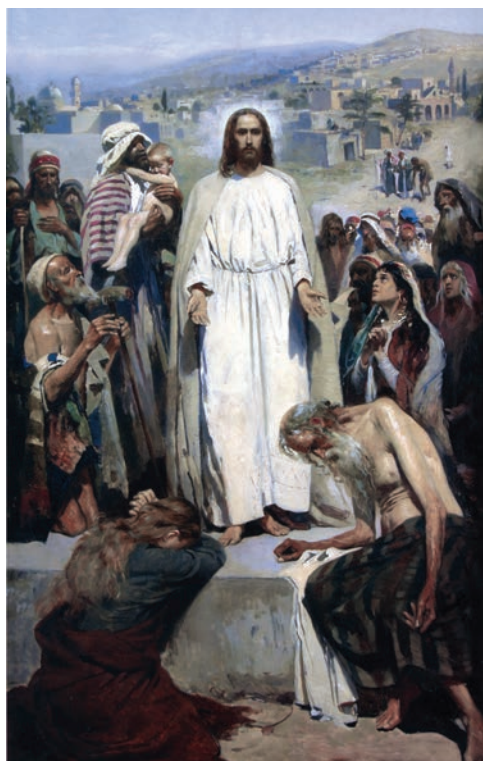
Бурлюк Д. Д. пейзаж, Штат Нью-Мексико. 1949.
D. Burliuk Landscape. State of New Mexico. In 1949.

Кривцовский Ф. Т. Три поколения. 1913.
Krivtsovskiy F. S. Three generations. 1913.

*М. С. Шустов. Іван III розриває ханську грамоту. 1862.
M. S. Shustov. Ivan III tears out the charter Khan. 1862.*

*В. Є. Маковський. Назгорна проповідь. 1891.
V. Ye. Makovsky. Sermon on the mount. 1891.*

*Євангеліє Павла Полуботка. 1681.
Московська друкарня. Оклад євангелія.
1760. Україна.
Gospel of Pavlo Polubotok. 1681.
Moscov printing house. Setting of the gospel.
1760. Ukraine.*

Северська порцелянова мануфактура.
Франція. Годинник, Кін. ХVІІІ ст.
Royal sevens porcelain works. Clock, Late 18th cent.

Імператорський фарфоровий завод.
С.-Петербург. Декоративна ваза. 1830-і.
The imperial porcelain works.
St-Petersburg. Decorative vase. 1830.

Волокитинська порцелянова мануфактура.
Чорнильниця “Бібліофіл” 1839-1840-і.
Voločytyn porcelain works.
Ink-pot “bibliophile”. 1839-1840.

Вітторіо Тессарі. Жіночий портрет.
Кін. ХІХ ст. Італія.
Vittorio Tessari. Female portrait.
Late 19th cent. Italy.

під час Першої світової війни. Нині фонд музею нараховує 15 тис. експонатів. З них — картини українських, російських, фламандських, голландських, французьких, італійських живописців епох бароко, рококо, класицизму, соцреалізму і сучасного мистецтва. Музей має також унікальну колекцію художнього скла та фарфору.

У сквері перед художнім музеєм встановлена контактна скульптура “Веселий сумчанин” (ск. Б. Люклян, 2012), прототипом якого став шоумен, керівник КВНівського руху в Сумах Володимир Кривописин (1959–2012).

За художнім та краєзнавчим музеями розташувалися Сумський обласний театр драми та музичної комедії ім. М. С. Щепкіна (Театральна пл. 1; арх. С. Сліпець, А. Чорнодід, 1978–1980 рр.; у 2012 р. здійснена капітальна реконструкція), декорований чотирма групами ліхтарів, оздоблених “під старовину”. Театр має багате внутрішнє оздоблення: фігур-

basis of the museum collection consists of paintings, porcelain and the library of a private collector Oskar Hansen, brought from Kyiv to Sumy during the First World War. Currently, the fund of the museum has 15 thousand exhibits. Among them — pictures of Ukrainian, Russian, Flemish, Dutch, French, Italian painters of the Baroque, Rococo, Classical, social realism epochs and contemporary art. The museum has also a unique collection of art glass and porcelain.

A contact sculpture “Merry townsman” is installed in the park in front of the Art Museum (sculptor B. Lyuklyan, 2012), the prototype of which was the showman Volodymyr Kryvopyshyn (1959–2012).

Behind the Art Museum and Museum of Regional Ethnography there is Sumy Regional Theatre of Drama and Musical Comedy named after M. S. Shchepkin (Teatralna Square 1; architects

ний паркет, мармурові стіни, люстри у вигляді квітів. Фоеє прикрашене порцеляновим панно “Птахи щастя”, виконане художниками Сумського фарфорового заводу за ескізом художника-земляка В. Зарецького. Біля театру встановлений пам’ятник видатному актору Михайлу Щепкіну (1788–1863) роботи скульптора А. Смєлого (1989).

S. Slipets, A. Chornodid, 1978–1980; major reconstruction was done in 2012), decorated with four groups of lanterns in “antique” style. The theatre has a rich interior: figured parquet, marble walls, and chandeliers in the form of flowers. Foyer is decorated with porcelain panel “Birds of Happiness”, performed by artists of Sumy Porcelain Plant from the sketch of artist fellow-townsmen

Під час спорудження театру виникла нова площа — Театральна, крізь яку від проїзної частини Покровської площі до театру проходить широка алея. Вільну частину площі займають газони і фонтани з численними лавками. На майданчику перед театром вла-

V. Zaretsky. Near the theater there is a monument to famous actor M. Shchepkin (1788–1863) (sculptor A. Smyely (1989)).

A new square appeared during the construction of the theater — Teatralna, crossed by broad alley from the roadway of Pokrovska Square. The free part of the

штовуються концерти та інші театралізовані заходи. У новорічні свята площу прикрашає ялинка та гірлянди ліхтарів.

Більшу частину Покровської площі з північного боку займає сквер, створений у повоєнний час. До 1932 р. навпроти ниніш-

нього пам'ятника І. Г. Харитоненку знаходилася Покровська церква (1780–1790). Про неї нагадає пам'ятний знак у вигляді каплички. Поряд — скульптура “Партизанський рейд” (ск. М. Лисенко), присвячена відомому Карпатському рейду партизанського з'єднання С. А. Ковпака. Скульптура вирізняється динамікою та передає надзвичайне напруження партизанів, що з надлюдськими зусиллями долають перешкоди. Прикметно, що ця робота була з захопленням сприйнята самим партизанським командиром. Сидір Артемович так відгукнувся про неї: “Мене часто питають про те, як жили партизани... Подивіться на цю скульптуру, і вам стане ясно”.

У 2012 р. у глибині скверу споруджено фонтан “Покровський”: струмені води підіймаються з землі на різний рівень, формуючи ступінчастий водний об'єм, що узгоджується з контуром пам'ятника цукру, який знаходиться неподалік (ск. О. Шевченко, В. Довгалоук,

square is covered with lawns and fountains with numerous benches. Concerts and other theatrical events are arranged in front of the theater. On New Year days the square is decorated with New Year tree and garlands of lanterns.

The major part of Pokrovska Square from the north side is covered with the park created in the postwar period. Till 1932 opposite the monument of

I. G. Kharytonenko there was Pokrovska Church (1780–1790). Memorial sign in the form of chapel is the reminiscent of it. Next to it there is the sculpture “Partisan raid” (sculptor M. Lysenko), dedicated to the famous Carpathian raid of partisan unit of S. A. Kovpak. The sculpture is distinguished by dynamics and expresses extraordinary efforts of partisans overcoming their obstacles. It is noteworthy that this work was enthusiastically welcomed by the partisan commander. Sydor Artemovych said about

2010). Композиційно він нагадує пресовані кубики цукру, який виготовлявся на рафінадному заводі в Сумах. Цей монумент — данина колись провідній галузі промисловості Сум. У місті працював найбільший у пореформний період рафінадний завод в Європі, заснований у 1869 р. На початку ХХ ст. Суми по праву називалися “столицею

цукрового королівства”. Сходи, якими можна піднятися на гору пам’ятника символізують прагнення до успіху, співзвучне девізу на гербі Харитоненків: “Працюю звеличуюсь”.

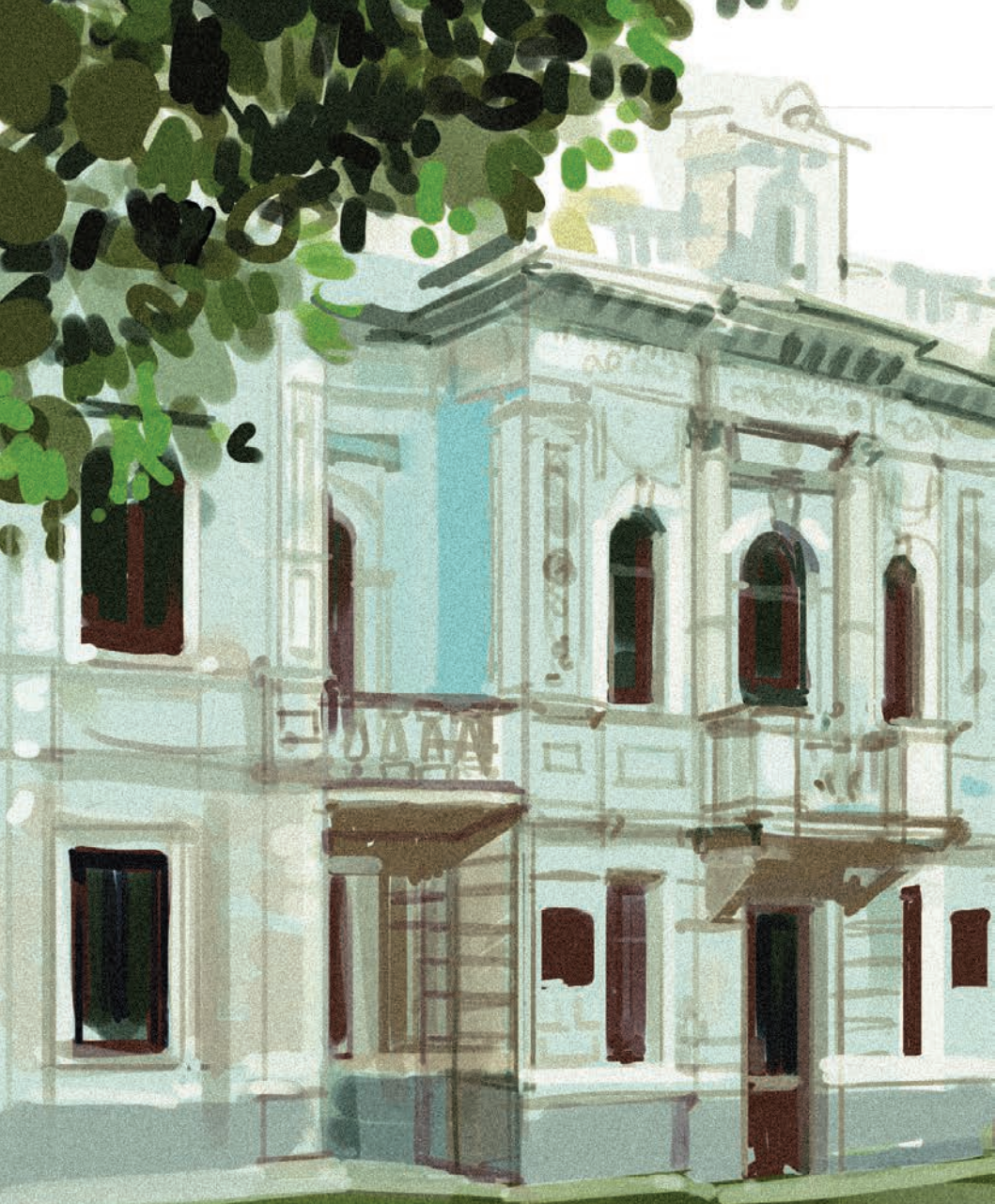
У цій частині площі розташовується група будинків, з характерними перепадами по висоті перпендикулярно до старого козацького валу. Це колишні т.зв. “торгові ряди” кінця ХІХ — початку ХХ ст., оздоблені рустованими пілястрами. Верхній будинок (Покровська, 2) займає краєзнавчий музей (зал археології і виставка “ХХ ст. починається”).

it: “I am often asked about the life of partisans ... Look at this sculpture and you’ll understand.”

In 2012 in the depths of the park it was built the fountain “Pokrovsky”: jets of water rise from the ground at different levels, forming the stepped water space, which goes with the contour of the monument to sugar nearby (sculptors O. Shevchenko, V. Dovgalyuk, 2010). Compositionally it resembles pressed cubes of sugar that was produced at the refinery in Sumy. This monument is a tribute to the key Sumy industry. The largest refinery in Europe in the post-reform period, founded in 1869, worked in the town. Sumy was truly called “the capital of sugar kingdom”. The steps that you can climb to the top of the monument symbolize the desire for success, in harmony with the motto on the coat of arms of Kharytonenkos: “Glorified by work”.

In this part of the square there is a group of buildings which were built with the difference in height and perpendicular to the old Cossack rampart. These are former so-called “Row of Stalls” (“Torgovi ryady”) built at the end of the ХІХ — beginning of the ХХ century. They are decorated with rusticated pilasters. The highest house (Oktyabrskа, 2) is taken by the Museum of Regional Ethnography (archeology hall and an exhibition “The twentieth century begins”).

2

Перекоп
Perekop

A watercolor illustration of a building with a balcony and a large tree with green leaves and dark berries. The building is light blue and white with red accents. The tree is on the right side of the image. The background is a mix of light and dark green washes.

Вул. Петропавлівська
Українська академія банківської справи
Обласна філармонія

Липки

Ботанічний сад СДПУ ім. А. С. Макаренка

Вул. ім. Кірова, Меморіал Слави

Міський цвинтар

Вул. Покровська

Міський парк ім. І. М. Кожедуба

Petropavlivska Street

Ukrainian academy of Banking

Region Philharmonic Society

Lypky (Lindens)

The Botanical Gardens of Sumy SPU named
after A.S. Makarenko

Kirov Street, the Memorial of Eternal Glory

Town Cemetery

Pokrovska Street

Town park named after I.M. Kozhedub

ВІЛЬНИЙ
ЛУЖОК

стадіон
Ювельний

ПКиВ
ім. Кожуба

спорт
майд

пш

20 років Перемоги
20 roiv Peremogy Street

Вулиця Петропавлівська

Покровська площа розділяє собою два історичні райони міста — Город і Перекоп. Свою назву район Перекопу отримав від глибокого рову, заповненого водою, який з'єднував Псел і Стрілку і надавав Сумській фортеці додаткових переваг в обороні. Залишки Перекопу і нині можна побачити біля будівлі прокуратури Сумської області — спуск із вул. Герасима Кондратьєва до центрального парку. Одна з вулиць цього району зберігає характерну назву — вул. Перекопська. Проте, головною магі-

страллю району є вул. Петропавлівська, багата пам'ятниками архітектури пореформеного та радянського періодів.

На початку вулиці розташовується чотириповерховий будинок художників (1964 р.). На першому поверсі знаходиться художній салон, де можна придбати твори місцевих живописців, на четвертому — художні майстерні.

Навпроти — центральний універмаг, збудований у 1965 р. ЦУМ має три основних поверхи, вертикально розкреслені пілястрами й оперезані карнизми, що в поєднанні з широкими

Petropavlivska Stree

Pokrovska Square divides two historic districts of the town — Gorod and Perekop. Its name district Perekop got from a deep moat filled with water, which connected the river Psel and the river Strilka and gave Sumy fortress additional advantages in defence. The remains of Perekop can be seen near the building of the public prosecutor's office in Sumy region — down from Herasym Kondratyev Street to the central park. One of the streets of this district preserves a characteristic name — Perekopska Street. However, the main street of the district is Petropavlivska Street, rich in historic landmarks of post-reform and Soviet periods.

At the beginning of the street there is a four-storey house of artists (1964). The art gallery is on the first floor where you can buy works of local artists, the fourth floor is taken by art workshops.

Opposite this building there is the Central Department Store, built in 1965. The Central Department Store has three main floors, vertically lined with pilasters and girded with cornices, which, together with the wide shop windows, give pretty laconic in the terms of building decoration festive form.

вітринами надає доволі лаконічний у плані прикрас будівлі урочистого вигляду.

Точкою, з якої можна побачити одразу кілька прикметних архітектурних споруд, є перетин вул. Петропавлівської та вул. Академічної. Передусім, виділяється триповерхова споруда 2-го корпусу УАБС. Вона була зведена в 1914–1917 рр. в стилі класицизму за проектом

The intersection of Petropavlivska and Akademichna Streets is a good place to see several architectural landmarks. A three-storey structure of the 2nd building of the Ukrainian academy of Banking NBU differs from them. It was built in 1914–1917 in the classical style upon the plan of the architect of the Ministry of Justice of the Russian Empire V. Prussakov for Sumy

архітектора міністерства юстиції Російської імперії В. Пруссакова для Сумського окружного суду. Центральний вхід корпусу виділений ризалітом із шістьма напівколоннами з коринфським ордером та фронтоном.

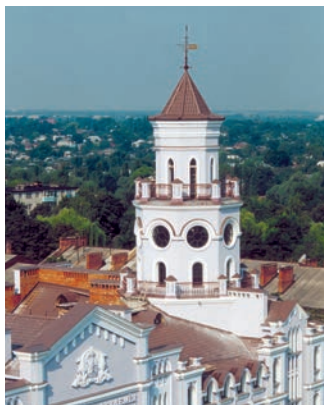
Навпроти нього знаходиться 3-й головний корпус УАБС, що являє собою складну в плані екліктичну споруду. Корпус зведений у 2001–2008 рр. на

District Court. The main entrance to the building is framed with the projection with six semi-columns, Corinthian order and pediment.

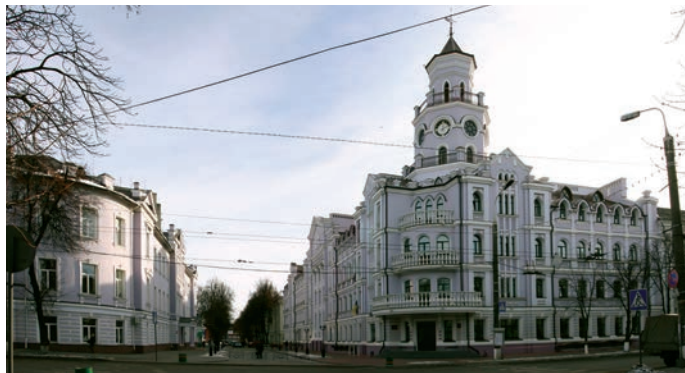
Opposite it there is the 3rd main building of the Ukrainian academy of Banking NBU, which is a complex eclectic structure in its plan. The building was being built in 2001–2008, on the site of a former mansion of Kondratyevs, in which there was the fire station, the town council (duma) and the

місці колишньої садиби Кондратьєвих, в якій тривай час одночасно перебували пожежна частина, міська дума й окружний суд (будинок зруйнований на початку 1980-х років). В основу проекту покладено зовнішній вигляд будинку-попередника. Це засвідчують схожі віконні

district court (the building was destroyed in the early 1980^s). The plan is based on the exterior form of the building-predecessor.

прорізи, прикраси фасаду, а також двоярусна вежа з шатровою банею, що здійснюється над будинком. На флюгері зазначено дату зведення головної частини корпусу — 2002 р. Годинник, встановлений на вежі, кожні півгодини відбиває мелодію. Всі три корпуси УАБС пофарбовані в бузковий колір.

Similar window openings, façade decorations and a two-tier tower with a hipped dome over the building indicate this. The date of the construction of the main part of the building — 2002 — is on the weathercock. The clock, installed on the tower, chimes every half an hour. All three buildings of the UAB NBU are painted in lilac color.

У дворі 3-го корпусу знаходиться сквер, окремі ділянки якого оформлені з використанням елементів античного та азіатського стилів. У сквері встановлений бюст корифею Української класичної музики М. В. Лисенку (1842–1912).

In the yard of the 3rd building there is a public garden, some parts of which are decorated in antique and oriental styles. The bust of the coryphaeus of Ukrainian classical music of Ukrainian classical music M. V. Lysenko (1842–1912) is installed in the public garden.

З іншого боку вул. Петропавлівської, фасадом до вул. Академічної розташована нова бібліотека УАБС (2009–2010), яка є не лише місцем плідної навчальної та наукової роботи, але й майданчиком для проведення наукових конференцій, виставок і презентацій.

On the other side of Petropavlivska Street, facing Akademichny Lane, there is a new library of the UAB NBU (2009—2010), which is not only a place of fruitful educational and research work, but also a venue for holding conferences, exhibitions and presentations.

Поряд з 2-м корпусом УАБС знаходиться пам'ятка архітектури — еkleктичний в архітектурному стилі будинок, зведений у другій половині XIX ст. На відміну від багатьох інших споруд того часу в місті, він має два рустованих поверхи. Дах будинку увінчаний невеликим фронтоном у барочному стилі. Це колишня садиба дворянської родини Савичів (Академічна, 6), представники якої були відомими мандрівниками, політиками і вченими, предводителями повітового дворянства.

Навпроти 2-го корпусу УАБС, у глибини за старовинною огорожею, знаходиться будинок Сумського науково-дослідного інституту прикладної фізики

Next to the 2nd building of the UAB NBU there is an architectural landmark — an eclectic in its architectural style building erected in the second part of the XIX century. Unlike many other buildings in the town of that time, it has two rusticated floors. The roof of the building is crowned with a small pediment in the Baroque style. This is the former mansion of the noble family Savychi (Akademichna, 6) whose members were known as travelers, politicians and scientists, as well as the marshals of the district nobility.

Opposite the 2nd building of the UAB NBU in the depth behind the age-old fencing we can find the building of Sumy Research

(Петропавлівська, 58) — провідного наукового центру з прикладних та фундаментальних проблем застосування ядерних технологій при дослідженні структури та складу речовин у різних галузях. Цей

Institute of Applied Physics (Petropavlivska, 58) — a leading scientific center in applied and fundamental problems of the nuclear technology application in the study of the structure and composition of materials

невеликий палац зводився наприкінці XIX ст. як приватний особняк купецької родини Суханових. Він вражає багатством декорації стін: рустом, пілястрами, півколоннами, увін-

чаними коринфськими ордерами, гірляндами, віньетками, модульйонами, балкончиками із балясинами. Саме тут у роки громадянської війни зберігалася частина колекції київського промисловця Оскара Гансена — порцеляновий посуд та художні картини, що нині зберігаються у фондах художнього музею. Інститут з боку вул. Петропавлівської і частково вул. Академічної оперезаний ажурною металевою огорожею. Частиною палацового комплексу є також невеликий, але багато декорований будинок, що фасадом виходить у бік вулиці Петропавлівська, 56. Обидва будинки з'єднані підземним переходом, який нині перекритий.

На перетині вул. Петропавлівської та вул. Академічної знаходиться житловий будинок, зведений у повоєнний час у стилі "сталінського ампіру" з

in various fields. This small palace was built at the end of the XIX century as private mansion of the merchant family Sukhanovs. It impresses with the wealth of decoration: rustic

stone, pilasters, semi-columns with Corinthian orders, garlands, vignettes, medallions, balconies with balusters. This is the place where in the years of the civil war it was being kept the part of the collection of Kyiv manufacturer Oskar Hansen — chinaware and paintings, which are now in the collection of the Regional Art Museum. The institute from the side of Petropavlivska Street and partly Academichna Street is surrounded by an openwork metal fence. A small but richly decorated building, facing Petropavlivska street is the part of the palace complex. Both buildings are connected by underground passage, now blocked.

притаманними тодішньому напрямку архітектури елементами класицизму — півколонами з

коринфським ордером, карнизами, рустом, балконами з баясинами, аттиком та ін. (Петропавлівська, 60).

За адресою вул. Петропавлівська, 63 знаходиться парадний будинок Сумської обласної філармонії, колишній дім Громадського зібрання, побудований на початку 1890-х років. Він оздоблений багатим декором, стрічкою меандру, ліпними гірляндами, симетричними балконами із фігурними штахетами та чотиригранними банями. На сцені філармонії виступали видатні виконавці з різних країн світу, в тому числі оперні співаки Ф. Шаляпін, С. Лемешев, Л. Собінов, трупа Міланської опери, а також учасники фестивалів "Органум" і "Бах-фест", що проводяться в місті, починаючи з 1993 р. Після капітального ремонту філармонії в 2005–2008 рр. був пере-

At the intersection of Petropavlivska and Akademichna Streets there is a building, constructed in the postwar period in the style of "Stalin's Empire" with the elements of classicism characteristic of that time — semi-columns with Corinthian orders, cornices, rustic, balconies with balusters, attic and others (Petropavlivska, 60).

On Petropavlivska, 63 there is a magnificent building of Sumy Region Philharmonic Society, the former House of the public assembly, which was built at the beginning of 1890^s. It is richly decorated with the band of meander, moulded garlands, symmetrical balconies with figured rail and tetrahedral domes. Outstanding performers from different countries of the world, including opera singers

F. Chaliapin, S. Lemeshev, L. Sobinov, the Milan opera troupe, later the participants of the Festivals "Orhanum" and "Bach-Fest", held here since 1993, were on the stage of the Philharmonic Society. After the complete overhaul in 2005–2008 the organ from the Trinity

несений з Троїцького собору орган. Інтер'єр філармонії став по-справжньому урочистим і ошатним.

У глибині кварталу, між вулицями Олексія. Береста й Антонова, розташувалась будівля ЗОШ №4, що нині знаходиться на реконструкції (Петропавлівська, 79). Це один з найстаріших навчальних закладів м. Суми. У 1873 р. він був відкритий як реальне училище, яке мало механічне і хіміко-технічне відділення й готувало учнів до вступу у технічні виші. Училище мало домову церкву в ім'я Олександра Невського і добре обладнану хімічну лабораторію. Тут деякий час учителем креслення працював український художник, засновник Сумського художнього музею Н. Онацький. Він разом з поетом О. Олесем у 1917 р. в стінах училища заснував міську організацію "Просвіти".

Cathedral was moved here. The interior of Philharmonic Society has become truly ceremonial and elegant.

In the depth of the block, between Oleksy Berest and Antonov streets there is the building of school №4, which is currently under reconstruction (Petropavlivska, 79). This is one of the oldest educational institutions in Sumy. In 1873 it was opened as non-classical secondary school, which had mechanical and chemical-technical departments and trained students to enter technical universities. The school had a chapel in the name of Olexandr Nevsky and well-equipped chemical laboratory. The founder of Sumy Art Museum N. Onatsky worked here some time as a teacher of drawing. Together with the poet Olexandr Oles' he founded the town organization "Prosvita" within the walls of the school.

Базову середню освіту в училищі здобули академік АН УРСР, геолог, що відкрив Криворізькі залізородні родовища, М. Г. Світалський (1884–1937), художник В. С. Барт (1887–1955), доктор технічних наук, академік АН УРСР, ректор Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка в 1955–1969 рр. І. Т. Швець (1901–1983). В школі № 4 навчалися радянська підпільниця М. В. Бадяєва (1921–1941), відомий лікар З. Й. Красовицький (1923–2008), Герой України, доктор технічних наук, міністр хімічного і нафтового машинобудування СРСР (1986–1989), багаторічний керівник

Academician of the Academy of Sciences of the USSR, a geologist who discovered the Kryvyi Rig iron ore deposits, M. G. Svital'sky (1884–1937), artist V. S. Bart (1887–1955), Doctor of Technical Sciences, Academician of the Academy of Sciences of the USSR, Rector of Kyiv State University named after T. G. Shevchenko in 1955–1969 I. T. Shvets (1901–1983) got secondary education in the non-classical secondary school. The member of the Soviet underground organization M. V. Badayeva (1921–1941), a famous doctor Z. J. Kravovitsky (1923–2008), Hero of Ukraine, Doctor of Technical

ПАТ “Сумське машинобудівне науково-виробниче об’єднання ім. М. В. Фрунзе” В. М. Лук’яненко (1937 р.н.), голова Сумської обласної державної адміністрації (1998–1999) і обласної ради (1999–2006) М. А. Берфман (1939 р.н.), заслужений будівельник України, керівник Сумського територіального відділення Академії будівництва України Р. А. Сумбатов (1939 р.н.).

Перед школою у вигляді каплиці встановлений пам’ятник-пантеон “Прикордонникам усіх часів” (2010 р.).

За адресою вул. Петропавлівська, 83, в колишньому дохідному будинку від 1893 до 1927 р. жила мати відомого українського поета і драматурга О. Олеса (1878–1944) — Олександра Василівна Кандиба. Сам Олександр Іванович неодноразово навідувався сюди. Тут збереглися його найбільш ранні поетичні твори. У 1906 р. звідси мати надіслала синові зшиток його віршів, які увійшли до поетичної збірки О. Олеса “З журбою радість обнялась...” На стіні будинку встановлено меморіальну дошку поету.

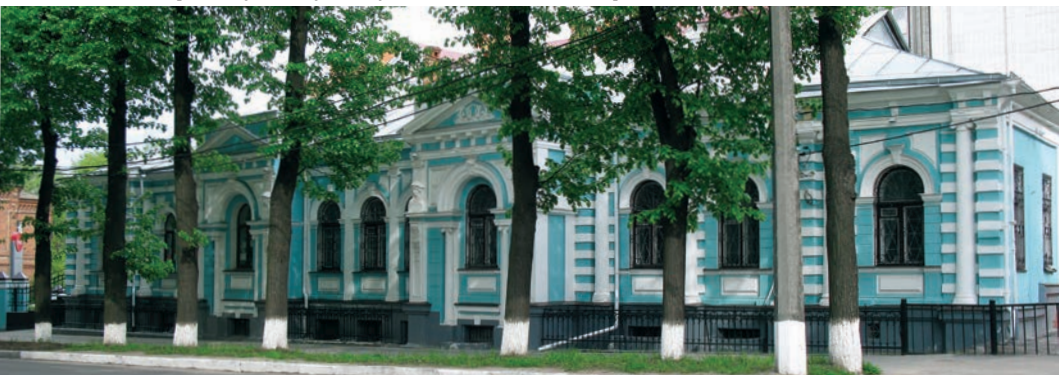
Sciences, Minister of Chemical and Petroleum Engineering of the USSR (1986–1989), long-term head of PJSC “Sumy Machine Building Research and Production Association named after M. V. Frunze” V. Luk’yanenko (born in 1937), head of Sumy Regional State Administration (1998–1999) and the Regional Council (1999–2006) M. A. Berfman (born in 1939), Honored builder of Ukraine, Head of Sumy territorial office of the Academy of building of Ukraine R. A. Sumbatov (born 1939) studied at school №4.

In front of the school it was installed a monument — pantheon “To border guards of all times” (2010) in the form of the chapel.

The mother of a famous Ukrainian poet and playwright O. Oles’ (1878–1944) Olexandra Vasylyvna Kandyba lived on Petropavlivska, 83 in the former lodging house. Olexandr Ivanovych repeatedly visited this place. His early poetry was kept here. In 1906 his mother sent the son the notebook of his poems that became the part of the book “Joy embraces sadness...” The Memorial plaque to the poet is on the wall of the building.

Petropavlivska and adjoining it streets preserve a number of

По вул. Петропавлівській та з'єднаних з нею вулицях зберігся ряд садиб, що раніше належали окремим іменитим городянам. Зокрема, будинок Чурилових, зведений у стилі неоренесансу з багатим декором і маскаронами (Петропавлівська, 91; нині — комерційний банк), будинок Чорнобильського (вул. Перекопська, 15; обласний протитуберкульозний

mansions which were originally in the ownership of eminent townspeople. In particular, Churylov's house, built in neo-renaissance style with rich décor and mascarons (Petropavlivska, 91; nowadays — commercial bank), the house of Chornobylsky (Perekopska, 15; regional TB Dispensary), built in Modern style and decorated with figured rail, the mansion of Marynych

диспансер), побудований в дусі модерну і прикрашений фігурними штахетами, садиба Маринича (вул. Петропавлів-

(Petropavlivska, 109; medical library). The last one is especially distinguished by its strict, even gothic style, which gives it mystery. On the opposite side in front of the building of primary school №4 (Petropavlivska, 102) one can see an old oak — the nature landmark of local importance.

ська, 109; медична бібліотека). Останній будинок особливо вирізняється своїм підкреслено суворим, навіть готичним виглядом, що надає йому таєм-

The upper part of Petropavlivska Street is called "Lypky" (Linden) thanks to the linden alley — the landmark of landscape architecture. The alley appeared in the late XIX century and served as a kind of green and ceremonial gate at the entrance to the town. This quiet district is beautified with the buildings of Sumy Distillery Ltd. "Gorobyňa", one of the oldest companies in Sumy (Petropavlivska, 121).

On the opposite side of the street there is Sumy Construction College (Petropavlivska, 108), it was

ничості. Навпроти, перед корпусом початкових класів ЗОШ № 4 (вул. Петропавлівська, 102) можна побачити багатолітній дуб — пам'ятку природи місцевого значення.

Район верхньої частини вул. Петропавлівської носить назву Липки, чим завдячує липовій алеї — пам'ятці садово-паркового мистецтва. Алея з'явилася наприкінці XIX ст. і слугувала своєрідною зеленою та урочистою брамою при в'їзді до міста. Серед забудови цього затишного району особливо виділяються корпуси Сумського лікєро-горілчаного заводу ТОВ "Горобина", одного з найстаріших сумських підприємств (Петропавлівська, 121).

Навпроти нього розташовується Сумський будівельний коледж (Петропавлівська, 108), заснований у 1920 р. як Сумський архітектурно-будівельний технікум на базі колишнього комерційного училища. Головний корпус навчального закладу є зразком будівництва освітніх установ 1950-их років.

Неподалік від коледжу встановлено бюст легендарному червоному полководцю часів громадянської війни, кавалєру чотирьох орденів Червоного прапора, заступнику наркома оборони СРСР Івану Федоровичу Федьку, уродженцю с. Хмельів нинішнього Роменського району (ск. Я. Красножон, арх. В. Клочко, 1967).

founded in 1920 as Sumy Architecture and Construction technical secondary school on the basis of the former Commercial School. The main building of the College is the construction standard of educational institutions in 1950^s.

Not far from the college it was installed the bust of the legendary commander of the Civil War, the holder of four Orders of the Red Banner, Deputy People's Commissar of Defense of the USSR

Ivan Fedorovich Fed'ko, who was born in v. Khmeliv Romny district (sculptor Ya. Krasnozhon, architect V. Klochko, 1967).

Центральний міський цвинтар і ботанічний сад СумДПУ

Вул. Петропавлівська обмежується перпендикуляром вул. 20 років Перемоги, вздовж якої тягнеться центральний міський цвинтар. Тут кояться видатні мешканці нашого міста. Скульптури на родовому похованні Харитоненків, виготовлені з італійського білого мармуру наприкінці XIX ст. відомим французьким майстром Арістидом Круази, є справжніми пам'ятками мистецтва. Людські фігури зображені в натуральну величину і вирізняються точністю передачі портретів і деталей. Один надгробок зображує скульптурну групу янгола з немовлям на руках, який підноситься до неба. Інший пам'ятник являє собою

розп'яття; біля ніг Христа — фігури Богородиці й Апостола. Скульптури передають глибоке емоційне напруження й духовне єднання образів. Експресію виділяється також скульптура Христа на могилі Дмитра Суханова. На початку головної алеї цвинтаря — могили воїнів-інтернаціоналістів, що загинули під час війни в Афганістані.

Central Town Cemetery and the Botanical Garden of Sumy SPU

Petropavlivska Street is cut by the street of the 20th anniversary of Victory; the central town cemetery stretches along it. The prominent townspeople repose here. The sculptures at the family burial of Kharytonenkos, made of Italian white marble in the late XIX century by the renowned French sculptor Aristide Kruazi, are the true model of art. The human figures are in a life-size and characterized by precision of portraits and details. One headstone portrays an angel with a baby in its arms, rising to the sky. The other headstone is the crucifix at the feet of Christ — the figure of the Mother of God and apostle. The sculptures render deep emotional

tension and spiritual unanimity. Expression distinguishes the sculpture of Christ at the grave of Dmytro Sukhanov. At the beginning of the main cemetery alley — the graves of soldiers-internationalists deceased during the war in Afghanistan.

The monument to the victims of the Denikin terror (sculptor F. Caravay, architect M. Il'chen-

На кладовищі також знаходяться монумент жертвам денікінського терору (ск. Ф. Коровай, арх. М. Ільченко, 1977), братська могила польських воїнів (ск. Ф. Коровай, арх. М. Махонько, 1972), пам'ятник воїнам Радянської Армії (ск. А. Івченко, арх. М. Ільченко, 1967).

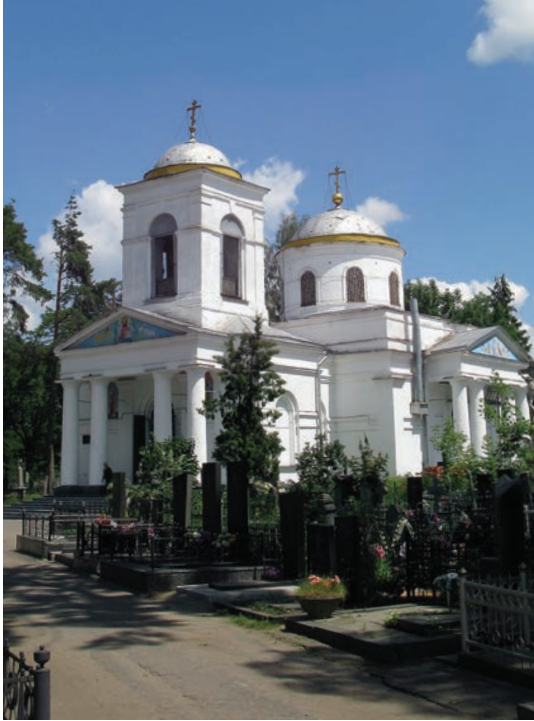
Центральну частину цвинтаря займає церква в ім'я Петра і Павла (1843–1851), зведена в стилі пізнього класицизму. Храм однобанний, квадратний у плані, з напівкруглою

ко, 1977), the bed of honor of Polish soldiers (sculptor F. Caravay, architect Mahon'ko, 1972), a monument to the soldiers of the Soviet Army (sculptor A. Ivchenko, architect M. Il'chenko, 1967) are also at the cemetery.

The central part of the cemetery is occupied by Peter and Paul Church (1843–1851), built in the style of late classicism. It is a one-dome temple, square in the plan, with a semicircular apse, with four internal piers. The crosspiece is covered by a spherical dome. Two-tier bell tower, topped by a

внутрішньою апсидою, чотиристовпний. Середохрестя перекрито сферичною банею. З західного боку до церкви прилягає двоярусна дзвіниця, увінчана сферичною банею. Вхід оформлений у вигляді портика тосканського ордеру, до якого ведуть широкі кам'яні сходи.

З іншого боку вул. 20 років Перемоги тягнеться ботанічний сад Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка, заснований у 1935 р. Нині він займає площу 4,7 га. Колекція саду — понад 1100 видів рослин, з яких 170 відносяться до категорії рідкісних і зникаючих. Значну частину саду займає сірінгарій — сад бузку. Крім того, ботсад славиться своїми трояндами та магноліями. На території саду можна побачити будівлю колишньої астрономічної обсерваторії (1940), що нині сприймається як декоративний елемент сучасного ландшафтного простору зеленої зони.

spherical dome, is on the west side of the church. Broad stone steps lead to the entrance in the form of portico of Tuscan order.

The Botanical Garden of Sumy State Pedagogical University named after Makarenko, founded in 1935, stretches on the other side of the street of the 20th anniversary of Victory. Currently it has an area of 4.7 hectares. The garden collection is over 1100 species of plants, 170 of them are rare and endangered. The major part of the garden is covered with a garden of lilacs. In addition, the Botanical Garden is famous for its roses and magnolias. A former astronomical observatory (1940) can be seen on the territory of the garden, now it is taken as a decorative element of modern landscape area.

Вулиця Герасима Кондратьєва

Herasyim Kondratyev Street

Другою за значенням магістраллю району Перекопу є вул. Герасима Кондратьєва (історична назва — Ворожбянська, згодом — Лебединська). Від старої забудови цієї вулиці залишилося мало будинків, проте, вона цікава своєю архітектурою радянського періоду та нинішнього часу, а також

The second important street of Perekop district is Herasyim Kondratyev Street (the historical name — Vorozhbyanska, later — Lebedynska). It is little left from the old buildings of the street, but it is interesting because of its architecture of the Soviet period and the present time, as well as numerous monuments. At the

численними пам'ятниками. На початку вулиці у 1980-ті роки був зведений комплекс із трьох 14-поверхових будинків і двоповерхових сучасних магазинів "Враца", названий так на честь болгарського міста-побратима (Герасима Кондратьєва, 4, 6, 8).

Зразками радянської житлової архітектури 1950-х років є будинки по вул. Герасима Кондратьєва, 18, 19. Перший будинок виділяється масивним рустом "під шубу" першого поверху та ганком парадного входу з навісом у стилі ретро.

У сквері перед будівлею УМВС у Сумській обл. (Герасима Кондратьєва, 21) встановлений пам'ятник співробітникам міліції, які загинули під час виконання службових обов'язків (ск. Б. Люклян, арх. С. Граділь, 2004). Монумент являє собою абрис дзвону, який увінчує хрест; у центрі — вилита з бронзи фігура працівника міліції, який ставши на коліно, тримає меч. На мармуровій плиті викарбувані імена 23 загиблих міліціонерів. Неподаляк у сквері біля будинку управління СБУ в Сумській області (Герасима Кондратьєва, 32) знаходиться також пам'ятний знак співробітникам міліції, які загинули в боротьбі за радянську владу (1967).

beginning of the street in 1980 it was built a complex of three 14-storey buildings and 2-storey modern shops "Vratsa", which took its name from Bulgarian sister-city. Until now these buildings are called " the complex Vratsa" (Herasyim Kondratyev Str., 4, 6, 8).

The standards of Soviet housing architecture of the 1950^s are houses on Herasyim Kondratyev Street, 18, 19. The first house has a massive frosted rustic work of the first floor and the front door with the canopy in retro style.

У нижній частині вул. Герасима Кондратьєва розташовується спорткомплекс “Динамо” (Герасима Кондратьєва, 23) — улюблене місце відпочинку сумчан, дружніх з фізкультурою та спортом. До їхніх послуг плавальний басейн і сауна, атлетичний зал, зали для фітнесу, боротьби, боксу й ігор. Тут діють секції з хокею на траві, біатлону, стрільби з лука, легкої атлетики, лижних гонок, боксу, вільної та греко-римської боротьби.

Біля будівлі прокуратури Сумської обл. (Герасима Кондратьєва, 33) поставлена каплиця на честь князя Ярослава Мудрого, небесного покровителя державних діячів, юристів, суддів, прокурорів, бібліотекарів, наукових працівників, учителів і студентів (арх. С. Вінтоняк, 2013). Урочистості духовній споруді надають вікна з художнім вітражем.

Серед архітектурних об'єктів вулиці слід відзначити будівлю колишнього Гоголівського училища, що нині належить МВС (Герасима Кондратьєва, 39). В оформленні будинку використані готичні елементи: архівольт з гострим кутом, кутові тричвертні колонки та ін. Профіль зведеної з червоної цегли споруди прикрашений смугами цементної “шуби”. Характерні також дві деталі — на другому поверсі виділені дата будівництва “1908” і герб міста.

In the park in front of the building of the Administration of the Ministry of Internal Affairs in the Sumy region (Herasym Kondratyev, 21) there is a monument to militiamen who deceased performing their duties (sculptor B. Lyuklyan, architect S. Hradil, 2004). The monument is an outline of the bell topped with the cross, in the center — the figure of a militiaman, bending knee with the sword in the arms, cast from bronze. The names of 23 deceased militiamen are on the marble slab. In the park of the building of the Security Service Office in Sumy region (Herasym Kondratyev, 32) there is also a memorial to militiamen who deceased in the struggle for Soviet the power (1967).

In the down part of Herasym Kondratyev Street there is a sports complex “Dynamo” (Herasym

У районі Липок на вул. Герасима Кондратьєва над крутою терасою перед долиною р. Псел вивищується Меморіал Вічної Слави (ск. В. Вінайкін, Ф. Коровай, арх. В. Гнезділов, 1975). У центрі композиції — скульпту-

ра радянського воїна з мечем і щитом у руках, що піднята на 18-метровий пілон. По боках — встановлені на постаментах танк Т-34 і 122-мм гаубиця. На бокових гранітних стелах зображені ордени Вітчизняної війни і Перемоги, а також дати початку та завершення Великої Вітчизняної війни. На траурних дошках викарбувано імена сумчан — Героїв Радянського Союзу, загиблих воїнів-земляків, партизанів та підпільників.

Kondratyev, 23); it is a recreation center of Sumy residents who are good at sports. They can use the services of the swimming pool and sauna, athletic hall, rooms for fitness, wrestling, boxing and games. One can visit sports groups of field hockey, biathlon, archery, athletics, cross-country skiing, boxing, freestyle and Greco-Roman wrestling.

It was build a chapel in honor of Prince Yaroslav the Wise, a saint patron of statesmen, lawyers, judges, librarians, researchers, teachers and students (architect S. Vintonyak, 2013) near the building of the public prosecutor's office in Sumy region (Herasym Kondratyev, 33). The stained-glass windows give the chapel festiveness.

Among the architectural objects it should be mentioned the building of the former Gogol School, which now belongs to MIA (Herasym Kondratyev, 39). Gothic elements are used in the design of the building: archivolt with acute angle, angular three-quarter columns and others. The contour of the red brick building is decorated with the strips of cement frosted work. There are two characteristic details — the date of construction "1908" and the town coat of arms on the second floor.

In Lypky district on Herasym Kondratyev Street over the steep terrace in front of the valley of the river Psel, it is towed above the Memorial of the Eternal Glory (sculptors V. Vinaykyn, P. Korovay, arcitect V. Hnyezdilov, 1975). A sculpture of a Soviet warrior with the sword and shield in the hand raised on the 18 meter pylon is in the center of the memorial. On each side — installed on the pedestals — there is tank T-34 and 122-mm howitzer. The orders of the Great Patriotic War and the Victory, dates of the beginning and the end of that war are on the side granite steles. The names of Sumy townsmen — Heroes of the Soviet Union, deceased warriors — fellow-townsmen, partisans and members of underground organizations are carved on mourning plaques.

Вулиці
Покровська і Кузнечна

Частина старого міста добре збереглася по вул. Покровській, що починається з однойменної площі. Тут можна побачити виразні садиби заможних городян минулого (Покровська, 1, 30), колишні доходні і житлові будинки епохи модерну (Покровська, 11, 26, 28). Ряд будинків мають барокові архітектурні елементи (Покровська, 7, 9), але вражає будівля, яку нині займає комерційний банк (Покровська, 1). В оформленні цієї садиби, зведеної наприкінці XIX ст. відчутні східні мотиви — ограничені півколони, зубчатий карниз і мініатюрні арки.

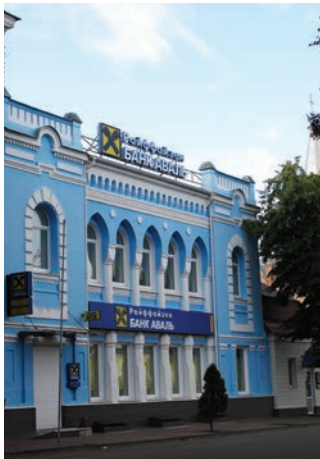
Розмаїття архітектурній палітрі Покровської вулиці додає будівля Будинку молитви “Світло Євангелія”, церкви євангельських християн-баптистів України, зведена у 1990-х роках з відчутними готичними мотивами (Покровська, 5).

Театр “Тіволі”, музично-драматичний театр ім. М. С. Шепкіна, Театр для дітей та юнацтва— всі ці установи Мельпомени існували в одній і тій самій будівлі, зведеної у 1909–1912 рр. у стилі модерн з ініціативи члена Сумської міської управи, спадкового почесного громадянина Д. М. Корепанова (Покровська, 6). Власне, і сам театр сумчани тривалий час називали не інакше як “театр Корепанова”.

Pokrovska and Kuznechna
Streets

The part of the old town is well preserved on Pokrovska Street, which begins from the square with the same name. You can see here great mansions of wealthy citizens of the past (Pokrovska, 1, 30), former lodging houses and houses of the Modern age (Pokrovska, 11, 26, 28). Some buildings have Baroque architectural elements (Pokrovska, 7, 9), the building, taken now by the commercial bank, especially distinguishes

among them (Pokrovska, 1). In the decorative design of this mansion, built in the late XIX century, we can see oriental motifs — cut semi-columns, notched cornice and diminutive arches.

The house of prayer “Light of the Gospel”, the Church of Evangelical Christians-Baptists of Ukraine, built in the 1990^s with Gothic motifs, add the diversity to the architectural palette of Pokrovska Street. (Pokrovska, 5).

The theatre “Tivoli”, the Musical Drama Theatre named after M.S. Shchepkin, the Theatre of the Young Spectator — all these institutions of Melpomene existed in one and the same building, built in 1909–1912 in Modern style at the initiative of a member of Sumy town council, hereditary honorary citizen D.M. Korepanov (Pokrovska, 6). Actually, for a long time the townspeople called the theater as “the theater of Korepanov.” In 2011, the theatre was restored; it got modern interior and bright colors.

У 2011 р. заклад культури був реставрований, отримавши сучасний інтер'єр і яскраві кольори.

Неподалік від театру знаходиться розважальний центр "Космос", колишній однойменний кінотеатр, збудований у

Not far from the theater there is an entertainment center "Cosmos" (Space), the former cinema with the same name, built in 1961 (Pokrovska, 8). It's quite pretty massive building with a large broken pediment, rusticated

1961 р. (Покровська, 8). Це доволі симпатична масивна споруда з великим перерваним фронтоном, рустованими стінами фасаду і широкими вікнами другого поверху під карнизом.

Нижче під старим козацьким валом тягнеться вул. Кузнечна, що частково зберігає стару міську забудову. Особливо вирізняється багатством цегляної кладки будинок друкарні (Кузнечна, 2), який має кутове рішення між вулицею та Покровською площею. В стилі модерн зведені житлові будинки на зворотньому високому боці вулиці (Кузнечна, 1, 3).

facade and wide windows of the first floor under the cornice.

Kuznechna Street that partially preserves old town buildings stretches down the old Cossack rampart. The building of the printing house (Kuznechna, 2), rich in brickwork, has the corner position between the street and Pokrovska Square. Houses in Modern style are built on the back high side of the street (Kuznechna, 1, 3).

Парк культури та відпочинку
ім. І. М. Кожедуба

Уздовж ріки Псел розкинувся парк культури та відпочинку ім. І. М. Кожедуба, до якого можна увійти через дві вхідні колонади, встановлені до дня міста у 2010 і 2012 рр. (арх. М. Крамарев). На фризі однієї з них розміщено сучасну, на іншій — історичну назву парку з датою заснування: "Парк Лещинських. 1908". Поряд з цією колонадою вста-

новлено контактну скульптуру А. П. Чехова, який сидить на лавці (ск. О. Шевченко, 2013). Письменник зображений у віці 28 років, коли він уперше відвідав Суми.

Створення парку пов'язане з ім'ям цукрозаводчика Миколи Йосиповича Лещинського (1845–1914). За міською легендою, напередодні цієї події його завод у Кияниці викидами отруїв рибу у Пслі. Щоб вибачитися перед городянами, підприємець викупив у міста вільну ділянку землі перед першим Харківським мостом і влаштував тут паркову зону з тенісним кортом, купальнями, лавками, альтанками і кінотеатром.

На майданчику перед парком встановлений пам'ятник Тричі Герою Радянського Союзу льотчику-винищувачу Івану Микитовичу Кожедубу, уродженцю с. Ображіївка нинішнього Шосткинського району (ск. О. Проклчук, арх. Е. Головін, 2005).

У парку висаджено понад 30 видів дерев та кущів, встановлені скульптури казкових героїв, серед яких привертає особливу увагу масивна голова

Park of Culture and Rest named
after I.V. Kozhedub

The Park of Culture and Rest named after I. V. Kozhedub which can be entered through two carved entrance colonnade installed in 2010 and 2012 (architect M. Kramarev) stretches out along the river Psel. On the frieze of one of them one can read modern, on the other one — the historical name of the park with the date of the foundation: "Park of Leshchynsky. 1908". Contact sculpture of A. P. Chechov, sitting on the bench (sculptor A. Shevchenko, 2013),

is installed quite near one of the colonnade. The writer is shown at the age of 28, when he visited Sумы for the first time.

виглядає як велетня — героя пушкінської поеми “Руслан та Людмила”. На території парку знаходиться міський пляж, а також ігрові спортивні майданчики, літня естрада, атракціони тощо.

У 2001 р. на території колишнього стадіону “Спартак” та частини паркової зони на честь десятиріччя незалежності України

The creation of the park is associated with the name of the sugar manufacturer Mykola Yosypovych Leschynsky (1845–1914). According to the town legend, on the eve of that event fish in the river Psel was poisoned by emissions from his plant in Kyyanysya. To apologize before the inhabitants, the entrepreneur bought out the free part of land in front of the first Kharkivsky bridge and founded there a park area with the tennis court, bathing huts, benches, pavilions and cinema.

On the ground in front of the park there is a monument to three times Hero of the Soviet Union, fighter pilot Ivan Mykytovych Kozhedub, born in

v. Obrazhivka now Shostka district (sculptor O. Prokopchuk, architect E. Golovin, 2005).

More than 30 species of trees and shrubs are planted in the park, sculptures of fairy tales characters are installed, and one of them draws special attention — the head of knight giant — the character

був відкритий сучасний стадіон "Ювілейний" із глядацькими трибунами на 25 тис. місць. Тут проводяться не лише футбольні змагання, але й культурні за-

ходи. Зокрема, гала-концерти фестивалю оркестрів духових інструментів "Сурми України", який відбувається в місті щороку до Дня Конституції України. В перспективі — зведення в парку льодового палацу.

ходи. Зокрема, гала-концерти фестивалю оркестрів духових інструментів "Сурми України", який відбувається в місті щороку до Дня Конституції України. В перспективі — зведення в парку льодового палацу.

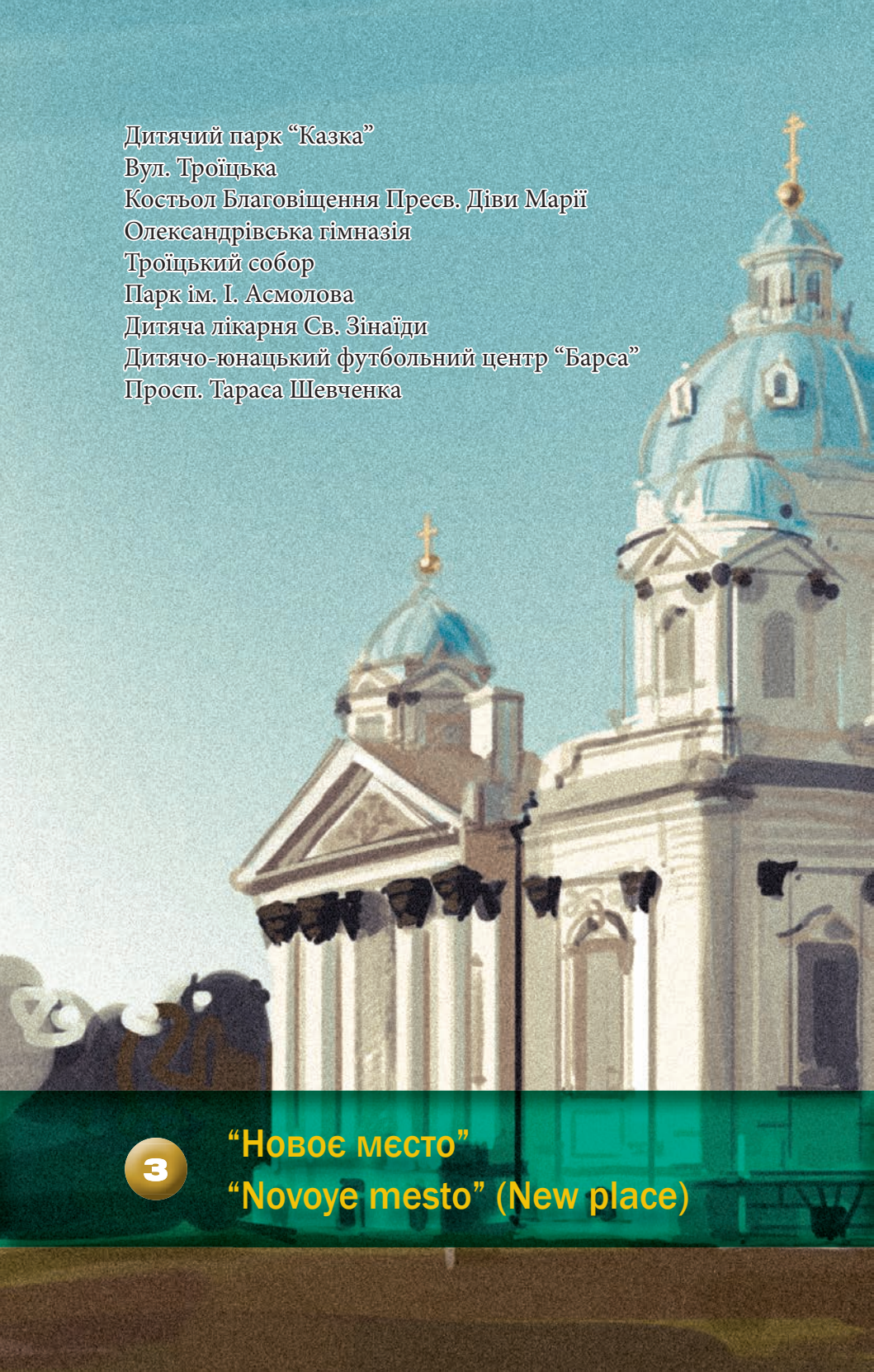
Південна частина парку прикрашена дерев'яними скульптурами, встановленими у 2009 і 2010 роках у рамках Міжнародного симпозиуму скульпторів "Чарівна квітка — місто Суми". В ньому брали участь майстри України, Росії, Білорусі, Литви, Італії, Канади і Німеччини. Дві роботи належать відомому сумському скульпторові О. Шевченку.

In 2001, on the territory of the former stadium "Spartacus" and the part of the park area on the occasion of the 10th anniversary of the Ukrainian independence it was opened modern stadium "Yuvileyny" that seats 25 thousand spectators. It hosts not only football competitions, but also cultural events. In particular gala concerts of the festival "The Trumpets of Ukraine" which takes place in the town annually on the occasion of the Day of the Constitution of Ukraine. On target — the construction of the Ice Palace in the park.

The southern part of the park is decorated with wooden sculptures, installed in 2009 and 2010 at the International Sculptors Symposium "Magic Flower — the town of Sumy." Famous masters from Ukraine, Russia, Belarus, Lithuania, Italy, Canada and Germany took part in it. The two works are of a well-known Sumy sculptor O. Shevchenko.

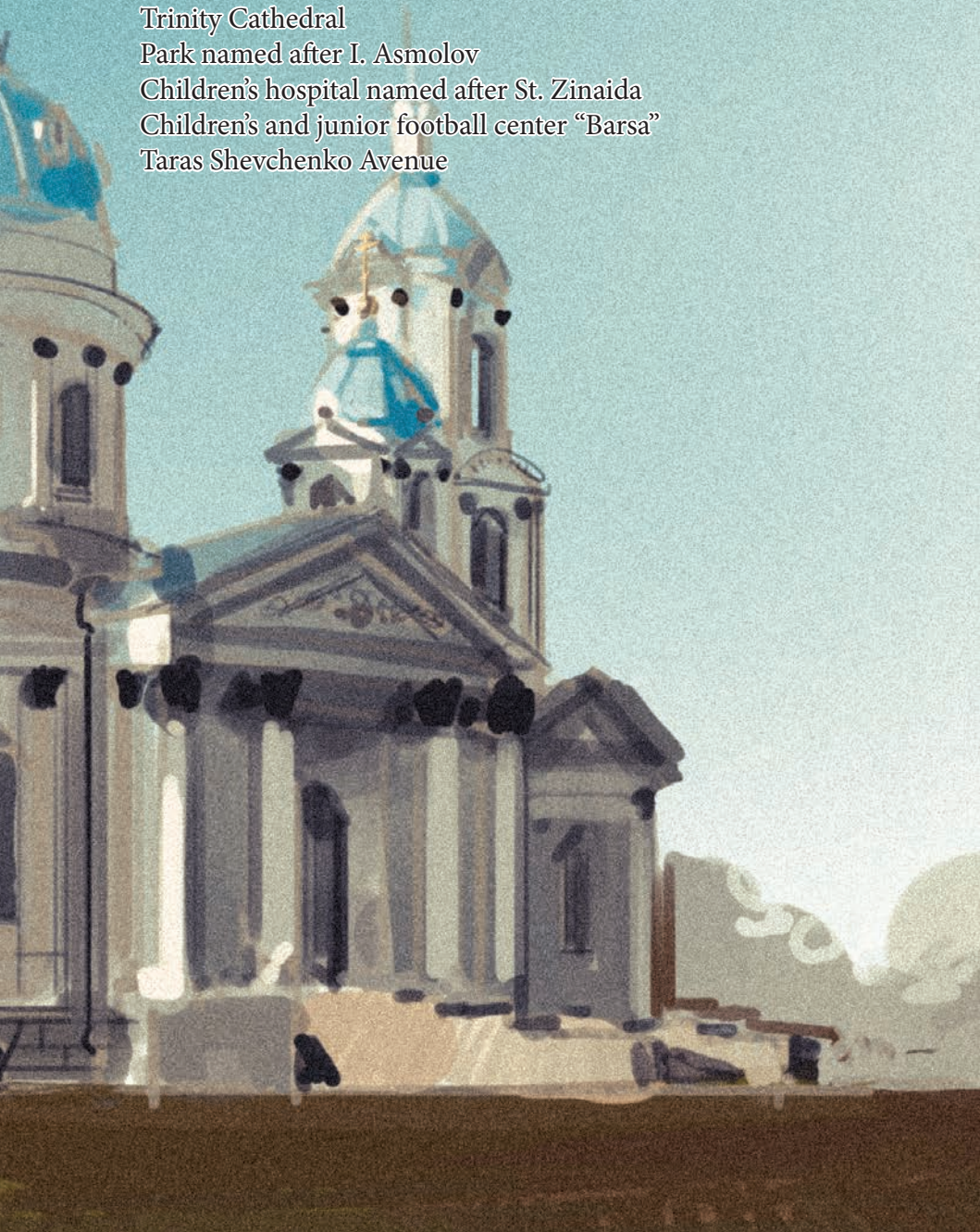
Дитячий парк “Казка”
Вул. Троїцька
Костьол Благовіщення Пресв. Діви Марії
Олександрівська гімназія
Троїцький собор
Парк ім. І. Асмолова
Дитяча лікарня Св. Зінаїди
Дитячо-юнацький футбольний центр “Барса”
Просп. Тараса Шевченка

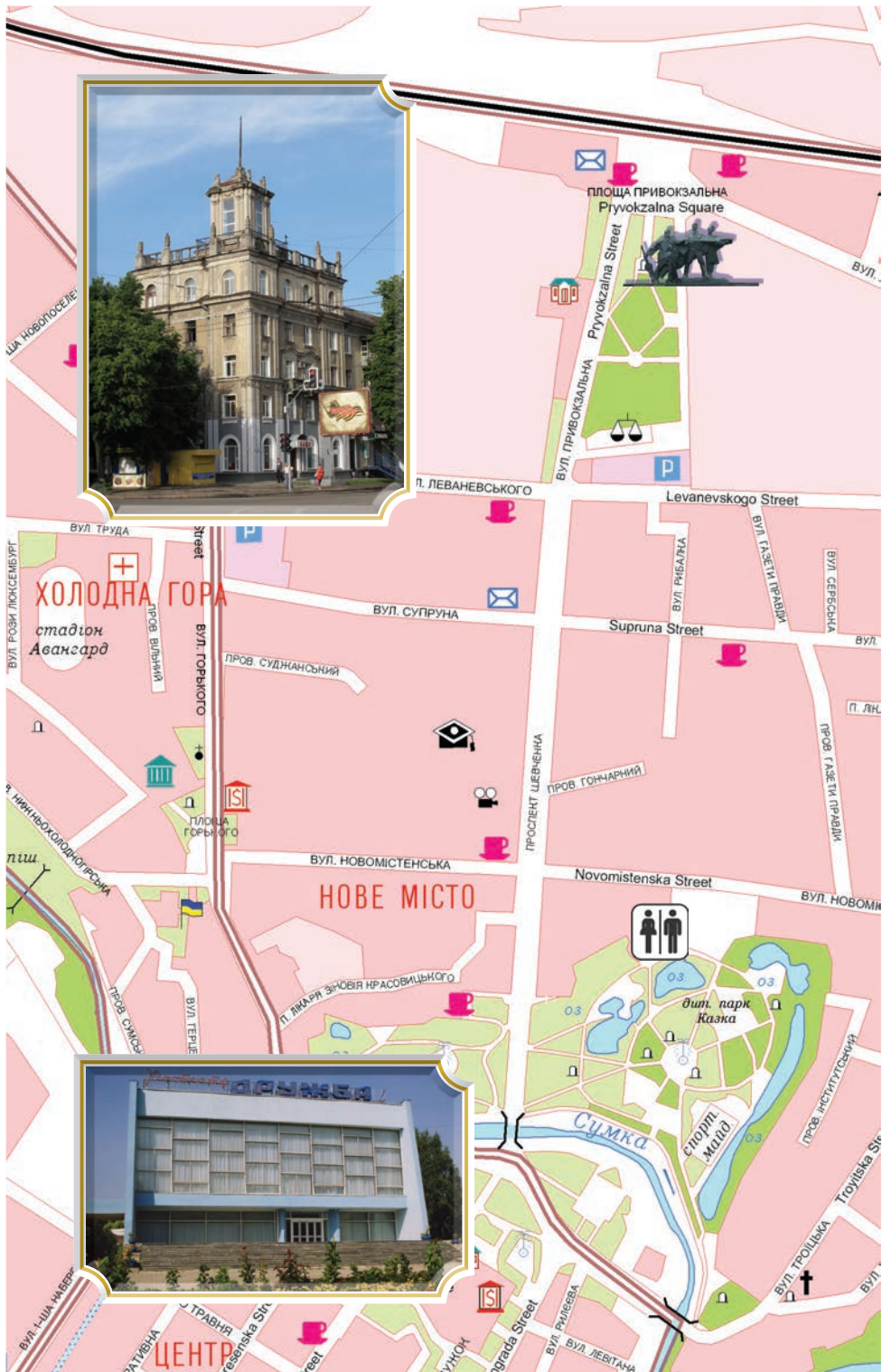
3

“НОВОЄ МЕСТО”

“Novoye mesto” (New place)

Children's amusement park "Kazka"
Troyitska Street
Catholic church in the name of the Annunciation
of the Blessed Virgin Mary
Olexandrivska classical school
Trinity Cathedral
Park named after I. Asmolv
Children's hospital named after St. Zinaida
Children's and junior football center "Barsa"
Taras Shevchenko Avenue

10 МІКРОРАЙОН

“Новое место”

Відгороджена від центру міста річкою Сумкою частина Сум носить історичну назву “Новое место” і перетинається вулицею з характерною назвою — Новомістенська. На півночі “Новое место” обмежується залізничною колією, на сході — Пслем, а на заході межує з іншою історичною північною частиною міста — Холодною Горюю.

Не зважаючи на свою назву, це один з найстаріших районів міста, який почав забудовуватися ще наприкінці XVII ст. Козаки Сумського слобідського козацького полку, які проживали тут, сформували окрему Новомістенську сотню. Після ліквідації полку мешканцями “Нового места” переважно були нащадки козаків компанійців і підпомочників — військові обивателі. Сам район нагадував здебільшого сільське поселення: він забудовувався хатами-мазанками, покритими соломом, в оточенні садів та городів.

Свій вигляд “Новое место” змінило у другій половині XIX ст., що було пов'язано з заснуванням на його околиці Павлівського рафінадного заводу, купівлею заможними городянами в колишніх мешканців ділянок під будову розкішних приватних будинків, будівництвом середніх навчальних закладів, медичних установ, культових споруд тощо. І досі район “Нового места”, не

“Novoye mesto” (New place)

Separated from the center by the river Sumka the part of Sumy has historical name “Novoye mesto” and intersected by the street with a distinctive name — “Novomistenska”. On the north “Novoye mesto” is cut by railways, on the east — by the river Psel, and on the west it borders with the other historical part of town — Holodna Gora.

Despite of its name, this is one of the oldest parts of the town, which began to be built at the end of XVII century. Cossacks of Sumy Sloboda Cossack regiment, who lived there, formed a separate Novomistenska sotnia. After the regiment liquidation the descendants of Cossacks became the residents of “Novoye mesto”. The district itself looked like countryside: it was mostly built up with huts cit was built up with huts covered with straw and surrounded by gardens and vegetable gardens.

“Novoye mesto” changed its form in the second half of the XIX century that was connected with the foundation of Pavlivsky refinery at its outskirts; wealthy townspeople bought land from former owners to build grand private houses, secondary educational institutions, medical establishments, buildings for public worship etc. In spite of the increasingly noticeable architectural modernity, the

дивлячись на все більш відчутне архітектурне звучання сучасності, зберігає старовинну атмосферу повільного життя повітового міста кінця XIX — початку XX ст., свідком добробуту і респектабельності його мешканців.

district “Novoye mesto” preserves the old-age atmosphere of slow life of district town of the late XIX — early XX century being the witness of prosperity and respectability of its inhabitants.

Дитячий парк
“Казка”

Дитячий парк “Казка” створено на місці колишнього міського луку, в заплавної частині р. Сумки. Під час весняних повеней вода вкривала всю заплаву річки. В середині минулого століття

річище Сумки було випрямлене, і колишній заплашний мис опинився на лівому березі річки. Зведення у 1950-х роках уздовж берега Псла греблі унеможливило розливи. Це дозволило в майбутньому реалізувати наміри міської влади щодо облаштування нової паркової зони. У 1985 р. на цьому місці був відкритий дитячий парк “Казка”, створений спільними зусиллями провідних сумських підприємств. Нині парк залишається одним із головних див м. Суми. Дітлахів тут зустрічають середньовічні замки, гармати на кам'яних набережних ставків, скульптури казкових героїв, велетень Кіт Пантелеймон в мушкетерському вбранні, кафе з залом для маленьких відвідувачів і спортивні майданчики. Взимку на території парку заливається каток, а влітку працюють атракціони і напиає намет цирк-шапіто. На терасі парку встановлено контактну скульптуру Михайлу Панасовичу Лушпі (1920–2007), 1-му секретарю Сумського комітету КПУ протягом 1972–1988 рр., почесному громадянину Сум (ск. Е. Гурбанов, 2013).

Children's amusement park
“Kazka” (Fairy Tale)

Children's amusement park “Kazka” was created on the site of the former town meadow, in the floodplain part of the river Sumka. Spring flood waters covered the entire floodplain. In the middle of the last century the course of the river was changed and the former floodplain cape turned on the left bank of the river. The construction of the dam along the banks of Psel in 1950^s made the floods impossible. In future it enabled to realize the intentions of the municipal power regarding a new park zone.

Today, the park is one of the main sightseeing in Sumy. Children are welcomed by medieval castles, cannons on the wooden embankments of the ponds, sculptures of fairy tales characters, giant cat Panteleimon in Musketeer attire, café with the room for younger visitors and sports grounds. In winter on the territory of the park there is an ice rink, in summer — different park amusements and a circus. On the terrace of the park it was installed a contact sculpture to M. P. Lushpa 1920–2007), the first Secretary of Sumy Committee of CPU over a period of 1972–1988, an honorary citizen of Sumy (sculptor E. Gurbanov, 2013).

Вулиця Троїцька

Вулиця Троїцька є головною магістраллю "Нового міста". З центру на неї можна потрапити через міст, що завдяки реконструкції 2012 р. став схожим на свого попередника сторічної давнини.

У сквері за мостом встановлений бюст двічі Герою Радянського Союзу уродженцю с. Річки (нині Білопільського району на Сумщині) С. П. Супруну (1907–1941) (ск. Я. Разба, арх. М. Іванченко, 1948). Степан Павлович був льотчиком-винищувачем і

льотчиком-випробувачем вищого класу. Брав участь у боях у Китаї і на Халхін-Голі з японцями. На початку Великої Вітчизняної війни Супрун загинув під час повітряного бою в небі Білорусії.

Troyitska Street

Troyitska Street is the main one of "Novoye mesto". From the center it can be reached across the bridge that due to the reconstruction in 2012 became similar to its predecessor a century ago.

In the park behind the bridge there is a bust of twice Hero of the Soviet Union born in v. Richky (now Bilopilsky district in Sumy region) S.P. Suprun (1907–1941) (sculptor Ya. Razhba, architect M. Ivanchenko, 1948). Stepan Pavlovych was a high-class fighter pilot. He took part in battles in China and Khalkhin-Gol with Japanese troops. At the beginning of Great Patriotic War Suprun deceased in the air fight in the sky of Belarus.

Opposite the park there is a Palace of Amateur Arts and Leisure of students of UAB NBU, which takes the complex of buildings of the former residence and office of the firm "I. Kharytonenko and son", built at the end of the XIX century with some completion at the beginning of the XX century in the classical style (Troyitska, 4). The former Kharytonenko mansion with Baroque and Neo-Renaissance elements is distinguished by rich architecture decisions. In the yard there is a small park facing the bank of the river Psel, the number of flowerbeds equals the number of universities in Sumy.

At the corner of Troyitska and Psil'ska Streets there is a Catholic church in the name of the Annunciation of the Blessed Virgin Mary consecrated in

Навпроти скверу знаходиться комплекс будинків колишньої резиденції та контори фірми “І. Харитоненко з сином”, зведених наприкінці XIX ст. з добудовами початку XX ст. в класичному стилі (Троїцька, 4). Багатством архітектурних рішень вирізняється колиш-

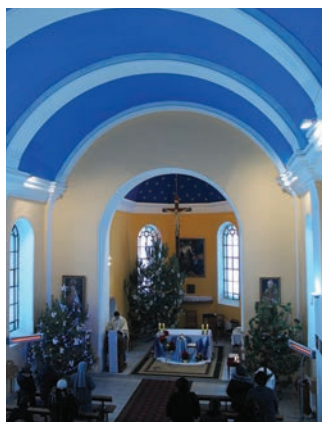

1911 (Troiytska, 6). The church was built on the initiative of the local religious community that consisted of emigrants-Poles. At the end of the 1920^s worship in church stopped and resumed only in 1994.

The church is built of red brick in the Neo-Gothic style with a

ня садиба Харитоненків з бароковими і неоренесансними елементами. У дворі знаходиться невеликий парк, який виходить на берег Псла, з квітниками відповідно до кількості вишів у Сумах.

На розі вулиць Троїцької та Псільської розташувався католицький храм в ім'я Благовіщення Пресвятої Діви Марії, освячений у 1911 р. (Троїцька, 6). Костьол зводився завдяки ініціативи місцевої релігійної громади, що складалась із емігрантів-поляків. Наприкінці 1920-х років богослужіння у костьолі припинилось і відновилося лише у 1994 р.

Костел побудований з червоної цегли у неоготичному стилі з характерним стильовим порталом зі стрілчатою аркою на фронтоні, високим дахом, подібним до середньовічних західноєвропейських церков, нішами, пілястрами, контрфорсами, зубчиками, башточками та стрілчатими вікнами.

Щороку, наприкінці зими, біля костюлу художники створюють крижане містечко з численними фігурами святих, казкових героїв та тварин, яке перетворюється на улюблене місце відпочинку маленьких сумчан. У 2013 р. в підвалі костюлу відкрилася художня галерея.

distinctive stylistic portal with Gothic arch on the pediment, high roof, similar to Western European medieval churches, niches, pilasters, buttresses, turrets and Gothic windows.

Every year, at the end of winter, near the church artists create an ice town with numerous figures of saints, fairytale characters and animals, which becomes a favorite rest spot for young Sumy inhabitants. In 2013 an art gallery was opened in the basement of the church.

The educational and medical institutions were located on Troyitska Street that determined its architectural form. Long two-

На вул. Троїцькій здавна розташовувалися освітні та лікувальні заклади, які визначили її архітектурне обличчя. Довгі фасади двохповерхових гімназій і училищ неокласичного стилю з притаманним кожному з навчальних закладів традиційним кольором і стриманим використанням декоративних елементів розташовані в глибині зеленої зони, що вигідно підкреслює респектабельність кожної з установ. Мабуть, найошатнішою спорудою є будинок колишнього міського училища, а нині Сумської облспоживспілки, пофарбований у блакитний та білий кольори і прикрашений пілястрами з коринфським ордером (Троїцька, 1).

storey facades of schools and colleges in neo-classical style with characteristic to each educational institution traditional color and decorative elements are located in the depth of green zone that show off the respectability of each institution. Perhaps the most stylish building is the house of the former Town College, Now Sumy regional Consumer Union, painted in blue and white colors and decorated with pilasters with the Corinthian order (Troyitska, 1).

Restraint forms are the distinguish feature of the main building of Olexandrivska classical school (Troyitska, 5). Founded in 1870 on the basis of district specialized school as a high school, this school was a

Стриманістю форм виділяється головний корпус Олександрівської гімназії (Троїцька, 5). Заснована у 1870 р. на базі повітового училища як прогімназія, ця школа у дореволюційний час була провідним середнім навчальним закладом міста, в стінах якого навчалися літературознавець і критик В. Ф. Перевєзєв (1882–1968), мовознавець-славіст М. Ф. Грунський (1872–1951), учений в галузі проектування ствольних артилерійських систем, генерал-полковник, професор М. Ф. Дроздов (1862–1953), директор Українського науково-дослідного інституту ортопедії і травматології, член-кореспондент

leading secondary educational institution in the town in prerevolutionary time; many famous people studied within the walls of this school: expert in literary and critic V. F. Pereverzev (1882–1968), linguist-slavist M. F. Hrunsky (1872–1951), a scientist in the field of barreled artillery systems design, colonel-general, Professor M. F. Drozdov (1862–1953), director of the Ukrainian Research Institute of Orthopedics and Traumatology, corresponding member of the Academy of Sciences of UkrSSR Professor Sytenko (1885–1940), a scientist in the field of chemical-recovery industry, underground

АН УРСР, професор М. І. Ситенко (1885–1940), вчений у галузі коксохімічної промисловості, підземної газифікації палива, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент АН УРСР І. Є. Коробчанський (1895–1956), художник, професор О. К. Симонов (1875–1957), агрофізик професор О. Г. Дояренко (1874–1958), український громадсько-політичний діяч, член Центральної Ради, літературознавець П. І. Зайцев (1886–1964). У 1893–1895 рр. в гімназії навчався також російський художник, поет, засновник течії російського футуризму в поезії Д. Д. Бурлюк (1882–1967), що й зазначено на меморіальній дошці, встановленій на стіні навчального закладу.

gasification of fuel, Doctor of technical sciences, professor, corresponding member of the Academy of Sciences of UkrSSR I. Ye. Korobchansky (1895–1956), painter, professor O. Symonov (1875–1957), agrophysicist professor O. G. Doyarenko (1874–1958), Ukrainian political figure, member of the Central Council, expert in literary P. I. Zaitsev (1886–1964). In 1893–1895 Russian painter, poet, founder of the Russian futurism in poetry D. Burliuk (1882–1967) studied here and the memorial plaque on the wall of the classical school witnesses it.

The school takes care of the old good traditions revival. Every year it is arranged “The Ball in Olexan-

У гімназії дбають про відродження давніх добрих традицій. Щороку тут відбувається "Бал в Олександрівський". Також створений музей навчального закладу з оригінальними та цінними експонатами. У 2008 р. над дахом головного корпусу встановлений мідний хрест.

Незвичайним в архітектурно-му плану є другий корпус гімназії, колишній гімназійний пансіон, побудований у 1882 р. на кошти полковника І. Федоровського (Троїцька, 3). Він схожий на казковий, ніби перенесений із Франції епохи Людовіка Король-Сонце замок, який вражає витонченим декором стін, ліпними колонками, орнаментом і стрілоподібними баштами і щипцями. Конус даху завершується вигадливим флюгером із датою побудови пансіону. В подібному стилі зведений і одноповерховий флігель.

Сусіднім навчальним закладом є ЗОШ № 8. Старий будинок, який займає школа, на жаль, частково втратив свій первинний вигляд. Раніше він мав три башточки над фронтоном, які надавали споруді західного архітектурного вигляду. Проте, незмінним залишився фасад та традиційне сіро-біле пофарбування. Будівля зводилась наприкінці XIX ст. для потреб численної німецької громади міста. Другий поверх займала лютеранська церква. У 1900–1902 рр. тут тимчасово розташовувався кадетський корпус, а від 1903 р. — жіноча прогімназія, перетворена через чотири роки на 2-гу жіночу гімназію.

drivska". It was also organized the school museum with original and valuable exhibits. In 2008, a copper cross was installed over the roof of the main building.

The second building of the classical school is very unusual in its architecture; it is a former boarding school, built in 1882 at the expense of Colonel I. Fedorovsky (Troyitska, 3). It resembles a fairytale, taken from France of Louis King-Sun Castle, which strikes with its refined decoration of walls, stucco columns, ornament and gothic towers and frontons. The cone of the roof is crowned with fanciful weathervane with the date of construction on it. One-storey outbuilding is in a similar style.

The neighboring educational institution is school №8. The old building taken by the school unfortunately partially lost its original form. Previously, it had three towers over the pediment, which gave the building western architectural appearance. However, the façade and its traditional grey-white color remained intact. The building was built at the end of the XIX century to meet the needs of the large German community of the town. The first floor was taken by Lutheran church. In 1900–1902 the Cadet School was temporarily there, and from 1903 — the girl's gymnasium, four years later it turned into the 2-d girl's gymnasium.

At the end of the 1880s at the expense of the wife of I. G. Kharytonenko Natalia Maxymovna it was built the orphanage of Empress Maria Office for girls — orphans (Troyitska, 20). Girls aged 7 to 17 got a religious

Наприкінці 1880-х років на кошти дружини І. Г. Харитоненка Наталії Максимівни для дівчат-сиріт був відкритий дитячий притулок Відомства установ імператриці Марії (Троїцька, 20). Тут дівчатка віком від 7 до 17 років отримували релігійно-моральне виховання, опановували навчальну програму однокласних училища та оволодівали мистецтвом рукоділля і домаш-

нього господарювання. Пізніше навчальна програма була розширена до гімназійного рівня з початковою педагогічною освітою. Нині тут розташовується один із корпусів Сумського 1-го пологового будинку. Будинок прикрашений об'ємною рустикою кутів та ризаліту, зубчиками карнизу, лучковими перемичками та іншими декоративними елементами.

Перлиною Сум є пам'ятка архітектури національного значення трьохпрестольний Троїцький собор, який спра-

and moral education, studied the curriculum of one-class special schools and mastered the art of needlework and housekeeping. Later the curriculum was expanded to the level of gymnasium with primary pedagogical education. One of the buildings of Sumy 1st maternity hospital is now here. The building is decorated with solid rustic of corners and projection, saw-tooth cornice, bow lintel blocks and other decorative elements.

The jewel in the crown of the town is an architectural landmark of the national importance three-altar Trinity Cathedral (Troitska, 24). Trinity Church, which gave the name to the main street of “Novoje mesto”, was mentioned for the first time in the census of inhabitants of Slobozhanschina in 1732. In 1827 on the site of the wooden church (the church was destroyed at the beginning of 1930^s) the stone temple with the altar in the name of Holy Trinity and the side altar in the name of the most orthodox prince St. Mykhailo and boyar Fedor — the Miracle-Workers of Chernigiv — was built.

At the end of the XIX century there was no enough room in the temple for the parishioners of “Novoje mesto”, that's why its head P.I. Kharytonenko offered the religious department to build nearby a new church at his expense, resembling St. Isaac's Cathedral in St. Petersburg. In 1901–1914 Trinity Cathedral was built upon the plan of Sumy architect K. Sho'z. The design of the mosaic floor of the temple was

ведливо вважається одним із найкрасивіших храмів України (Троїцька, 24-а). Троїцька церква, яка дала назву головної вулиці "Нового міста", у Сумах вперше згадується в переписі населення Слобожанщини 1732 р. У 1827 р. на місці дерев'яної церкви з'явився кам'яний храм із престолом в ім'я Святої Трійці та боковим вівтарем на честь святих благовірних князя Михайла і боярина Федора — чудотворців Чернігівських (ця церква знищена на поч. 1930-х років).

Наприкінці XIX ст. храм вже не вмщував віруючих "Нового міста", тому його староста П. І. Харитоненко запропонував духовному відомству за власні кошти побудувати поряд нову церкву, яка б нагадувала за формою Ісакіївський собор у Петербурзі. У 1901–1914 рр. Троїцький собор був зведений за проектом сумського архітектора К. Шольца. Проект мозаїчної підлоги храму розробив російський зодчий О. Шусев. Над інтер'єром, вітражем та іконостасом храму працювали відомі живописці Г. Нивинський, К. Петров-Водкін і М. Нестеров. До будівництва залучалися досвідчені майстри з різних регіонів Росії та зарубіжжя. Мармур постачався з каменоломень Туреччини. Самціти надходили з Уралу. Хрести, встановлені на банях собору, виконала на замовлення П. І. Харитоненка петербурзька фірма "Сан-Галлі". Дванадцять дзвонів були відлиті на заводі братів Самгіних у Москві. 23 червня 1912 р. великий дзвін вагою 760 пудів підняли до другого прорізу дзвіниці, звідки він розносив молитву "О здравии и спасении ра-

developed by Russian architect O. Shchusev. Famous painters G. Nyvynsky, K. Petrov-Vodkin and M. Nesterov worked over interior, stained-glass windows and iconostasis. Experienced masters from different regions of Russia and abroad were drawn into construction. Marble was brought from stone quarries of Turkey. Semiprecious stones were brought from the Urals. The crosses, installed on the domes of the temple, were made by St. Petersburg firm "Sun-Galli" by the order of P.I. Kharytonenko. The bells were cast at the plant of brothers Samginy in Moscow. On June 23, 1912 a huge bell of 760 poods was raised to the second resection of the bell tower, from which it filled the neighborhood with the prayer in honor of the servants of God Pavlo, Vera, Ioann, Yelena with Nastasia (Kharytonenko) till the revolutionary times.

It was supposed that the interior of the temple would recreate fairytale artistic atmosphere of Kyiv Volodymyrsky Cathedral. But the death of the customer, war, revolution and emigration of Kharytonenko family prevented to finish wall paintings of the temple. After 1917 the cathedral endured difficult times — it was closed time and again, it was partly damaged at the time of artillery fire during the Great Patriotic War. In 1970–1980 capital renovation of the temple was done. In 1988–2001 it housed the organ hall of the Region Philharmonic Society.

бов Божьих Павла, Веры, Иоанна, Елены с Настасьей” (Харитоненків) до революційних часів.

Передбачалося, що всередині храму буде відтворена казкова художня атмосфера Київського Володимирського собору. Але смерть замовника, війна, революція й еміграція родини Харитоненків зашкодили завершенню робіт над розписом храму. Після 1917 р. собор пережив складні часи — неодноразово закривався, частково був пошкоджений під час артилерійського обстрілу у роки Великої Вітчизняної війни. У 1970–1980-ті роки була проведена капітальна реконструкція храму. У 1988–2001 рр. у ньому розташовувався органний зал обласної філармонії. Нині храм переданий громаді УПЦ МП.

Архітектура собору в цілому витримана в стилі неокласицизму з елементами бароко. В основі композиції — тип п'ятибаневого хрещатого в плані храму з бічними банями по кутах. Із заходу до нього прилягає триярусна дзвіниця. Храм прикрашений чотирьохколонними портиками з багатодекорованими фронтонами та увінчаний ребристими банями з вікнами-люкарнами. Мажорного звучання архітектурі собору надають коринфські капітелі пристінних колон та пілястрів у вигляді скульптур-

Nowadays the temple is entirely transferred to the community of УОС МР.

The architecture of the cathedral in whole is kept in neo-classical style with the elements of baroque. In the basis of the layout it is cross-shaped with side domes in the cathedral corners. The three-tier bell tower adjoin it from the west. The temple is decorated with four columns porticos with gorgeously decorated pediments and crowned with ribbed domes and dormer-windows. The cathedral has a major architectural sounding due to Corinthian caps of the wall columns and pilasters in the form of moulded acanthus leaves, finished as “ancient bronze” and vegetable ornament of decorated walls of the temple.

The major part of “Novoye mesto” is covered with Sumy arboretum named after I. Asmolv, it is a landmark of the landscape architecture where you can see a considerable collection of trees, bushes and flowers. The square of the arboretum is 5 hectares; 1 hectare is covered with the orchard with old apple, plum and cherry trees.

The arboretum got its name from the name of its founder — Ivan Olexandrovych Asmolv (1844–1918), the entrepreneur and maecenas of Sumy. Thanks to his efforts in the town it was

ного зображення листя аканта, оброблених під “стару бронзу” і рослинний орнамент декорованих стін храму.

Значну частину району “Нового міста” займає Сумський дендропарк ім. І. Асмолова, який є пам'яткою садово-паркового мистецтва, де можна ознайомитись зі значною за видовим складом колекцією дерев, кущів і квітів. Площа парку становить 5 га; 1 га займає фруктовий сад із багаторічними яблунями, сливами та черешнями.

Свою назву парк отримав від імені свого засновника — Івана Олександровича Асмолова (1844–1918), сумського підприємця і мецената. Його стараннями в місті було створено чудовий куточок рукотворної природи в ландшафтному стилі з рідкісними видами дерев, альпійськими гірками, пейзажними галявинами і виритими ставками з фонтанами. У штучних водоймах плавали екзотичні риби, а на пташиній фермі розводили фазанів, павичів, папуг, білих та чорних лебедів.

Нині в парку представлені близько 100 видів дерев та кущів. Серед них — гінго дволопате, модрина європейська і сибірська, псевдотсуга Мензіса, скумпія, маньчжурський горіх, самшит, магонія падуболиста. Влітку клумби парку вкриваються цвітом троянд, айстр,

created a magnificent place of man-made nature in landscape style with rare trees, rock gardens, picturesque lawns, and ponds with fountains. Artificial ponds were full of exotic fish; pheasants, peacocks, parrots, white and black swans were bred at the fowl-farm.

Nowadays the arboretum has about 100 species of trees and bushes. Among them — pseudohemlock, fustic, Manchurian nut, box tree, trailing mahonia. In summer, the park flowerbeds are covered with blossom of roses, asters, peonies, fuchsias, tulips, hyacinths, white weeds, coneflowers. Venerable oaks and fir trees like sentries meet visitors at the gate.

I. Asmolov built an architectural complex on the territory of the park; two buildings of this complex were preserved. One of them, so called “blue house” (the house is painted in blue color in unison to the domes of the Trinity Cathedral), built in eclectic style (neo-classicism and Modern) was the mansion of Asmolovs (Troitska Square, 14). Thanks to its magnificent décor and complex design, which spatially enlarges the size of the building, this house resembles a small palace and at the same time, suburban villa. In 1976 it was built a new five-storey building of the treatment-and-sanatorium agency nearby (these days it is Sumy region specialized

півоній, фуксій, тюльпанів, гіацинтів, королиць і рудбекій. Як вартові зустрічають на вході відвідувачів парку вікові дуби та ялини.

І. Асмолов на території парку побудував архітектурний комплекс, з якого нині збереглися два будинки. Один із них, т.зв. “блакитний корпус” (будинок фарбують у блакитний колір в унісон до бань Троїцького собору), збудований в еkleктичному стилі (неокласицизм і модерн), був садибою Асмолових (пл. Троїцька, 14). Завдяки своєму пишному декору та складній композиції, що просторово збільшує об’єм споруди, цей будинок нагадує невеликий палац і, одночасно, замиську віллу. Поряд у 1976 р. з’явився новий п’ятиповерховий лікувальний корпус лікувально-санаторного управління (нині — Сумський обласний спеціалізований диспансер радіаційного захисту

населення). Серед старих блакитних ялин можна помітити найстаріший у Сумах ліхтар повоєнного часу, виготовлений із чавуну, що і нині використовується за призначенням.

Навпроти північної околиці парку можна побачити архітектурний комплекс дитячої лікарні Св. Зінаїди (нині тут розташовується туберкульозне відділення Сумської міської дитячої клінічної лікарні Св. Зінаїди й управління охорони здоров’я обласної адміністрації; Троїцька, 57). Він був побудований за заповітом І. Г. Харитоненка, котрий доручав синові засну-

вати диспансер охорони здоров’я (заповіді населення). Among aged blue spruce one can see the oldest in Sumy lantern of post-war time, made of cast iron and it is still being used according to its intended purpose.

At the northern end of the park we can see an architectural complex of the children’s hospital named after St. Zinaida (nowadays there is a tubercular department of Sumy town children’s clinical hospital named after St. Zinaida and health protection direction of region administration; Troitska, 57). It was built under the will of I.G. Kharytonenko, who charged his son with founding in Sumy children’s patient care institution for 20 places. The construction work was finished in 1896. On the territory of Ukraine Sumy hospital became the fourth institution

similar to the medical institutions opened earlier in Lviv, Kharkiv and Kyiv. The complex of the hospital was built with the elements of English Gothic. The buildings are distinguished by a high level of architectural design, use of sagittary forms, attached columns and heavy window edging, tower stylization of risalit with corner castellated towers.

The first chief doctor of this institution was Olexandr Fedorovych Bilousov (1868–1929), doctor-scientist, Minister of health care in the UNR government of B. Martos (1919).

One more patient care institution is on Troitska, 48 — Sumy region hospital. Among typical administrative buildings of Soviet time we can separate out old

вати у Сумах дитячий лікувальний заклад на 20 ліжок. У 1896 р. будівельні роботи закінчилися. На території України сумська лікарня стала четвертим подібним закладом після відкритих раніше у XIX ст. подібних медичних закладів у Львові, Харкові і Києві. Комплекс лікарні був зведений із використанням елементів англійської готики. Будівлі вирізняються високим рівнем архітектурного рішення, використанням стрілочатих форм, півколон і важких віконних лиштів, стилізацією ризалітів під вежі з кутувими зубчатыми башточками.

Першим головним лікарем цього закладу був Олександр Федорович Білоусов (1868–1929), медик-науковець, міністр охорони здоров'я в уряді УНР Б. Мартоса (1919).

За адресою вул. Троїцька, 48 розташовується ще один лікувальний заклад — Сумська обласна лікарня. Серед типових адміністративних корпу-

building of red brick, built in 1880-s in pseudo-byzantine style upon the design of Kharkiv eparchial architect V. Nemkin as the building of Sumy religious school. Carved wooden doors of the former house church in the name of Okhtyryka Mother of God were preserved.

сів радянської епохи помітна стара будівля з червоної цегли, побудована в 1880-х роках у псевдовізантійському стилі за проектом харківського епархіального архітектора В. Немкіна як корпус Сумського духовного училища. В інтер'єрі будинку збереглися різьблені дерев'яні двері колишньої домової церкви в ім'я Охтирської Богоматері.

Закривають вулицю Троїцьку корпуси 2-ї міської поліклініки, обласного клінічного онкологічного диспансеру та обласного шкірно-венерологічного диспансеру (Привокзальна, 31).

Troitska Street is ended by the buildings of the 2d town outpatient department, region oncological dispensary and region dermatovenereological dispensary (Pryvokzal'na, 31). In the pre-revolutionary time there was district hospital and epidemic barrack. The main building of the hospital, built in Modern style, is plastered in rock face, has three risalits, decorated with modelled garlands on frontons. In addition, on the central of them you can see the words "Outpatients' clinic" and the date of construction "1915".

До революційних подій 1917 р. у цих приміщеннях розташовувались земська лікарня та епідемічний барак. Головний корпус лікарні, виконаний у стилі модерн, тинькований під “шубу”, має три ризаліти, прикрашені ліпними гірляндами на щипцях. Крім того, на центральному з них можна побачити слово “Амбулаторія” і дату побудови “1915”.

На Троїцькій, а також суміжних з нею вулицях, збереглися ошатні садиби знаних городян: дім Шрейнера (нині — ресторан, Троїцька, 15), неоренесансний будинок Крінера (кафе, Троїцька, 33), будинок з характерним

On Troitska and adjoining it streets there were preserved the houses of notorious townspeople:

ганком у неруському стилі (аптека, Троїцька, 51), садиба Богдановичів-Косікових (готель, Псільська, 2), садиби Кайданського, Лещинського, Дельцова, Шубіна, Лашенка (житлові будинки, Псільська, 4, 6, 7, 14, 54).

the house of Shreiner (now — restaurant, Troitska, 15), neo-Renaissance house of Kriner (café, Troitska, 33), the house with distinctive porch in neo-Russian style (pharmacy, Troitska, 51), the mansion of Bogdanovich-Kosikovs (hotel, Psil'ska, 2), The mansions of Kaidans'ky, Leshchyns'ky, Del'tsov, Shubin, Laschenko (houses, Psil'ska, 4, 6, 7, 14, 54).

Проспект Тараса Шевченка.
Вулиця Леваневського
і площа Привокзальна

Одна з головних магістралей нашого міста — просп. Тараса Шевченка — зв'язує його центр з промисловим районом та залізничним вокзалом. Ансамбль проспекту формувався протягом 1950–1970-х років. Серед типових проектів можна виділити будинки на початку магістралі з боку вокзалу, які

служують ніби урочистою брамою до міста (Шевченка, 1–2). Вони рясно прикрашені декоративними елементами і вінчаються чотиригранними вежами з балюстрадами.

Посередині проспекту знаходиться кінотеатр “Дружба” (Шевченка, 12) з найбільшим у місті кінозалом.

Пр. Тараса Шевченка перетинається вул. Леваневського, названою так на честь відомого радянського льотчика, учасника експедиції з порятунку “челюскінців” у 1934 р. Вулиця розмежовує житлову та про-

Taras Shevchenko Avenue.
Levanevsky Street and
Pryvokzalna Square

One of the main streets of our town, Taras Shevchenko Avenue, connects its center with the industrial district and railway station. The ensemble of the avenue was being formed during 1950–1970^s. Among typical projects, we can distinguish the buildings at the beginning of the street from the side of the railway station,

which resemble grand gateway to the town (Shevchenko, 1–2). They are richly beautified with decorative elements and crowned with tetrahedral towers with balustrades.

Halfway along the avenue there is the cinema “Druzhba” (“Friendship”) (Shevchenko, 12) with the biggest in the town showing room.

Shevchenko Avenue is crosscut by Levanevsky Street named after well-known Soviet pilot member of the rescue expedition of “Chelyuskin” in 1934. The street separates housing and industrial parts of the town; joint-stock company “Nasosenergomash”

мислову зону міста, до якої входять компактно розташовані поряд один з другим підприємства АТ “Насосенергомаш” ВАТ “Групи ГМС” (Привокзальна, 1), ПАТ Сумське НВО ім. М. В. Фрунзе (Горького, 58), ЗАТ “НВО Гідромаш” (Скрябіна, 11), ВАТ “Центролит” (Брянська, 1), підприємства концерну “Укрросметал” (пр. Курський, 6), Сумська ТЕЦ (2-га Залізнична, 10).

Пр. Шевченка з'єднується з пл. Привокзальною, значну частину якої займає сквер перед заліз-

ної публічної корпорації “Groups of GMS” (Pryvokzalna, 1), PJSC scientific production association named after M. V. Frunze (Gorky, 58), JSC “SPA Gidromash” (Skryabin, 11), OJSC “Zentrolit” (Bryans'ka, 1), businesses of the concern “Ukrrosmetal” (Kursky avenue, 6), Sumy heat station (2-d Zaliznychna, 10) compactly neighbor with one another.

Shevchenko Avenue is connected with Pryvokzalna Square, the major part of which is covered with the park in front of the railway station. Among thick chestnut trees

ничним вокзалом. Серед пишних каштанів встановлений монумент “Героям Сумщини” (ск. Б. Никончук, арх. С. Тутученко, А. Дейнека, 1967). Він складається зі скульптурної групи, яка уособлює народ, що піднявся проти фашистських загартників, та з 22-метрової стели, нижня частина якої укріплена гранітними плитами чорного кольору, на яких викарбувано слова з вірша українського поета, уродженця Сумщини П. Воронька. Пам'ятник був встановлений у зв'язку з присвоєнням Сумській області ордена Леніна за активну

it was installed the monument to “Heroes of Sumshchina” (sculptor B. Nykonchuk, architects S. Tutuchenko, O. Deyneka, 1967). It consists of a sculptural group embodied the people who rose against fascist invaders and the stele of 22 meters, the lower part of which is fastened by granite slabs of black color; the words from the poem of the Ukrainian poet born in Sumshchina P. Voron'ko are carved on them. The installation of the monument was dedicated to awarding the Order of Lenin for taking active part in the partisan movement to Sumy region. The part of Pryvokzalna ensemble is the railway station, post office, the office of Sumy branch of South railway and restaurant “Eastern express” built in the form of old train locomotive.

участь у партизанському русі. Частиною ансамблю пл. Привокзальної є вокзал, поштамт, управління Сумського відділення Південної залізниці і ресторан “Східний експрес”, збудований у вигляді старовинного локомотиву потягу.

Вулиця Привокзальна

На вул. Привокзальній розташований комплекс рафінадного заводу, від якого нині залишилася лише частина корпусів (Привокзальна, 4). Павлівський цукрорафінадний завод на початку ХХ ст. був одним з найбільших цукрових підприємств у світі, продукція якого розходилася по всій Російській імперії, а також експортувалася до Ірану та Китаю. До нашого часу добре збереглися гуртожитки та казарми для робітників (Привокзальна, 35 А-Ж, Територія ЧРЗ, 8, 9, 10, 11), а також пожежна частина (Привокзальна, 4), що традиційно фарбуються у білий і жовтий кольори.

Найбільшою спорудою м. Суми, зведеною в стилі конструкти-

Pryvokzalna Street

On Pryvokzalna Street there is a complex of the refinery which preserved only the part of its buildings (Pryvokzalna, 4). At the beginning of the XX century Pavlivsky sugar-cum-refinery factory was one of the largest enterprises in the world, the production of which was sold out in all Russian empire and was exported to Iran and China. The hostels and quarters for workers (Pryvokzalna, 35, the territory of refinery, 8, 9, 10, 11) and also the fire station are well preserved till our time, which are traditionally painted in white and yellow colors.

The biggest structure in Sumy built in the style of constructivism is the building of

візму, є будівля Церкви Повного Євангелія "Ковчег" (Привокзальна, 2). Вона зводилася наприкінці 1920-х років у парковій зоні як клуб робітників Червонозоряного цукрорафінадного заводу (колишній Павлівський завод) за проектом архітектора В. Ляшенка. Виконана лише частина конструкторського задуму побудувати клуб у вигляді літака. В результаті, з'явилася тільки "фюзеляжна" частина клубу з найбільшим у місті гля-

the Church of the Entire Gospel "Kovcheg" ("Ark") (Pryvokzalna, 2). It was built at the end of the XX century in the park zone as the workers' clubhouse of Chervonozoryany refinery (former Pavlivsky refinery) upon the design of architect V. Lyashenko. It was realized only part of the design concept to build the clubhouse in the form of airplane. As a result it was built only "fuselage" part of the club with the biggest in the

дацьким залом на 1100 місць. Тут у березні 1978 р. виступав з концертами радянський бард В. Висоцький.

У той же період, що і клуб, у вигляді трамвайного вагона була зведена електрична підстанція цукрового заводу. Нині ця будівля втратила первісний вигляд і більше нагадує невелику романську базиліку (на перетині вулиць Троїцької та Привокзальної).

Поряд з церквою “Ковчег” розташований сучасний Дитячо-юнацький футбольний центр “Барса” (Привокзальна, 4А),

town auditorium for 1100 seats. Soviet singer poet V. Vysotsky concertized here in March 1978.

The electric power substation of the refinery in the form of tramcar was built at the same period as the clubhouse. Nowadays this building lost its original form and resembles small Romanic basilica (at the crossroads of Troitska and Pryvokzalna Streets).

Next to the church “Kovcheg” (“Ark”) there is a modern children’s and junior football center “Barsa” (Pryvokzalna, 4A) opened in 2012. Modern sports

відкритий у 2012 р. У розпорядженні клубу сучасне спортивне приміщення зі спортивними і фітнес-залами, чотири поля зі штучним покриттям, легкоатлетична доріжка, кафе і музей. У “Барсі” тренуються понад 700 дітей. Партнерами центру є футбольні клуби “Динамо” (Київ), “Шахтар” (Донецьк), “Металіст” (Харків), “Брюгге”, “Барселона” і “ЦСКА” (Москва).

premises with sports and fitness rooms, four fields with artificial surface, track and field path, café and museum are at the disposal of the club. More than 700 children are trained in “Barsa”. The partners of the center are football clubs “Dynamo” (Kyiv), “Shakhtar” (Donetsk), “Metalist” (Kharkiv), “Bruges”, “Barcelona” and “CSKA” (Moscow).

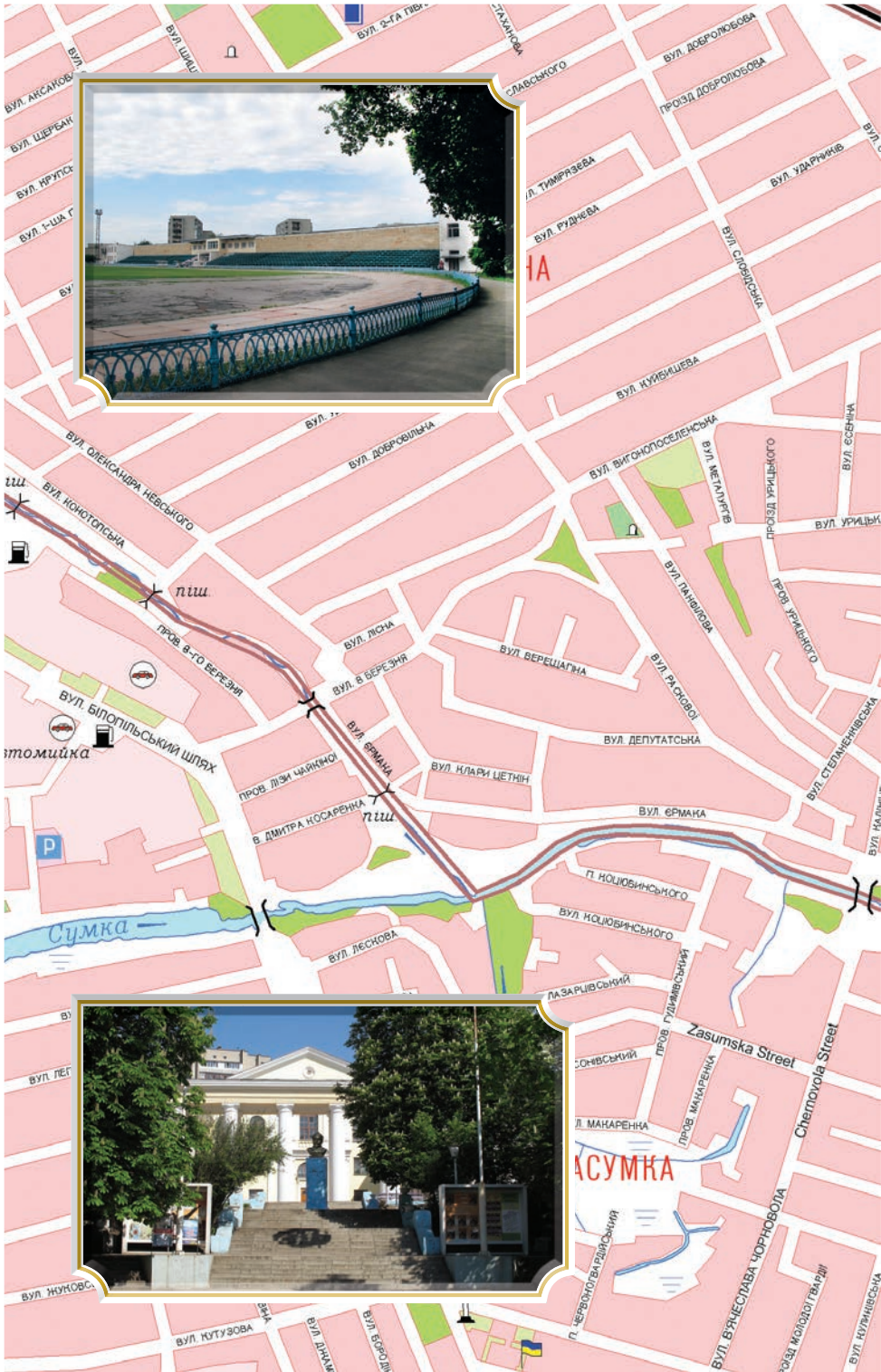
4

Холодна Гора
Holodna Gora (Cold Mountain)

Парк “Дружба”
Вул. Горького
Палац культури ім. М. В. Фрунзе
Церква Святителя Іоана Шанхайського

Park “Druzhba” (“Friendship”)
Gorky Street
The Palace of Culture named after M.V. Frunze
The Church of St. John of Shanghai

Холодна Гора

Історична північна частина м. Суми носить назву Холодна Гора. Відокремлена від Города Сумкою, Холодна Гора займає природну височину, на гребені якої колись стояла церква Різдва Богородиці. З двох боків вона охоплювалася вулицями Холодногірською і Суджанською (тепер — Горького). З північного боку межі Холодногірського району визначила залізниця.

У дорадянський період Холодна Гора забудовувалась переважно садибами звичайних обивателів і промисловими підприємствами. Щоправда, на початку вул. Горького збереглися садиби заможних городян, в яких нині розташовуються крамниці і приватні установи.

У повоєнний період вигляд Холодної Гори докорінно змінився. Був розібраний міський тюремний замок, практично зникли одноповерхові будинки, які замінили типові багатоквартирні. Побудований ансамбль пл. 60-річчя Жовтневої революції (нині — Привокзальна), нові корпуси заводів.

Holodna Gora (Cold Mountain)

The historical northern part of Sumy is named Holodna Gora (Cold Mountain). Separated from Gorod by the river Sumka, Holodna Gora takes the natural upland, on the crest of which there was the Church of the Nativity of the Mother of God. From two sides it was embraced by Holodnogorska and Sudzhanska (now — Gorky) Streets. From the northern side, the bounds of Holodna Gora are determined by the railway.

In the pre-soviet period Holodna Gora was built up mainly with houses of ordinary people and industrial plants. At the beginning of Gorky Street there were preserved the mansions of wealthy townspeople; shops and private offices are placed now there.

The form of Holodna Gora changed cardinally in the post-war period. The town prison castle was disassembled; one-storey houses practically disappeared and were replaced by blocks of flats. The ensemble of the Square of the 60th Anniversary of October Revolutionary (now — Pryvokzalna) and new buildings of plants were built.

Парк “Дружба” і ресторан “Кристал”

Уздовж Сумки між пр. Тараса Шевченка і вул. Горького розташований парк “Дружба”, який зайняв місце колишньої річкової заплави, зберігши і підкресливши її ландшафт. Парк на контрасті зі жвавими транспортними магістралями відтворює затишну й заспокійливу атмосферу. Він має зональну структуру: групи дерев і кущів, альпійські гірки,

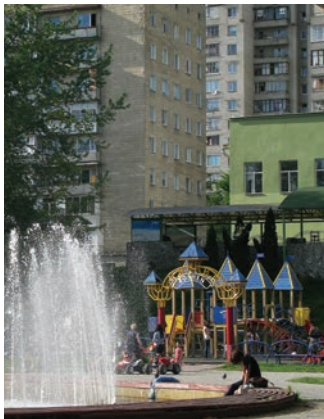
Park “Druzhba” (“Friendship”) and restaurant “Crystal”

Along the river Sumka between Shevchenko Avenue and Gorky Street there is Park “Druzhba” (“Friendship”), which took the place of the former river flood plain, preserved and accentuated its landscape. The park, in the contrast with busy transport streets, represents comfortable and quiet atmosphere. It has zonal structure: groups of trees and bushes, rock

відкритий майданчик з круглим фонтаном і лавками навколо. З парку сходами можна піднятися до ресторану “Кристал”, перед яким розбитий сквер з пейзажними групами низьких кущів

gardens, open ground with the round fountain and benches around it. From the park you can go upstairs to the restaurant “Crystal”, in front of which there is a park with landscape groups of low bushes of juniper, young arborvitae which are changed by gravel paths, rock gardens and flowerbeds.

ялівцю, молоді туї, що чергуються з доріжками гравію, альпійськими гірками та клумбами.

З парку можна спуститися до гранітної набережної р. Сумки, яка віддалено нагадує відомі канали Петербурга. Чавунні стовпи уздовж набережної декоровані гербом м. Суми радянської доби.

From the park you can go downstairs to the granite embankment of the river Sumka, which vaguely resembles famous canals of Petersburg. The soviet coat of arms is carved on the cast iron columns along the embankment.

Вулиця Горького

Центральною магістраллю Холодногірського району є вул. Горького (історична назва — Суджанська), яка веде від центру міста до промислового району і далі пролягає до вул. Вигонопоселенської. Вздовж Сумки на початку вулиці розбито сквер, в якому встановлено з чорного граніту пам'ятний знак “Жертвам Чорнобиля”.

Частину кварталу між вул. Горького і пров. Лікаря Зіновія Красовицького займає АТ&Т “Спецодяг”, Сумська швейна фабрика, розташована в корпусах, зведених ще на початку ХХ ст. (Горького, 12). Це підприємство забезпечувало військовим одягом російську імперську армію ще в роки Першої світової війни.

Найвиразнішою прикрасою вулиці є Палац культури ТОВ “Фрунзе-Сервіс” (Горького, 5) — пам'ятка радянської архітектури середини ХХ ст. Зведена за типовим проектом у неокласичних формах, ця споруда є справжнім палацом з портиком, утвореним подвійним рядом міцних колон з тосканським ордером, двоярус-

Gorky Street

The central street of Holodna Gora district is Gorky Street (the historical name — Sudzhanska), which goes up from the center to the industrial district and farther to Vygonoposelenska Street. Along the river Sumka at the beginning

of the street it is laid out a park; it was installed a commemorative symbol “To the Victims of Chornobyl” made of black granite there.

The part of the block between Gorky Street and Z. Krasovytsky Lane is occupied by JSC “Spetsodyag” (“Working Clothes”), clothing factory, which is placed in the buildings, built at the beginning of XX century (Gorky, 12). This enterprise provides Russian imperial army with military clothes in the time of World War I.

The major adornment of the street is the Palace of Culture of LLC “Frunze-Service” (Gorky, 5) — the landmark of the soviet architecture of the middle of the XX century. Built upon the typical design in neo-classical forms, this building is a real palace with

ним порталом, прикрашеним пілястрами і гірляндами, з багатим оздобленням інтер'єру — колонадою з композитними ордерами, декорованими "під золото", балюстрадами, півколонами на вході до глядацької зали, блакитною декорованою і вигнутою догори стелею з білими розетками, з глядацькою залуою, оформленою в червоному тоні. Парадності палацу додають широкі сходи з центральним круглим майданчиком, посередині якого встановлений бюст М. В. Фрунзе.

Поряд збудовано каплицю Різдва Пресвятої Богородиці, встановлену на честь 350-річчя заснування м. Суми (арх. В. Биков, С. Вінтоняк, 2005), а також на згадку про церкву Різдва Богородиці, розібрану у 1940-х роках, на місці якої нині і стоїть палац.

У 1950-ті роки неподалік від Палацу культури був зведений стадіон "Авангард" (Рози Люксембург, 6), з характерним для середини минулого століття архітектурним оформленням триярусного східного входу до стадіону.

Новобудовою цього району є також храм Новомучеників та Сповідників Слобожанських і Святителя Іоанна Шанхайського, зведений на вул. Ремісничій (арх. Е. Головін, 2009–2011), близький за архітектурою храмам початку ХХ ст., що зводилися у т.зв. псевдоруському стилі. Храм одноступінний, однобанный, прямокутний у плані з виступаючою апсидою. Зовні стіни церкви обкладені високоякісною цеглою — клинкером, що створює своєрідну кольорову палітру в рудих тонах.

portico made by double row of solid columns with Tuscan order, two-tier portal, decorated with pilasters and garlands, with rich decoration of interior — colonnade with composite and

gold stylized orders, balustrades, half columns at the entrance to the auditorium, blue decorated and arched upwards ceiling with white rosettes, and the auditorium in red color. Broad stairs with central round ground and the bust of M. V. Frunze in the middle, give festiveness to the palace.

Next to the palace it was built the Chapel of the Nativity of the Virgin Mary in honor of 350th anniversary of Sumy foundation (architects V. Bykov, S. Vintonyak, 2005), and also in remembrance of the Church of the Nativity of the Virgin Mary, disassembled in 1940-s, on the site of which there is the palace.

In 1950s not far from the Palace of Culture it was built the stadium "Vanguard" (Roza Lyuksemburg, 6), with typical for the middle of the last century architectural design of three-tier eastern entrance to the stadium.

Newly built one in this district is the Church of New Martyrs and Confessors of Slobozhanshchina and Hierarch John of Shanghai (Remisnycha Street, architect E. Golovin, 2009–2011); the architecture of the church is similar to the architecture of the churches of the beginning of the XX century, which were built in pseudo-Russian style. The church has one nave, one dome, rectangular shape with juttied out apse. On the outside the walls of the church are faced with high quality brick — clinker which creates the distinctive reddish-brown color palette.

5

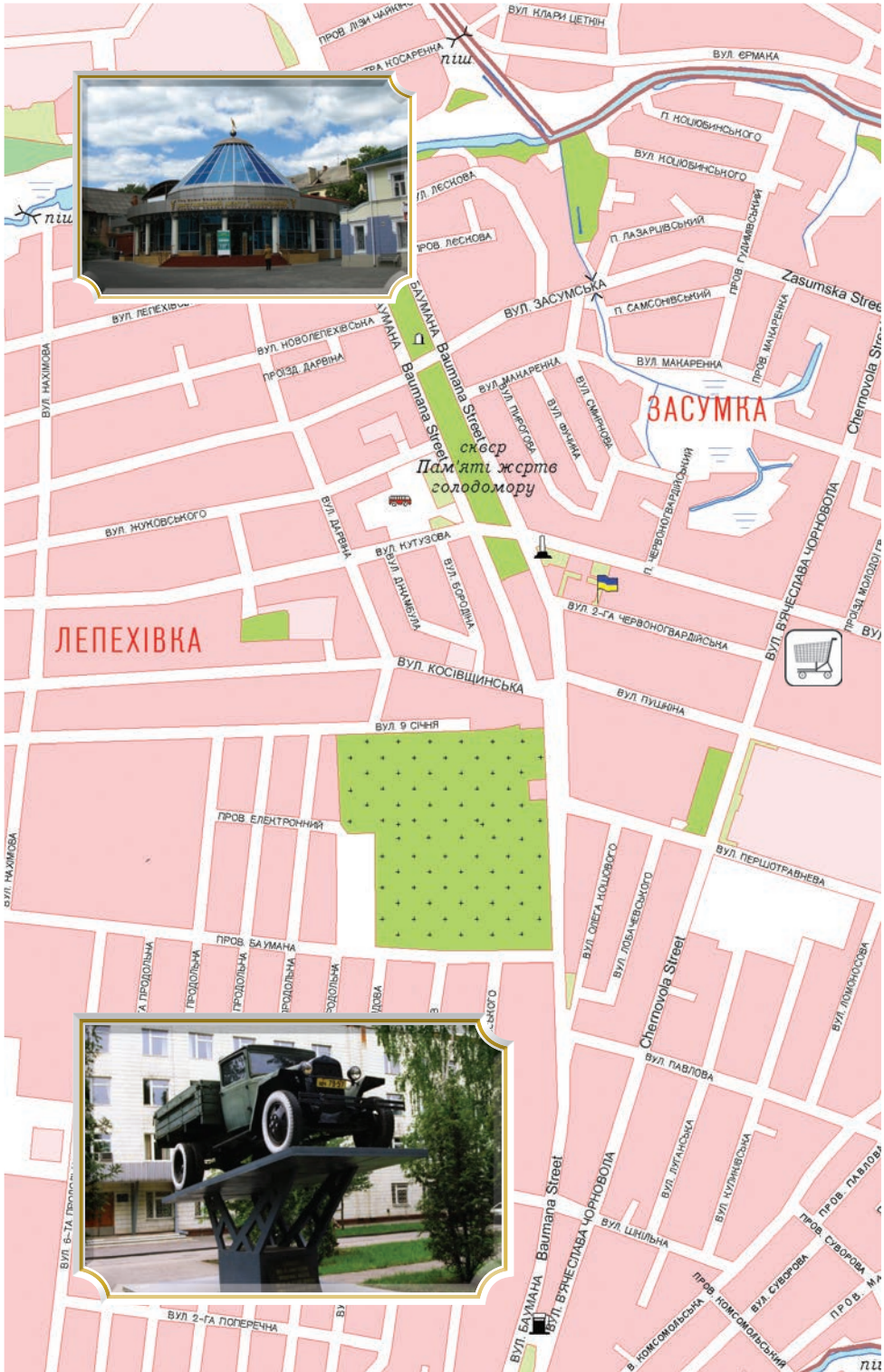
Засумка. Оболонь
Zasumka. Obolon

Вул. Іллінська
Церква пророка Іллі
Центральний ринок
Мечеть
Вул. Роменська
Церква Святого великомученика цілителя Пантелеймона
Сумський державний педуніверситет ім. А. С. Макаренка

Illinska Street
The Church of St. Prophet Elijah
Central market
Mosque
Romenska Street
The Church of the Holy Great Martyr Panteleimon
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

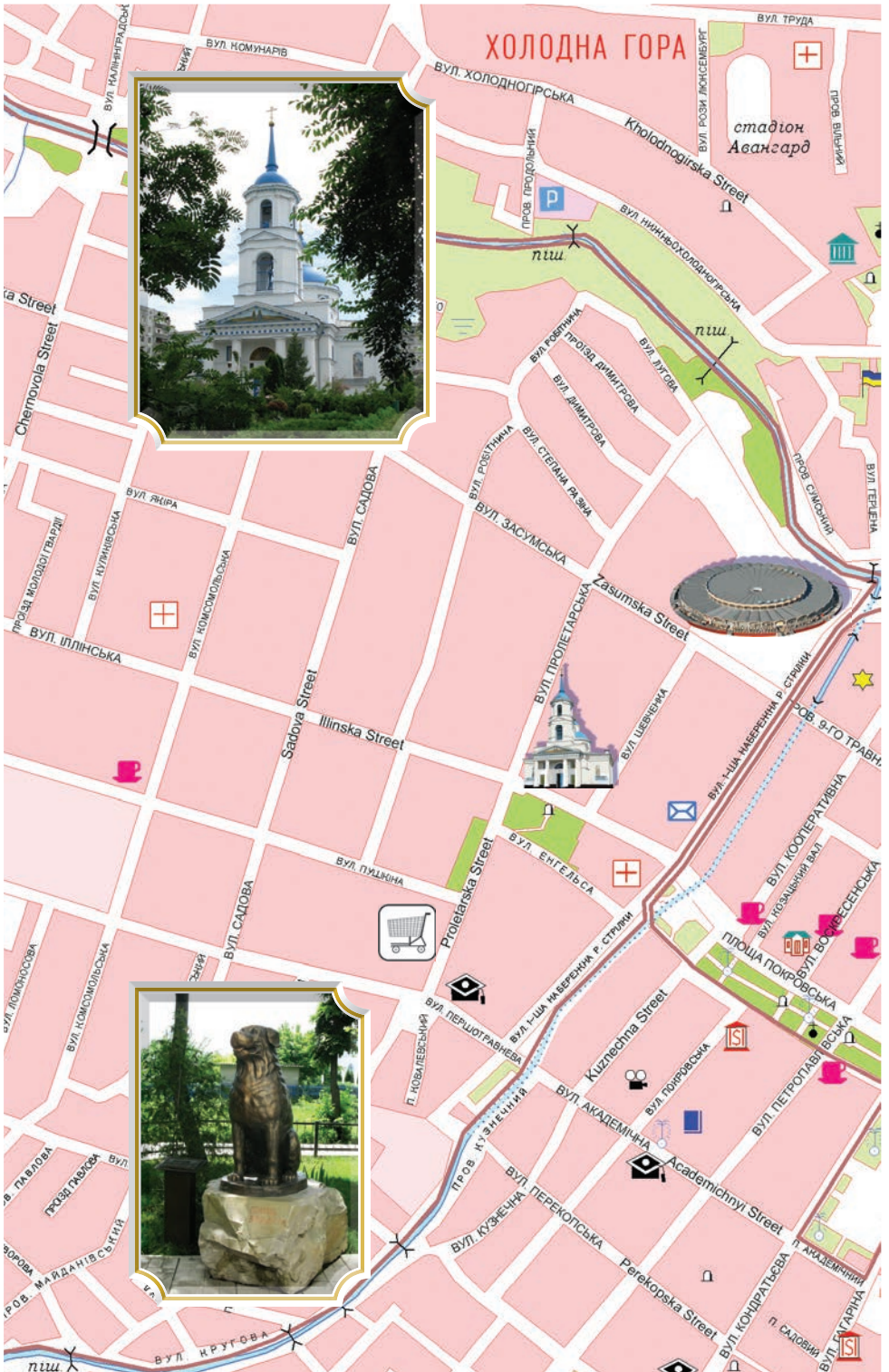
сквер
Пам'яті жертв
голодомору

ЛЕПЕХІВКА

ЗАСУМКА

ВУЛ 2-ГА ПОПЕРЕЧНА

Засумка. Оболонь

Засумський район — один із найстаріших у місті. Він відокремлений від центру річкою Стрількою, у центральній частині міста схованою під землею.

У 1880-х роках Сумська міська дума ухвалила рішення про перейменування двох річок — Сума стала називатися Сумкою, а Сумка — Стрількою. При цьому район Засумки зберіг свою історичну назву. Наприкінці XIX ст. забудова Засумки стала більш щільною, від якої нині збереглася частина старих одно- і двоповерхових будинків на вулицях Іллінській, Засумській та суміжних з ними вулицях і провулках. Серед старих споруд можна виділити нещодавно відреставровану будівлю колишньої друкарні Пашкова (Іллінська, 3) — найбільшого друкарського підприємства в Сумах на початку минулого століття, яка нині належить комерційному банку. В цілому ж, у Засумському районі переважає житловий і торговий сектори, зведені у радянський період.

Окрасою вул. Іллінської є храм Пророка Іллі (Пролетарська, 45). Він будувався протягом 1836–1851 рр. поряд з однойменною дерев'яною церквою, яка згоріла у серпні 1839 р. під час найбільшої пожежі в історії м. Суми (вогонь знищив четверту частину міста — 290 будинків і 2 церкви). Оскільки городяни, розорені вогняною стихією, не могли завершити

Zasumka. Obolon

Zasumsky district is one of the oldest in the town. It is separated from the center by the river Strilka, now in the central part of the town it is hidden under ground.

In 1880-s Sumy town дума (council) took the decision to rename two rivers — the river Suma got the name Sumka, and Sumka became Strilka. The district of Zasumka preserved its historical name. At the end of the XIX century the housing of Zasumka became denser; the part of one- and two-storey buildings were preserved on Illinska, Zasumska and neighboring streets and lanes. Among the old buildings it can be distinguished the recently renovated building of the former printing house of Pashkov (Illinska, 3) — the biggest printing enterprise in Sumy at the beginning of the XX century, which now belongs to the commercial bank. As a whole, housing and shopping sectors built in the soviet period predominate in Zasumka district.

The adornment of Illinska Street is the Church of St. Prophet Elijah (Proletarska, 45). It was being built during 1836–1851 near the wooden church of the same name, which fired in August of 1839 at the time of the biggest fire in Sumy (it destroyed the quarter of the town — 290 houses and 2 churches). As the townspeople broken by the fire elements

будівництво храму, цю справу довів до кінця купець-благодійник Степан Тихонов.

Іллінська церква є однобанним, чотиристовпним і прямокутним у плані храмом. Його стіни прикрашені характерними для класицизму декоративними елементами. З заходу до основного об'єму споруди придбана чотириярусна дзвіниця, що завершується високим шпилем, який здалеку надає виразності всій споруді.

Частиною архітектурного комплексу Іллінської церкви є каплиця святиителя Тихона Задонського (арх. В. Биков, 1995–2000). Вона вражає багатством архітектурних рішень — низкою пілястр, які позірно збільшують об'єм споруди, профільованими карнизами, трикутними фронтонами, прикрашеними у тимпанах рослинним орнаментом.

Територія навколо Іллінської церкви стала зеленою зоною з рядами куців, алеями, клумбами, лавками і штучним ставком, на кам'яних берегах якого влітку встановлюються вазони з квітами. Церковний сквер із його затишною атмосферою відкритий для всіх городян.

Неподалік від храму на вул. Шевченка встановлена контактна скульптура собаки "Пам'ять вірності" (ск. М. Крамарев, 2010).

Навпроти Іллінської церкви, на місці колишньої однойменної площі, знаходиться сквер Сумсько-Київських дивізій (почесне найменування 167, 232 та 340 стрілецьких дивізій Червоної Армії, які визволяли Суми і

couldn't finish the construction of the church, it was carried out by the merchant — philanthropist Stepan Tykhonov.

The Church of St. Prophet Elijah has one dome, four columns and is rectangular in its plan. Its walls are decorated with picturesque elements typical for classicism. From the west to the main structure of the building it was attached the four-tier bell tower which is topped with tall spire giving the expressiveness to the whole the building.

The part of the architectural complex of the Church of St. Prophet Elijah is the chapel of the prelate Tikhon Zadonsky (architect V. Bykov, 1995–2000). It impresses with its rich architecture — chain of pilaster, which visually makes the structure of the chapel bigger, profiled cornice, triangular pediments decorated in tympanums with vegetable ornament.

The territory round the Church of St. Prophet Elijah became green thanks to rows of bushes, alleys, flowerbeds, benches and man-made pond on the banks of which flowerpots with flowers are installed in summer. The church park with its calm atmosphere is free-for-all.

On Shevchenko Street not far from the church it was installed a contact sculpture of a dog "Memory of faithfulness" (sculptor M. Kramarev, 2010).

On the opposite side of the Church of St. Prophet Elijah, on

столицю України від гітлерівських військ). У сквері встановлений пам'ятник воїнам-визволителям.

За адресою вул. Пролетарська, 60 знаходиться Сумський технікум харчової промисловості Національного університету харчових технологій. Головне приміщення технікуму було зведено в стилі модерн на розі вулиць Ковалевської (історична назва вул. Пролетарської) та Берестовської (історична назва вул. Пушкіна) на поч. XX ст. для комерційного училища, яке відкрило свої двері у 1913 р. Цей заклад був створений за ініціативою купецького товариства, члени якого потребували освічених підрядчиків та бухгалтерів. Тут навчався радянський дитячий письменник, уродженець міста М. І. Лікстанов (1900–1955).

Із 1930 р. у приміщенні колишнього комерційного училища розташувався хімічний технікум цукрової промисловості, попередник нинішнього навчального закладу.

У забудові Засумки радянського періоду виділяється критий ринок (арх. П. Селецький, 1986; вул. Засумська, 12), який конструкцією даху нагадує квітку ромашки з пелюстками. Первинно він був розрахований на 800 місць, але нині тут працюють до 10 тис. осіб, тож торгівля вже ведеться переважно за межами будівлі ринку.

На Засумці знаходиться підприємство ВАТ "SELMI", засноване у 1959 р. як завод електронних мікроскопів та електроавтоматики (сучасна назва — з 1994 р.). У 1959 р. у Сумах був випущений перший

the site of the former square of the same name, there is a park of Sumy-Kyiv divisions (an honorable name of 167, 232 and 340 of rifle divisions of the Red Army, which liberated Sumy and the capital of Ukraine from Hitlerite troops). The monument to the soldier-liberator is installed in the public garden.

On Proletarska, 60 there is technical secondary school of food industry of the National

University of food technologies. The main building in Modern style was built in the corner of Kovalevska (historical name of Proletarska Street) and Berestovska (historical name of Pushkin Street) Streets at the beginning of the XX century for the commercial specialized school, which opened its doors in 1913. This institution was created at the initiative of the merchant society, the members of which were in need of educated contractors and accountants. Soviet children's writer born in Sumy, M.I. Likstano (1900–1955) studied there.

Since 1930 in the premises of the former commercial specialized school it has been set the chemical college of the sugar industry, the predecessor of the present-day educational institution.

Among the buildings of the Soviet period it can be distinguished covered market (architect P. Seletsky, 1986;

мікроскоп EM-5, розроблений провідними вченими СРСР під керівництвом академіка М. М. Лебедева. Сьогодні ВАТ "SELMI" є єдиним підприємством у СНД, яке розробляє та виготовляє трансмісійні та растрові електронні мікроскопи з рентгенівськими приставками. За роки свого існування підприємство випустило шосту частину світової продукції електронних мікроскопів.

Вул. Баумана окреслює старий західний кордон міста, за яким починалося т.зв. Вигонне поселення. Тут розташовується автовокзал м. Суми.

У парковій смузі вулиці встановлений пам'ятник Жертвам Голодомору 1932–1933 рр. (ск. О. Прокopcук, 2008), що являє собою дві паралельні стели між якими на круглому постаменті встановлена сюрреалістична бронзова скульптура людини.

Zasumska Street, 12), the roof structure of which resembles chamomile with petals. Initially it was designed for 800 places, but more than 10000 people work here, so the trade is mainly done outside the building of the market.

There is OJSC "SELMI" on Zasumka, founded in 1959 as a factory of electron microscopes and relay ladder logic systems

(present name — since 1994). In 1959 in Sumy it was manufactured the first microscope EM-5, developed by the leading scientists of the USSR under the leadership of Academician M. M. Lebedev. Today "SELMI" is the only enterprise in CIS which develops and manufactures transmission and scanning electron microscopes with electron attachments. Over the years of its existence the enterprise has put the sixth part of the world output of electron microscopes on the market.

Bauman Street defines the western border of the town behind which so-called Vyhon settlement began. Sumy bus station is here.

It was installed a monument to the victims of the famine 1932–1933 (sculptor O. Prokopchuk, 2008) in the park zone of the street, which consists of two parallel steles and between them on a round pedestal it was installed surreal bronze sculpture of a man.

Білопільський шлях

Продовженням вул. Баумана є вул. Білопільський шлях, на якій знаходяться різноманітні організації та підприємства, в тому числі Сумський молочний завод філія ТОВ “Мілкіленд” (Білопільський шлях, 15). Ліворуч на початку вулиці можна побачити ансамбль колишньої дачі Кововського — садибу і флігель. Навпроти неї — мечеть “Баракят” (араб. “благословіння”) — першу мусульманську культову споруду в Сумській обл., зведену у 2011–2013 рр. на кошти мусульман міста та області (вул. Білопільський шлях, 4).

Bilopilsky Shlyakh (Bilopilsky Road)

The continuation of Bauman Street is Bilopilsky Shlyakh (Bilopilsky Road); various organizations and businesses, including Sumy Dairy Plant the Branch of LLC “Milkiland” (Bilopilsky Shlyakh, 15), are on this street. On the left at the beginning of the street one can see the ensemble of the former cottage of Komovsky — the mansion and outhouse. On the opposite side there is the mosque “Barakyat” (from Arabic — “blessing”) — the first Muslim religious building in Sumy region, built in 2011–2013 at the expense of the Muslims of the town and the region (Bilopilsky Road, 4).

Вулиця Роменська

Район вул. Роменської займає частину давнього передмістя Свищі та урочища Оболонь. Починається Роменська комплексом колишньої архієрейської резиденції. Церква Святого великомученика цілителя Пантелеймона, головна споруда ан-

Romenska Street

Romenska Street takes the part of the old suburb Svyschchi and the tract Obolon. Romenska Street begins with the complex of the former episcopal residence. The Church of the Holy Great Martyr Panteleimon, the main building of the ensemble, was built in

самблю, побудована у 1911 р. у стилі новгородсько-псковської архітектури XII–XIII ст. (Роменська, 1) переважно на пожертви сумського купця І. Кулешова.

1911 in the style of Novgorod and Pskov architecture of the XII–XIII century (Romenska, 1), mainly on the donations of Sumy merchant I. Kuleshov. The

Храм, ймовірно, проектувався відомим російським архітектором О. Щусевим, одним із засновників популярного на початку XX ст. т.зв. неоруського стилю. За іншими даними, зодчим церкви був харківський єпархіальний архітектор В. Покровський.

church was probably designed by the famous Russian architect O. Shchusev, who was one of the founders of the popular at the beginning of the XX century neo-Russian style. According to the others, the architect of the church was Kharkiv eparchial architect V. Pokrovsky.

Пантелеймонівська церква, яка займає найвищу точку району, є однобаним, чотиристовпним, хрестовокупольним, прямокутним у плані храмом з трьома напівцикульними апсидами. До північно-західного кута церкви прилягає дзвіниця з арочними прорізами для дзвонів. Стіни церкви декоровані орнаментованими смугами городків. Головний вхід до храму має вигляд масивного аркового порталу з бочковими стовпами та трьома нішами для розпису. Храм має два за-

The Panteleimon Church, which is the highest point in the district, has one dome, four internal piers; it is cruciform with a domed roof and rectangular-plan church with three semicircular apses. To the north-west corner of the church it is attached the bell tower with arched openings for the bells. The walls of the church are decorated with ornamental stripes. The main entrance to the church looks like a massive arched portal with barrel columns and three niches for painting. The church has two corners in the name of Saint

сторонки в ім'я Св. Миколая й образу Богоматері Скоропослушниці.

У подібному неоруському стилі у 1915 р. зведений за проектом В. Покровського і двоверховий архієрейський корпус. Тут знаходилася резиденція сумського вікарного єпископа Митрофана. В корпусі були також келії монахів, що мали б за благословення харківського архієпископа Антонія організувати Іоанно-Предтечинський монастир. У 1919 р. владика Митрофан залишив Суми, а невдовзі була закрита й обитель.

Нині в архієрейському корпусі працює Сумське пастирсько-бо-

гословське училище (засноване у 1998 р.) з домовою церквою в ім'я прав. Іоанна Кронштадтського та прп. Симеона Нового Богослова.

На вул. Роменській знаходиться Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка (СумДПУ) — найстаріший виш м. Суми (Роменська, 87). Він був заснований у 1924 р. як Сумські вищі трирічні учительські курси. Сучасну назву виш отримав у 1999 р. З 1972 р. виш розташований в окремому університетському містечку на околиці Сум. Перед головним корпусом встановлений бюст видатного вітчизняного педагога, уродженця Сумщини, А. С. Макаренка, ім'я якого носить університет (присвоєно у 1957 р.). Тут зведено три навчальні корпуси, спорткомплекс та гуртожитки. Нині в університеті навчається близько 8 тис. студентів. Випускниками

Nicholas and the icon She Who is Quick to Hear.

In the similar neo-Russian style in 1915 upon the project of V. Pokrovsky it was built two-storey pontifical building. It was the residence of Sumy vicar bishop Mitrophan. In the building there were cells of monks who, with the blessing of Kharkiv Archbishop Anthony, would organize the John the Forerunner of Christ monastery. In 1919 bishop Mitrophan left Sumy and his abode was closed soon.

The pastoral-theological school (founded in 1998) with family chapel in the name of orthodox John of Kronstadt and blessed Simeon the New Theologian is in the bishop house now.

СумДПУ стали поет В. І. Затулівітер (1944–2003), письменник О. П. Столбін (1922 р.н.), історик і громадський діяч Г. М. Іванушенко (1964 р.н.), богослов, історик церкви, проректор Київської духовної академії з науково-богословської роботи

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, the oldest higher educational institution in Sumy, is on Romenska Street (Romenska, 87). It was founded in 1924 as Sumy higher three-year teachers' courses. The modern name the university got in 1999. Since 1972 the university is located on a separate campus on the outskirts of Sumy. In front of the main building there is a bust of the prominent native educator, born on Sumshchina, A. S. Makarenko, the university bears his name (it was named in 1957). The university has three educational buildings, a sports complex and hostels. About 8000 students study at the university.

The graduates of Sumy State Pedagogical University are poet V. I. Zatuliyviter (1944–2003), writer O. P. Stolbin (born 1922), historian and public figure G. M. Ivanushchenko (born in 1964), theologian and church historian, Vice-Rector of Kyiv Theological Academy on scientific and theological work V. V. Burega

В. В. Бурєга (1971 р.н.), багаторазова чемпіонка України з вільної боротьби К. В. Бурмістрова (1979 р.н.), вчені, доктори наук Ф. М. Лиман (1941 р.н.) і Н. Н. Чайченко (1942 р.н.), почесний президент концерну "Укрросметал" Г. П. Дашутін (1963 р.н.), народні депутати України О. В. Медунія (1971 р.н.) і В. П. Шульга (1973 р.н.), популярні телеведучі Вадим Ярошенко (1971 р.н.) й Антон Серєда (1980 р.н.). Відомою в Україні є діюча при СумДПУ літературно-мистецька студія "Орфей", створена у 1952 р.

(born in 1971), multiple champion of Ukraine in freestyle wrestling K. V. Burmistrova (born in 1979), scientists, Doctors of science F. M. Lyman (born in 1941) and N. N. Chaichenko (born in 1942), an honorary president of the concern "Ukrrosmetal" G. P. Dashutin (born in 1963), people's deputies of Ukraine O. Medunytzia (born in 1971) and V. P. Shulga (born in 1973), popular TV presenters Vadim Yaroshenko (born in 1971) and Anton Sereda (born in 1980). The literary and artistic studio "Orpheus", created in 1952, is well-known in Ukraine.

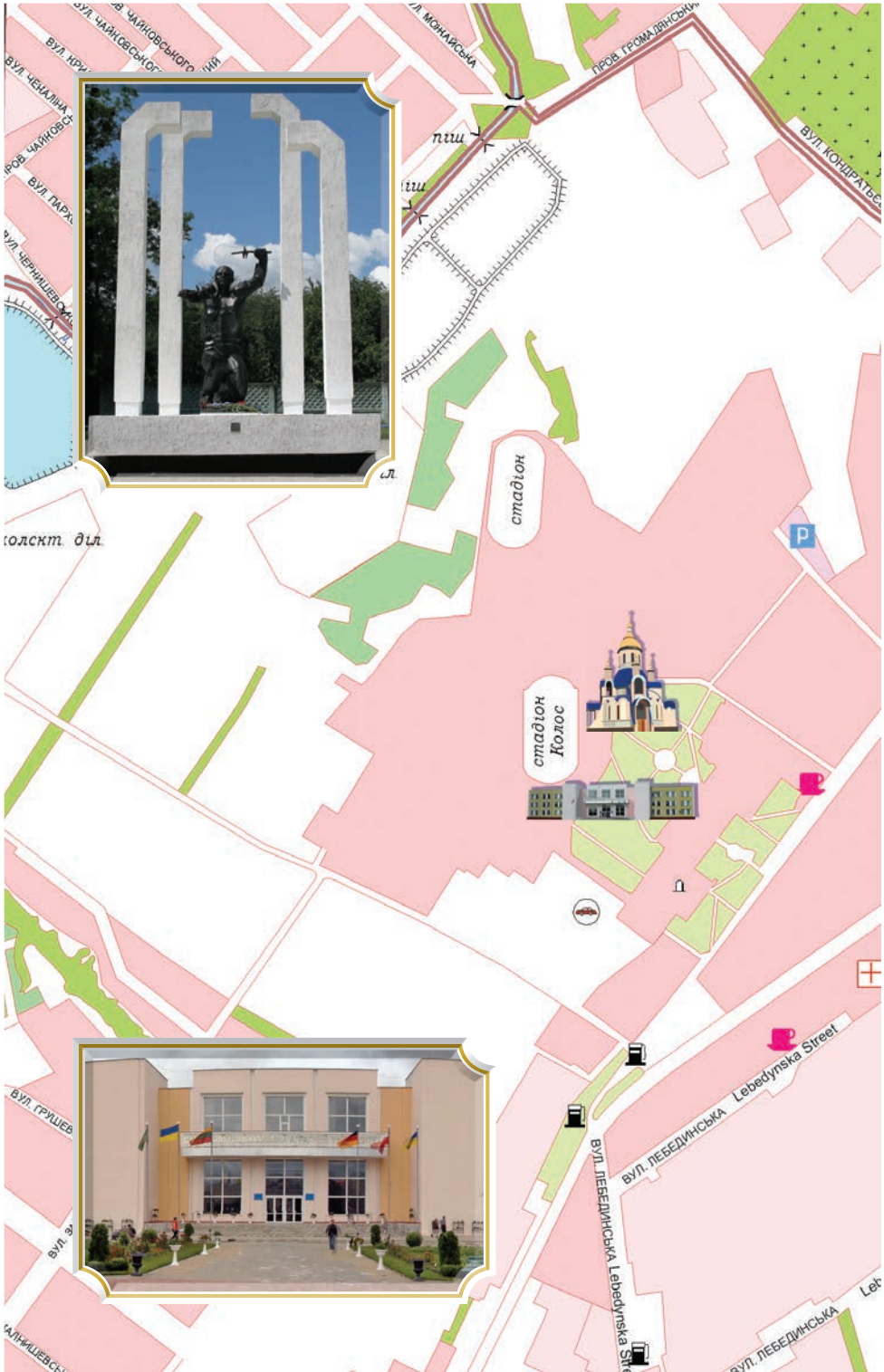
Військове містечко, ліцей (колишній кадетський корпус)
Сумський Національний аграрний університет
Меморіал загиблим воїнам-інтернаціоналістам
Аеропорт

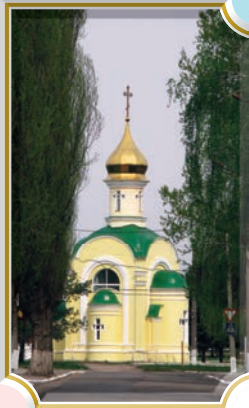
6

Лифицька Стінка
Lyfytska Stinka (Lyfytska Wall)

Cantonment (Voyenny Gorodok), lyceum (former Cadet Corps)
Sumy National agrarian university
Memorial to deceased warriors- internationalists
Airport

Лицицька Стінка

Південна частина м. Суми охоплює район вулиць Герасима Кондратьєва, Кругової, Гамалії, Лебединської і проспекту Козацького. Житлова частина району має переважно типову забудову 1970–1980-х років, що складає комплекс Кіровського мікрорайону, який розташовується на височині між долинами рік Псел та Стрелки. У дорадянський час ця місцевість перебувала у власності сумських підприємців і використовувалася переважно для потреб сільського господарства. Урочище Лицицька Стінка, яке

Lyfytyska Stinka (Lyfytyska Wall)

The southern part of Sumy is taken by Herasym Kondratyev, Krugova, Gamaliya, Lebedynska Streets and Kozatsky Avenue. The housing area predominantly has typical buildings of 1970–1980's, which sets the complex of Kirov district, located on a hill between the valleys of the rivers Psel and Strilka. In pre-Soviet time, this district was owned by Sumy entrepreneurs and used primarily for agricultural purposes. The Lyfytyska Stinka (Lyfytyska Wall), which took the hill, terrace and floodplains of the river Psel, was

займало пагорб, терасу і частину заплави Псла, було назване так, вочевидь, за прізвиськом одного з власників місцевих фільварків Ліхвина (Лихвина). Наприкінці XIX ст. тут існували хутори та дачі заможних городян. Деякі з них збереглися до нашого часу в районі вул. Гамалії.

Навпроти Лицицької Стінки через Лебединський тракт знаходився т.зв. ліс Білинського. Неповдалік розташовувалися казарми 10-го Новгородського драгунського полку, який квартирувався у Сумах перед Першою світовою війною.

На початку XX ст. замиська частина Сум почала змінюватися. На Стінці збудовано кадетський корпус. У 1920–1930-ті

ликейно назване для прізвища одного з власників Ліхвіна (Lykhvyn). At the end of the XIX century farms and villas of wealthy citizens were there. Some of them were preserved until today near Gamaliya Street.

On the opposite side of the Lyfytyska Stinka across Lebedynsky tract there was so called forest of Bilynsky. Not far from it there were military barracks of the 10th Novgorod Dragoon Regiment, which was quartered in Sumy before World War I.

At the beginning of the XX century the out-of-town part of Sumy began to change. It was built Cadet Corps. In 1920–1930 a village Tymiryazivka, airport and two-storey buildings of hostels

роки за Стінкою з'являється село Тимірязівка, аеропорт і двоповерхові будинки гуртожитків. З повоєнних років і до сьогодні тут здійснюється широке будівництво: з'явився Кіровський мікрорайон, забудована вул. Гамалії, збудовано біофабрику, фабрику "Ремвзуття", комплекс Сумського Національного аграрного університету (СНАУ), новий аеропорт, котеджний район поряд зі СНАУ, приєднано до міста с. Тимірязівку.

Умовною межею між старою і новою частинами міста є пам'ятний знак — верстовий стовп з гербом м. Суми, встановлений на вул. Герасима Кондратьєва навпроти центрального цвинтаря на честь 355-річчя від заснування міста (ск. М. Крамєв). Подібні знаки можна побачити ще в чотирьох місцях,

appeared behind the Lyfytka Stinka. In the post-war years and today there is a widespread construction here: Kirov micro-district appeared, Gamaliya Street was under development, it was built the biofactory, the shoe repair factory, the complex of Sumy National agrarian university (SNAU), a new airport; a cottage district Tymiryazivka was adjoined to the town.

The conventional border between the old and new parts of the town is a commemorative sign — a milestone with the coats of arms of Sumy installed on Herasym Kondratyev Street opposite the central cemetery in honor of the 355th anniversary of the founding of the town (sculptor M. Kramarev). Similar signs can be seen in four more places, indicating the borders of uyezd (district) town at the

beginning of the XX century: on Chervonozoryana Street, at the crossroad of Kharkivska and Zamostyanska Streets, at the crossroad of Romenska, Bauman and V. Chornovil Streets and near the bus station.

In the park between the shoe repair factory "Remvzuttya" and the residential district in 2000 it was installed commemorative sign "To victims of concentration camps", this recalls the ordeals suffered by the inhabitants of the town during World War II.

що вказують на кордони повітового міста на початку XX ст.: на вул. Червонозоряній, на перехресті вулиць Харківської та Замостянської, на перехресті вулиць Роменської, Баумана і Вячеслава Чорновола і в районі автовокзалу.

Між фабрикою “Ремвзуття” і житловим масивом у сквері в 2000-му році встановлено пам’ятний знак “Жертвам концтаборів”, що нагадує про важкі випробування, які випали на долю мешканців міста під час Великої Вітчизняної війни. За період окупації у м. Суми (жовтень 1941-вересень 1943 рр.) загарбниками було вбито по-

In Sumy during the period of occupation (October 1941-September 1943) invaders killed more than 8,600 people, deported for forced labor in Germany over 5000 people, destroyed more than 50 industrial arts and enterprises, five schools and many public and individual houses. The patriots of the underground groups of Sophia Tykhonchuk and Dmytro Kosarenko stood up to the invaders. Most of them gave their lives for the freedom of the Motherland.

The inhabitants of Sumy honor their defenders and liberators. Today many Sumy streets, parks, alleys, educational establishments

ДО ОСІБ, ЯКІ ІДУТЬ У НІМЕЧЧИНУ

Третій транспорт для тих, що на своїй посвідці мають дату 8-5-1942 р. або 10-5-1942 р. відходить у кедлю 10 травня в Німеччину.

Завербовані з третього транспорту повинні 10-5-1942 р. о 1 годині дня зібратися для виїзду в колишньому заводі ім. Фрунзе, відділ будівництва сільськогосподарських машин (сільмаш), вхід проти лікарні.

Явка без запізньми!

Хто завербувався і не з'явиться – буде притягнений до відповідальності.

ГОЛОВА ВЕРБОВОЧНОЇ КОМІСІІ.

7-5-1942 р.

над 8600 осіб, вивезено на примусові роботи до Німеччини понад 5000 чол., знищено понад 50 промислових артилей і підприємств, п'ять шкіл і значну кількість комунальних та індивідуальних житлових будинків. Опір окупантам чинили патріоти з підпільних груп Софії Тихончук та Дмитра Косаренка. Більшість із них віддали своє життя за волю Батьківщини. Сумчани шанують своїх захисників та визволителів. Нині чимало сумських вулиць, парків, алей, навчальних закладів носять імена героїв і полководців Великої Вітчизняної війни, назв військових з'єднань Радянської армії. Щороку на свято Перемоги 9 травня тисячі жителів міста беруть участь в урочистій ході та мітингу біля Меморіалу Слави.

are named after heroes and commanders of World War II, military units of the Soviet army. Every year on Victory Day thousands of people take part in the cortege and meeting at the Memorial of Glory.

Військове містечко

Архітектурний комплекс Сумського кадетського корпусу (СКК) компактно розташований на ділянці вздовж вул. Герасима Кондратьєва, що повторює напрям колишнього Лебединського тракту, і займає площу без прилеглої зеленої території 115,5 га (Герасима Кондратьєва, 149). Згідно з заповітом І. Г. Харитоненка, воєнному відомству була передана його садиба на Лифицькій Стінці і 500 тис. руб. для будівництва тут військово-

Cantonment (Voyenny Gorodok)

The architectural complex of Sumy Cadet Corps (SCC) is compactly located in the area along Herasym Kondratyev Street, echoing the line of the former Lebedynsky tract, and covers an area, without an adjoining green territory, of 115.5 hectares (Herasym Kondratyev, 149). According to the will of I. G. Kharytonenko, his manor on Lyfytyska Stinka and 500000 rubles were assigned for the construction of military second-

вого середнього навчального закладу, розрахованого на 500 учнів. Після того як у 1899 р. дозвіл на заснування корпусу був отриманий, СКК став шістнадцятим в імперії навчальним закладом подібного типу.

Комплекс кадетського корпусу зводився за проектом архітектора К. Іваницького протягом 1900–1902 рр. І досі він вражає своїми розмірами і масштабом будівництва. Головний корпус навчаль-

dary school for 500 students. Once the authorization to found the Corps was obtained in 1899, Sumy Cadet Corps became the sixteenth such-like educational institution in the Empire.

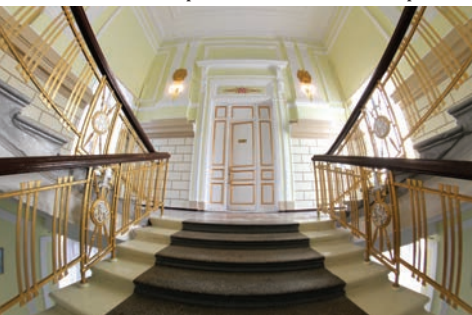
The complex of the Cadet Corps was being built upon the project of the architect K. Ivanitsky during 1900–1902 and it still amazes with its size and the scale of the construction. The main building of the educational institution is

ного закладу, Ш-подібний у плані, зведений у неокласичних формах. Усередині частково збережений інтер'єр початку ХХ ст. із залами, кабінетами, спальнями і вітальнями у стилі неоренесанс, неокласицизм, рококо і модерн,

Ш-shaped in its plan, built in neoclassical forms. Inside one can see partially preserved interior of the early XX century with halls, offices, bedrooms and living rooms in the style of neo-renaissance, neoclassicism, Rococo and Modern,

прикрашеними різьбленими кронштейнами, гірляндами й алегоричними барельєфними зображеннями. Добре збереглися і житлові будинки, зведені для викладачів та службовців СКК, що також вирізняються високими архітектурними якістьями (Герасима Кондратьєва-140, №8, 9, 10, 13). Вже в радянський час територія навчального закладу була оперезана високим забором, а

його житлова частина забудована типовими п'ятиповерховими будинками. Старі будівлі кадетського корпусу і військового містечка занесені до переліку пам'яток національного значення Сумської області.

У 1918 р. кадетський корпус припинив своє існування. Чимало його випускників і кадетів, що не встигли завершити в ньому навчання, брали участь у боях на фронтах громадянської війни. Кадет Дмитро Потьомкін зумів вивезти прапор корпусу до Криму. Звідти символ корпусу потрапив до Югославії, а згодом — до США, де зберігається і понині.

У 1918 р. в будинках колишнього кадетського корпусу розмістилися піхотні курси, згодом — піхотна школа. У 1927 р. на її базі була створена артилерійська школа, згодом Вище артилерійське командне двічі Червонопрапорне училище імені М. В. Фрунзе, перейменоване за часів незалежності у Військовий двічі Червонопрапорний інститут ракетних військ та артилерії імені Богдана Хмельницького Сумського державного університету. За роки існування військового навчального закладу його випускниками стали близько 30 тис. офіцерів, 250 — генералами. Окрім громадян СРСР тут у різний час навчалися

decorated with carved consoles, garlands and allegorical bas-relief images. The houses, built for the teachers and employees of Cadet Corps are well preserved, they are distinguished by high architectural qualities (Herasym Kondratyev -140, № 8, 9, 10, 13). In the Soviet time the territory was surrounded with a high fence, and its residential area was built up with five-storey buildings.

The old buildings of the cadet corps and cantonment are in the list of monuments of national importance of Sumy region.

In 1918 the Cadet Corps ceased to exist. Many of its graduates and cadets who didn't have time to complete their education, fought in the Civil War. Cadet Dmytro Potyomkin could take out the flag of the Corps to the Crimea. From there, the symbol of the Corps reached Yugoslavia, and later — the United States, where it is being kept till now.

In 1918 in the buildings of the former Cadet Corps it was housed infantry courses, later Infantry School was there. In 1927 on the basis of the Infantry School it was founded an artillery school, later — the Higher Artillery Commanding twice awarded the Order of the Red Banner military school named after M.V. Frunze; at the time of independence it was renamed in the Military twice awarded the Order of the Red Banner Institute of Rocket Troops and Artillery named after Bogdan Khmelnytsky of Sumy State University. Over the years of the existence of the military educational institution about 30 thousand of its graduates became the officers, 250 — generals. Besides the citizens of the USSR, students from Albania, Hungary, the GDR, Bulgaria, Romania,

курсанти з Албанії, Угорщини, НДР, Болгарії, Румунії, Польщі, Монголії, а в роки незалежності України — з Туркменії.

У 2007 р. інститут був розформований. На його території нині розташовані Науковий центр бойового застосування ракетних військ та артилерії СумДУ, 27-й реактивний артилерійський полк, кафедра військової підготовки СумДУ, Сумський

Poland, Mongolia studied there; at the time of independence — students from Turkmenistan.

In 2007 the Institute was disbanded. The Scientific Center of tactical employment of rocket troops and artillery of SSU, the 27th Rocket Artillery Regiment, Chair of military training of Sumy State University, Sumy joint town military registration and enlistment office, and Sumy

об'єднаний міський військовий комісаріат, а також Сумський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою "кадетський корпус" імені І. Г. Харитоненка. У 2012 р. військовим вихованцям було вручене нове знамено — репліка прапору кадетського корпусу початку ХХ ст.

На території СКК і військового містечка встановлено бюст радянському воєначальнику часів громадянської війни М. В. Фрунзе (1976), музей військової техніки просто неба (20 експонатів), пам'ятний знак на місці овочеховища, де живцем були спалені 150 полонених радянських солдат та офіцерів у березні 1943 р., а також пам'ятник з чорного граніту на місці їх поховання.

У 2013 р. в приміщенні колишньої амбулаторії кадетського корпусу відкрився Будинок ветеранів.

lyceum with advanced military and physical training "Cadet Corps" named after I. G. Kharytonenko are on its territory. In 2012, the military students were given a new banner — the replica of the Cadet Corps of the early XX century.

On the territory of Sumy Cadet Corps it was installed a bust of Soviet military commander of the Civil War M.V. Frunze (1976); there is an outdoor museum of Military Equipment (20 exhibits), commemorative sign on the site of the vegetable store, where 150 captured Soviet soldiers and officers were burned alive in March 1943, and a monument of black granite on the place of their burial.

In 2013 in the building of the former outpatients' clinic of the Cadet Corps it was opened the House of Veterans.

Сумський Національний аграрний університет

Навпроти військового ліцею розташовується Сумський Національний аграрний університет (СНАУ), який за красу його озелененої території ще називають "Сумським Версалем" (Герасима Кондратьєва, 160).

Після заснування у Сумах філії Харківського сільсько-господарського інституту у 1977 р. (сучасна назва вишу — з 2001 р.) постало питання про створення окремого навчального містечка. Протягом 1980–1990-х років на вільній території були зведені корпуси

Sumy National Agrarian University

Opposite the Military lyceum there is Sumy National Agrarian University (SNAU), which is called "Sumy Versailles" for the beauty of its green territory (Herasym Kondratyev, 160).

The issue of creating a separate campus was raised in 1977 after the foundation in Sumy the branch of Kharkiv Agricultural Institute (the university has had its current name since 2001). During the 1980–1990's the buildings of the modern university were being built on a free site, now the university

си сучасного університету, що нині займає площу понад 70 га. Фасадом до міста розвернуті корпуси інженерно-технологічного інституту, інституту економіки та менеджменту, а також головного корпусу, кожен із яких вирізняється своєрідним сучасним архітектурним рішенням. Від цього комплексу йдуть алеї до студентських гуртожитків, приміщень агрономічного та ветеринарного факультетів, спортивних майданчиків і стадіонів, дослідних ланів, теплиць, будинку дбжоларів тощо.

covers an area of over 70 hectares. The buildings of Engineering and Technology Institute, the Institute of Economics and Management, the main building, each of them is different from others with its peculiar modern architectural design, are faced to the town. The alleys from this complex lead to students' hostels, premises of agronomy and veterinary faculties, sports grounds and stadiums, research fields, greenhouses, the House of beekeepers and others.

The green zone of SNAU has a landscape design: landscape ensembles of trees, bushes and

Зелена зона СНАУ має ландшафтне проектування: пейзажні ансамблі дерев, кущів, квітів з альпійськими гірками й альтанками. У другому навчальному корпусі влаштований зимовий сад з понад 60 рослинами із різних континентів планети.

За головним корпусом знаходиться церква св. мучениці Валентини (арх. В. Биков, С. Вінтоняк, 2003). Це єдиний на території України окремих храм на території вишу і єдина церква в ім'я Валентини в нашій країні.

На території університету розташований виварій, де вирощуються і доглядаються нетипові для нашого клімату тварини

flowers with rockery gardens and pavilions. In the second educational building it was placed a conservatory with over 60 plants from different continents of the planet.

Behind the main building there is the Church of St. Martyr Valentine (architect V. Bykov, S. Vintonyak, 2003). This is the only one in Ukraine separate church on the territory of university and the only church in the name of Valentine in our country.

On the territory of the university there is a vivarium; unusual for our climate animals (ostriches, peacocks), large and small cattle, racing horses are bred and groomed in it.

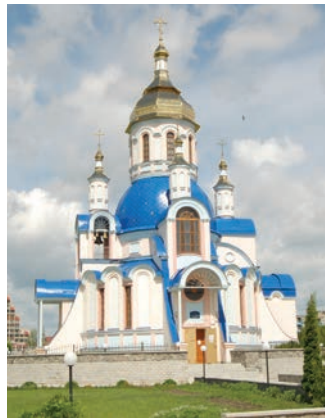
(страуси, павичі), а також велика і мала рогата худоба, спортивні коні. В корпусі ветеринарного факультету діють чотири музеї.

Нині в університеті і його коледжах навчається 19 тисяч студентів. Серед випускників СНАУ — голова Шосткинської районної державної адміністрації В. А. Притико (1958 р.н.), заступник голови Сумської обласної державної адміністрації О. М. Цупро (1977 р.н.), голова Ромненської районної ради С. В. Хоронько (1962 р.н.).

Територія університету, а також прилегла до нього зона є престижним місцем житлового будівництва. Останнім часом тут були зведені нові багатопверхові будинки, з'явився житловий масив котеджного типу (район пр. Козацького).

Currently, the University and its colleges enroll 19 thousand students. Among the graduates of SNAU — Head of Shostka District State Administration V. A. Prytyka (born in 1958), Vice-chairman of Sumy Regional State Administration O. M. Tsupro (born in 1977), Head of Romny District Council S. V. Horonko (born in 1962).

The territory of the university and an adjacent area is a prestigious place for urban development. Recently, new high-rise buildings have been built there; it was appeared a residential area of a cottage-type (near Cossack Avenue).

Меморіал загиблим
воїнам-інтернаціоналістам.
Південна околиця Сум

Між військовим містечком і Сумським Національним аграрним університетом знаходиться меморіал, створений протягом 2004–2012 рр. з ініціатииви Сумської міської організації ветеранів та інвалідів війни в Афганістані “Афганінва” та Сумської обласної організації Спільки ветеранів Афганістану “СОВЕАФ” і за підтримки міської

Memorial to deceased
warriors- internationalists.
The southern outskirts of Sumy

Between the cantonment and Sumy National Agrarian University there is a memorial, which was being created during 2004–2012 at the initiative of Sumy town organisation of veterans and disabled veterans of the war in Afghanistan “Afghaninva” and Sumy regional organization of the Union of Afghanistan veterans “SOVEAF”

та обласної адміністрації (Герасима Кондратьєва, 165). Головним елементом меморіалу є пам'ятнику вигляді фігур трьох бійців, охоплених стилізованим полум'ям (ск. В. Беленко, 2004), і мармурових плит, на яких викарбовано імена 123 загиблих земляків. Поряд влаштована алея з погруддями Героїв Радянського Союзу десантника № 1, командуючого ПДВ СРСР у 1954–1959 і 1961–1979 рр. ге-

and with the support of town and regional administrations (Herasym Kondratyev, 165). The main part of the memorial is a monument in the form of figures of three men engulfed in stylized flames (sculptor V. Belenko, 2004), and marble slabs on which there were engraved the names of 123 deceased countrymen. Near it was arranged the alley with busts of the Heroes of the Soviet Union — paratrooper number 1,

нерала-армії В. П. Маргелова (1909–1990), командира 200-ї окремої штурмової авіаційної ескадрильї, підполковника П. В. Рубана (1950–1984), який загинув під час Баграмської операції на території Афганіста-

Commander of Airborne Forces troops of the USSR in 1954–1959 and 1961–1979, General of the Army V. P. Margelov (1909–1990), Commander of the 200th separate assault aviation squadron, lieutenant colonel P. V. Ruban

ну, і полковника В. А. Кучеренка (1954 р. н.) (ск. Е. Гурбанов, арх. Е. Голованов, 2011–2012). У 2009 р. як частина меморіалу просто неба відкрився музей військової техніки часів аф-

(1950–1984), deceased during Baghram operation in Afghanistan, and Colonel A. Kucherenko (born in 1954) (sculptor E. Gurbanov, architect E. Golovanov, 2011–2012). In 2009 as the part of outdoor memorial it was opened the museum of military equipment of Afghanistan war (1979–1989). The complex is completed with one dome church of St. John the Confessor of Rus', the patron of military men (architect S. Vintonyak, 1999–2008). The territory of the complex is landscaped area, with paths and benches.

The outskirts of the town behind SNAU are occupied by Tymiryazivka and by the buildings of the old and new airports of Sumy. The Ecological and Naturalistic department of Sumy regional center of out-of-school education and work with talented youth is well-equipped green area in Tymiryazivka (Aeroflotska, 1).

ганської війни (1979–1989). Довершує комплекс однобанна церква Праведного Іоанна Руського Сповідника, покровителя військових (арх. С. Вінтоняк, 1999–2008). Територія комплексу озеленена, на ній прокладені доріжки і встановлені лавки.

Околицю міста, яка знаходиться за СНАУ, займає район Тимірязівка, а також будівлі старого та нового аеропортів м. Суми. У Тимірязівці діє Еколого-натуралістичний відділ Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю, який розташовується на добре облаштованій зеленій території. (Аерофлотська, 1).

7

Курський проспект
Kursky Avenue

Тополі
Просп. Курський
Веретенівка
Ганнівка

Topoli
Kursky Avenue
Veretynivka
Gannivka

ТОПОЛІ

МІКРОРАЙОН

Курський проспект

Північна частина м. Суми відгороджена від решти міської території полотном залізниці. Середину її займає промислова територія міста. Східну частину — район Тополі, а західну — райони Курського проспекту, Веретенівки та Ганнівки. Активна забудова північного району міста здійснювалася у 1960–1980-ті роки.

Kursky Avenue

The northern part of Sumy is separated from the rest of the town territory by the railway. The middle of it is an industrial area of the town. The eastern part is district Topoli, and the western part is Kursky Avenue, Veretynivka and Gannivka. The northern district was being actively developed in 1960–1980^s.

Курський мікрорайон

Головний промисловий та житловий масив північної частини Сум — Курський мікрорайон, основною магістраллю якого є однойменний проспект. Його забудова була в цілому здійснена у 1960–1980-ті роки. За роки незалежності створюються нові сучасні промислові підприємства.

Kursky microdistrict

The main residential, industrial district of the northern part of Sumy is Kursky microdistrict, the main street of which is the avenue of the same name. Its residential development was being carried out in 1960–1980^s upon. During the years of independence new modern industrial enterprises were created.

Публічне акціонерне товариство «Технологія»: спільне українсько-польське підприємство, що спеціалізується на виробництві пакувальних матеріалів і поліграфічних виробів для харчової промисловості. Нині продукція ПАТ «ТЕХНОЛОГІЯ» експортується у понад 30 країн світу.

Public Joint-Stock Company «TECHNOLOGIA» is a joint Ukrainian-Polish company specializing in production of packing materials and printing products for food industry. Currently, Joint-Stock Company «TECHNOLOGIA» exports to more than 30 countries worldwide.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ГУАЛА КЛОЖЕРС УКРАЇНА»: спільне українсько-італійське підприємство, що спеціалізується на виробництві коркувальних засобів з легких металів та пластмаси для харчової та медичної промисловості. На сьогодні до складу «GUALA CLOSURES GROUP» входить 25 заводів та регіональних представництв у всьому світі.

Limited Liability Company «GUALA CLOSURES UKRAINE» is a joint Ukrainian-Italian company specializing in production of closures made of light metals and plastics for food and medical industries. As of today, «GUALA CLOSURES GROUP» includes 25 plants and regional offices around the world.

На території ДНЗ “Сумське міжрегіональне вище професійно-технічне училище” (пр. Курський, 141) встановлено бюст легендарному партизанському командирі С. Ковпаку.

On the territory of SEE “Sumy interregional higher vocational school” (Kursky Avenue, 141) it was installed a bust of legendary partisan commander S. Kovpak.

На вул. Ковпака розташовується кілька медичних закладів м. Суми: Сумський обласний психоневрологічний диспансер, який знаходиться у нещодавно збудованому приміщенні з найсучаснішою медичною апаратурою (Ковпака, 20), Сумська обласна дитяча клінічна лікарня (Ковпака, 22), Сумський обласний клінічний госпіталь для інвалідів Великої Вітчизняної війни (Ковпака, 24).

Several medical establishments of Sumy are located on Kovpak Street: Sumy regional psychoneurological dispensary, which is located in the newly built premises with the cutting edge medical equipment (Kovpak, 20), Sumy regional children's clinical hospital (Kovpak, 22), Sumy regional clinical hospital for disabled veterans of Great Patriotic War (Kovpak, 24).

Тополі

Район Тополі тривалий час існував як окремий населений пункт, приєднаний до Сум у передвоєнний час. Тополі розташовані на природній височині, відомій в міській топоніміці як Городище. Під нинішньою забудовою східної частини Тополі знаходилося міське поселення доби Київської Русі.

Деякі сучасні історики локалізують на цьому місці літописне місто Липовецьк (Липецьк), відоме за "Повістю про курського баскака Ахмата", включеною до літописних списків Північної Русі. В ній розповідається про події 1283–1284 рр., коли липовецький князь Святослав разом зі своїм родичем воргольським правителем Олегом, розорив "розбійні слободи" курського баскака. Хан Ногай покарав князів, наславши орду на їхні землі. Проте, за твердженнями археологів, остаточно міське поселення в районі Тополі зникло лише на рубежі XIV–XV ст. У XVI ст. на "Липецькому городищі" стояли прикордонні сторожі Московського царства. В період існування Сумського слобідського полку та кілька десятиліть після його ліквідації Городищем володів полковничий рід Кондратьєвих.

Тополі

District Topoli has existed as a separate population aggregate for a long time; it was adjoined to Sumy in pre-war time. Topoli is situated on a natural hill, known in the town toponymy as Gorodyshche (ancient settlement). In the eastern part of Topoli under the present buildings there was urban settlement of the Kievan Rus'.

Some modern historians tend to localize on this site an annalistic town Lypovetsk (Lypetsk) storied by "The Story about Kursk Baskak Akhmad", included in the annalistic list of the Northern Rus'. It tells about the events of 1283–1284 when Lypovetsk Prince Svyatoslav together with his relative vorholsky governor Oleg, ravaged "robbery settlement" of Kursk baskak. Khan Nagai punished the princes, he sent horde on their lands. However, according to the archaeologists, the urban settlement in the area of Topoli finally disappeared only at the turn of the XIV — XV centuries. In the XVI century "Lypetsk settlement" was the borderline guards of Muscovy. In the period of existence of Sumy Slobozhanshchina regiment and several decades after its liquidation, Gorodyshche was owned by the Colonel family of Kondratyevs.

Веретенівка

До меж м. Суми у 1960–1970-х роках були також включені села Веретенівка та Ганнівка. На території Веретенівки працює Сумський коледж СНАУ, найстаріший у місті з поді-

Veretynivka

In 1960–1970's villages Veretynivka and Hannivka were joined to Sumy. Sumy College of SNAU, the oldest educational institution of this type, is on the territory of Veretynivka. It was

founded in 1903 at the initiative of the district zemstvo as an agricultural school. Educational building, built upon the project of architect P. Boitsov, was preserved in a modified form till our time.

Veretenivka Park of 17 hectares, spreading over picturesque area, has more than centennial

бних навчальних закладів. Він був заснований у 1903 р. за ініціативою повітового земства як сільськогосподарська школа. Навчальний корпус, зведений за проектом архітектора П. Бойцова, у зміненому вигляді зберігся до нашого часу.

Понад столітню історію нараховує також Веретенівський парк площею 17 га, що розкинувся у мальовничій місцевості, через яку протікає річка Попадька, що в низині утворює невеликий ставок.

Близько 60% території парку займають пейзажні композиції ялин, сосен, псевдотсуг Мензіса, модрин, листопадних дерев. Частиною паркової зони є також старовинний яблуневий сад. Відвідувачі парку можуть насолодитися не тільки видом його мальовничих куточків, але й питною водою з місцевого джерела.

У парку встановлений пам'ятник десантникам-червоноармійцям, розстріляним окупантами в 1943 р.

century; the river Popad'ka flows through it and forms a small pond in the valley.

About 60% of the park territory is occupied by landscape composition of firs, pines, Douglas-fir of Menzies, larches, and deciduous trees. The part of the parkland

includes also an old apple orchard. Visitors of the park can enjoy not only its picturesque views, but drink water from local spring.

A monument to the Red Army paratroopers, executed by shooting by occupants in 1943, is installed in the park.

8

Лівобережжя Livoberzhzhya (Left Bank)

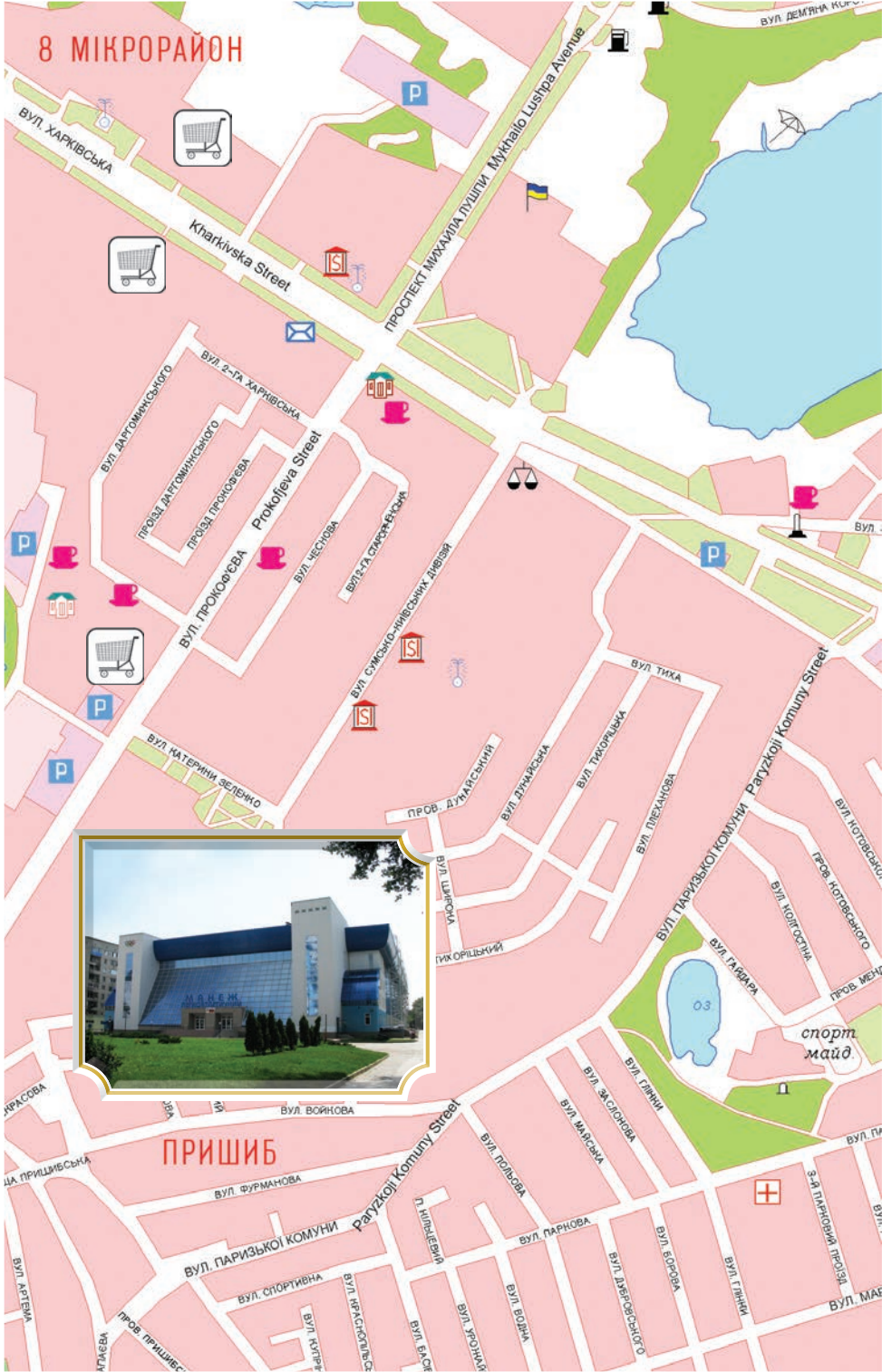

Вул. Харківська
Просп. Михайла Лушпи
Озеро Чеха
Легкоатлетичний манеж УАБС ім. В. Голубничого
Баси
Садиба Штеричевої
Хімістечко
Сумський державний університет

Kharkivska Street
Mykhaylo Lushpa Avenue
Lake of Chekh
Track and Field Manege of Ukrainian Academy
of Banking named after V. S. Golubnychy
Basy
Schterycheva's estate
Khimmistechko
Sumy State University

8 МІКРОРАЙОН

ПРИШИБ

оз Тча

ЗАМОС'Я

ХИМІСТЕЧКО

Лівобережжя

Лівобережний район Сум займає половину території міста на схід від р. Псел. Він формувався протягом ХХ ст. шляхом включення до міської межі сіл та хуторів, розташованих поблизу, а також масштабною розбудовою нових міських районів. Це стало можливим після проведення у 1950-х роках гідротехнічних робіт, у ході яких було утворене єдине в межах міста річище Псла і збільшена площа оз. Чеха, яке набуло округлої форми.

У перші повоєнні роки за містом було зведено нове підприємство — суперфосфатний завод (нині — завод ПАТ «Суміхімпром»). Поряд у 1950-х роках був побудований житловий масив Хіммістечко. В ході реалізації генплану міста 1969 р. Хіммістечко з'єдналося з іншими районами Сум. На колишніх заплавних землях з'явилися нові мікрорайони, а південна частина лівого берега щільно забудувалася приватними будинками, після чого в цілому були сформовані сучасні межі міста. На сьогоднішній день більшість мешканців Сум проживає саме у його лівобережному районі.

Вулиця Харківська

Умовно вул. Харківську можна розділити на три частини: нижня, яка перетинає заплаву р. Псла, середня, що проходить через район Хіммістечка, і верхня, що тягнеться вздовж промислового району і виходить на харківську трасу за місто. Вул. Харківська найдовша у Сумах. Її довжина складає близько 8 км.

Ансамбль нижньої частини вулиці був сформований у 1970–1980-ті роки на місці засипаної річки Бистої — річища Псла, а також у ході перебудови міських районів, колишніх хуторів Воробійовки, Самодаївщини, Сапухівки і Філатівки. Останнім часом вулиця прикрасилася контактними скульптурами гаманця, найбільшим із подібних пам'яників в Європі, перед відділенням банку (ск. М. Крамарев, Ю. Анікеєнко, Р. Поддубний, 2011; Харківська, 1),

Livoberezhzhyia (Left Bank)

Left Bank district of Sumy occupies the half of the town to the east of the river Psel. It was being formed during the twentieth century by joining neighbouring villages and homesteads to the town limits, as well as by a large-scale development of new urban areas. This became possible after hydraulic works in 1950s in the course of which it was created the only river-bed of Psel within Sumy and it was enlarged and rounded off Lake of Chekh.

In the first postwar years outside the town it was built a new enterprise — the superphosphate plant (now — PSC “Sumykhimprom”). In 1950s close to it, a residential area Himmistechko was built. During the implementation of the general plan of the town in 1969 Himmistechko joined other areas of Sumy. New districts appeared on the former floodplain lands, and the southern part of the left bank was densely built up with private houses, then there were formed modern town limits. Currently, the majority of Sumy citizens live in its left bank area.

дерев'яною композицією "Кампай" ("До дна!" — яп.) — торії та японських красунь у кімоно біля ресторану японської кухні (ск. О. Шевченко, 2009; Харківська, 5), а також сучасними архітектурними будівлями — виставковим та торговельними центрами, банками і ресторанами.

Від Харківської в північному напрямку відходить пр. Михайла Лушпи, а в південному — вул. Прокоф'єва (історична назва — вул. Філатівська). Для цих районів характерна стрічкова і групова забудова. У 2000-х роках були збудовані додаткові пішохідні мости через Псел, що зблизило ці "спальні райони" міста з його центральною частиною. До переваг можна також віднести їхню близькість до водоймищ — р. Псел і оз. Чеха.

Озеро Чеха, назване так, вочевидь, за прізвиськом козака, що побудував колись на його березі садibu, і має площу понад 30 га. В акваторії озера нараховується 15 видів риби, 110 видів птахів і 24 види ссавців, у тому

Kharkivska Street

Conditionally Kharkivska Street can be divided into three parts: the lower one, which crosses the floodplain of the river Psel, middle one, which goes through Himmistechko, and the upper one, which stretches along an industrial district and goes outside the town to Kharkiv highway. Kharkivska Street is the longest one in Sumy. Its length is about 8 km.

The ensemble of the lower part of the street was being formed in 1970–1980^s on the site of filled up river Bystra — the riverbed of the river Psel, and also in the course of the town districts reconstruction — the former hamlets Vorobyovka, Samodayivshchyna, Sapuhivka, and Filativka. Recently the street has been decorated with the contact sculpture of the purse, the

largest one among the monuments of this type in Europe, in front of the bank (sculptor M. Kramarev, Yu. Anikeyenko, R. Poddubny, 2011; Kharkivska, 1), with wooden arrangement "Kampai" ("Bottoms up" — Japanese) — torii and Japanese beauties in a kimono near the restaurant of

числі занесених до Червоної Книги України. Сьогодні озеро і парк навколо нього є популярним місцем відпочинку сумчан.

Крім того, городяни люблять відпочивати на упорядкова-

the Japanese cuisine (sculptor A. Shevchenko, 2009, Kharkivska, 5), and modern architectural buildings — the exhibition and shopping centers, banks and restaurants.

ному березі Псла поблизу готельно-ресторанного комплексу “Здибанка”, оформленого в стилі середньовічної німецької таверни (Заливна, 7/1), а також на штучних Голубих озерах на північній околиці лівобережного району.

У глибині мікрорайону №7 розташовується Сумський центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді (Харківська, 13), при якій упорядковано ботанічний сад місцевого значення “Юннатівський”, створений на частині колишнього публічного саду “Швейцарія”. На території цього саду у 1880–1910-х роках розта-

шовувався однойменний літній театр, де у 1899 р. грав російський письменник О. І. Купрін (1871–1938), що залишив спадки про свій сценічний досвід в оповіданні “Як я був актором”.

Досі в зеленій зоні мікрорайону зберігається “Алея кохання”, обсаджена великими вербами, якою гуляють сумчани після вистав. Нині в Юннатівському ботсаду можна побачити колекції декоративних і лікарських

Northward from Kharkivska Street there is Mykhaylo Lushpa Avenue, and southward — Prokofiev Street (historical name — Filativska Street). Riband and group development is characteristic for these districts. In 2000^s there were built additional pedestrian bridges over the river Psel that brought together these residential districts of the town with its central part. The advantage of these districts is their proximity to the river Psel and Lake of Chekh.

The Lake of Chekh, named, obviously, for the Cossack’s nickname, who once built a house on its banks, has an area of over 30 hectares. In the water area of the lake there are 15 fish species, 110 bird species and 24 mammal species, including those which are in the endangered-species list. Today the lake and the park surrounding it is a popular recreational place of the townspeople.

In addition, the townspeople like to rest on the well-arranged bank of the Psel near the hotel-restaurant complex “Zdybanka”, built and decorated in the style of medieval German tavern (Zalyvna, 7/1), as well as on the banks of artificial Blue Lakes on the northern outskirts of the left bank district.

In the depth of microdistrict №7 there is Sumy center of ecological-naturalistic creativity of school-aged youth ((Kharkivska, 13), the center has the Botanical Garden of local importance “Yunnativskyy”, created in a part of a former

рослин, відвідати виставочні комплекси сільськогосподарського, етнографічного та краєзнавчого напрямів, серпентарій, пташник.

public garden "Switzerland". In 1880–1910^s there was summer theatre of the same name, in 1899 a Russian writer O.I. Kuprin (1871–1938) played there and left reminiscences about his theatrical experience in the story "When I was an actor".

Still in the green zone of the district there is "The Alley of Love", lined with large willows, along which the townspeople walked after performances. Today in this Botanical Garden one can see collections of ornamental and medicinal plants, visit the exhibitions of agricultural, ethnographic and local history directions, serpentarium, aviary.

Проспект ім. Михайла Лушпи

Проспект названий на честь 1-го секретаря Сумського міського комітету КПУ у 1972–1988 рр., почесного громадянина Сум Михайла Опанасовича Лушпи (1920–2007). В роки його керівництва партійною організацією міста Суми розвивалися потужними темпами і перетворилися на дійсно великий за площею і населенням обласний центр. Щороку в Сумах вводилося в експлуатацію понад 160 тис. м² житла. На місці непродуктивних земель між Пслем і оз. Чеха, а також на півночі від озера з'явилися нові міські мікрорайони.

Mykhaylo Lushpa Avenue

The avenue is named in honor of the 1st secretary of the Communist Party Committee of Sumy in 1972–1988, an honorary citizen of Sumy Mykhaylo Opanasovych Lushpa (1920–2007). During his leadership of the party organization, Sumy developed in a strong pace and became a regional center, big in size and population. Annually more than 160 thousand m² of housing were placed into operation. On the site of barren zone between Psel and Lake of Chekh, and to the north from the lake there were appeared new urban microdistricts.

Легкоатлетичний манеж
Української академії
банківської справи

Більшу південну частину Лівобережного району займає приватний сектор, переважно на території приєднаних до Сум сіл Баси, Бесарабка і Пришиб. Із 2004 р. почалася забудова заплави Псла з боку вулиці Криничної — нового елітного району міста.

На березі Псла знаходиться сучасний спортивний комплекс, головною частиною якого є легкоатлетичний манеж УАБС ім. В. С. Голубничого (Прокоф'єва, 18), названий на честь почесного громадянина м. Суми, українського легкоатлета, дворазового олімпійського чемпіона зі спортивної ходи,

Track and Field Manege
of Ukrainian Academy
of Banking of the NBU

Most of the southern part of the left-bank area is covered with the private sector, mainly on the territory of the adjoining to Sumy villages Basy, Besarabka and Pryshyb. The development of Psel floodplains from the side of Krynychna Street began in 2004 — it is an exclusive residential area.

On the bank of the river Psel there is a modern sports complex, the main part of which is the track and field manege of the Ukrainian Academy of Banking (Prokofiev, 18), named after an honorary citizen of Sumy, Ukrainian athlete, twice the Olympic champion in race walking, champion of Europe and the USSR and twice world record-breaker. In 2012 the name of Volodymyr Stepanovych Golubnychy (born in 1936) was enlisted in the Hall of Fame of the International Association of the Field — and — Track Federations in Barcelona.

The manege was built in 2002 using the most modern reflecting systems of bright blue color. Its height is 22 meters that makes it the largest one among the buildings similar to it. The auditorium is designed for 1250 stationary seats. The center of the Olympic training of Ukrainian athletes operates in the manege. Up to 1,000 athletes can train simultaneously in the manege. International and national sporting events as well as cultural

чемпіона Європи та СРСР і дворазового рекордсмена світу. У 2012 р. ім'я Володимира Степановича Голубничого (1936 р.н.) було вписане до Залу слави Міжнародної асоціації легкоатлетичних федерацій у Барселоні.

Манеж був збудований у 2002 р. із використанням найсучасніших дзеркальних конструкцій яскраво-синього кольору. Його висота 22 м, що робить манеж найбільшим серед подібних споруд в Україні. Глядацький зал розрахований на 1250 стаціонарних місць. При манежі діє Центр олімпійської підготовки легкоатлетів України. Одночасно в манежі можуть тренуватися до 1000 спортсменів. Тут проходять міжнародні і національні спортивні змагання, а також відбуваються культурно-презентаційні заходи загальноміського значення.

У манежі зберігається національний прапор України, під яким вітчизняні легкоатлети брали участь в Олімпійських іграх в Атланті (1996) і Сідней (2000).

До спорткомплексу академії, окрім манежу, входять також басейн, корти, готель "Олімпійський" і Алея Олімпійської слави. Територія спорткомплексу з'єднана пішохідним мостом з парком культури і відпочинку.

and presentation events of the town significance take place here.

The national flag of Ukraine, under which national athletes participated in the Olympic Games in Atlanta (1996) and Sydney (2000) is kept in the manege.

The sports complex of the Academy, besides the manege,

includes a swimming pool, tennis courts, hotel "Olympic" and the Alley of Olympic Fame. The territory of the Sports Complex is connected with the Park of Culture and Rest by the pedestrian bridge.

Баси

Район Баси відомий своїм старовинним парком, заснованим у першій половині XIX ст. Він займає площу 25,7 га. Західна частина парку представлена насадженнями сосни, східна — широколистяними деревами. Тут збереглися дерева-патріархи — дуби віком понад 250 років, липа серцелиста віком 150 років, сторічні клени, тополі і гіркогоштаняни.

Басівський парк був започаткований власницею тутешнього маєтку поміщицею П. М. Штеричевою. Збереглася панська садиба (вул. Санаторна, 1). Її автором був О. О. Паліцин (1741–1816), відомий архітектор, просвітитель, перекладач, натхненник “Попівської академії”, яка об’єднувала творчі і наукові сили Слобожанщини. У 1890-ті роки вона була реконструйована архітектором К. Шольцем в стилі англійської неоготики. Будинок прикрашений балконами, терасами, декоративними башточками, восьмигранною вежею з зубцями, яка високо підіймається над всім об’ємом споруди. В

Basy

The district Basy is known for its ancient park, founded in the first half of the XIX century. It covers an area of 25.7 hectares. The western part of the park is represented by the plantings of pine, the eastern one — by broad-leaved trees. The trees-patriarchs — oaks aged 250 years, small-leaved linden aged 150 years, centennial maples, poplars and horse chestnuts are preserved here.

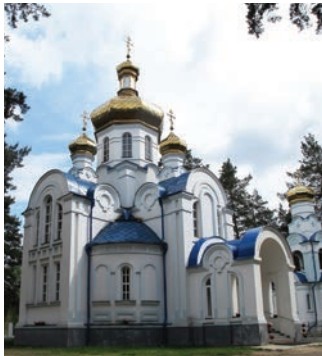
Basy park was founded by the owner of local estate, landlady M. P. Shterycheva. Her manor was preserved (Sanatorna, 1). Its author was A. A. Palitsyn (1741–1816), a famous architect, educator, translator, the inspirer of the “Priestly Academy”, which united creative and scientific forces of Slobozhanshchyna. In 1890^s it was renovated by architect Karl Scholz in the style of English neo-Gothic. The house is decorated with balconies, terraces, ornamental turrets, octagonal tower with battlements, which rises high above all the structure of the building. In the interior of the building grand oak staircase and multi-colored

інтер'єрі будинку збереглися парадні дубові сходи у вестибюлі, а також поліхромна ліпнина. Нині в ньому розташовується санаторій-профілакторій Сумського державного університету.

Поряд з садибою Штеричевої вищуються корпуси медичного інституту СумДУ (Санаторна, 31), а також пологовий будинок №2 і обласний центр акушерства, гінекології і репродуктології (Санаторна, 3).

На найвищій точці Басів, неподалік, зведений храм Святителя Луки Кримського (арх. В. Биков, С. Вінтоняк, 2001–2005), який шанується віруючими як покровитель медицини, помічник хворим і немічним. Церква Луки є однією з найкрасивіших культових споруд міста. Золота баня, блакитні перекриття і білі мури храму серед старих високих сосен утворюють

своєрідну кольорову гармонію, підкреслюють його ошатність. Будівля є хрещатим, чотиристовпним храмом, з четвертними апсидами, які об'єднують чотири бічні частини споруди. Барабан вінчається восьмигранною банею; подібні менші бані завершують перекриття чотирьох бічних об'ємів. Використані вертикальні та поясні тяги, складнопрофільовані карнизи, хрести і розетки надають храму пластичності і витонченості. В подібному стилі вирішені й окремо встановлені дзвіниця церкви і недільна школа.

На південь від Басів, на живописній околиці Сум, знаходиться санаторій-профілакторій "Олдиш", філіал ПАТ "Сумхіпром", який спеціалізується на лікуванні органів дихання, опорно-рухового апарату і нервової системи.

stucco were preserved. Nowadays a sanatorium-preventorium of Sumy state university is there.

Near the estate of Shterycheva there are buildings of the Medical Institute of SSU (Sanatorna, 31), maternity hospital №2 and Regional Center for Obstetrics, Gynecology and Reproduction (Sanatorna, 3).

At the highest point of Basy, nearby, it was built the Church of St. Luke of the Crimea (architect V. Bykov, S. Vintonyak, 2001–2005), who is venerated by believers as the patron of Medicine, the usher of the sick and infirm. The Church of St. Luke Crimea is one of the most beautiful religious buildings in the town. The golden dome, blue overhead covers and white walls of the church among the old tall pines form a kind of color harmony, emphasizing its elegance. The building is cross-shaped, with four internal piers and quarter apses, which join together the four side parts of the building. The dome drum is overarched by an octahedral dome; similar smaller domes finish the overhead covers of four side structures. Vertical and belt courses, complex cornices, crosses and rosettes give the church plasticity and delicacy. The separately built bell tower of the church and the Sunday school are in a similar style.

To the north of Basy in the picturesque outskirts of Sumy there is a sanatorium-preventorium "Oldysh", the branch of PSC "Sumykhimprom", which specializes in the treatment of respiratory organs, locomotive system and nervous system.

Хіммістечко

Район Хіммістечка знаходиться на підвищенні за заплавою Псла. Центральну частину Хіммістечка займає сквер, оперезаний вулицями Миру, Богуна, Марка Вовчка і Нижньосириватською. Серед скверу розташовується палац культури ПАТ "Сумхімпром", зведений у 1956 р. за типовим проектом. Споруда палацу вирізняється масивним портиком, утвореним колонами з композитним ордером і увінчаним широким трикутним фронтоном з декоративною ліпниною всередині.

Перед палацом встановлений бюст О. Й. Кравченку, керівнику ВО "Хімпром" протягом 1969–1995 рр.

Khimmistechko

The district of Khimmistechko is on the height behind the floodplain of the Psel. The central part of Khimmistechko is the park surrounded by the Streets of Myr, Bohun, Marko Vovchok

Неподалік від міської клінічної лікарні №5 побудовано храм Святого благовірного князя Георгія (арх. В. Биков, Е. Головін,

and Nyzhnyosyrovatska. In the middle of the park there is the Palace of Culture of PSC Sumykhimprom", built in

В. Леоненко, 2006–2011; Марка Вовчка, 2), в основу якого покладено тип грецької короткої купольної базилики.

На території Хіммістечка розташовані три виші — Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Римського-Корсакова, 5), Сумська філія Харківського національного університету

1956 upon a standard project. The building of the palace is distinguished by a solid portico, formed by columns with a composite order and topped by a wide triangular pediment with decorative moldings inside.

In front of the palace there is a bust of O. Y. Kravchenko, the head of the production association "KhimProm" during the 1969–1995.

внутрішніх справ (Миру, 24) і Сумський державний університет (Римського-Корсакова, 2).

Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (СОІППО) був створений у 1939 р. як інститут удосконалення вчителів. Сучасна назва — від 2001 р. Протягом 1948–1949 і 1951–1957 рр. в інституті працював краєзнавець, педагог, ініціатор створення музею А. П. Чехова у м. Суми П. А. Сапухін (1893–1970).

Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ створена у 1995 р. Тут навчається понад 750 студентів, які переважно пов'язують своє життя зі службою в органах внутрішніх справ.

Датою створення Сумського державного університету (СумДУ) є 1948 р., коли у м. Суми був відкритий навчально-консультативний пункт Московського інституту металопромисловості — попередник сучасного вишу. Згодом він був перетворений на загально-технічний факультет Всесоюзного, потім Українського заочного політехнічного та Харківського політехнічного інститутів. Протягом 1966–1990 рр. ді-

It was built the church of St. Prince George not far from the town clinical hospital №5 (architect V. Bykov, E. Golovin, V. Leonenko, 2006–2011; Marko Vovchok, 2), Greek short dome basilica is taken as its prototype.

There are three higher educational institutions on the territory of Khimmistechko — Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Rimsky-Korsakov, 5), Sumy branch of Kharkiv National University of Internal Affairs (Myr, 24) and Sumy State University (Rimsky-Korsakov, 2).

Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (SRIPPE) was established in 1939 as the Institute of Teachers' Training. It has had the modern name since 2001. During 1948–1949 and 1951–1957 a historian, educator, the initiator of the foundation of Chekhov Museum in Sumy P. A. Sapuhin (1893–1970) worked at the Institute.

Sumy branch of Kharkiv National University of Internal Affairs was established in 1995. More than 750 students study here, who mainly associate their lives with the service in Internal Affairs bodies.

яла Сумська філія Харківського політехнічного інституту з денною формою навчання. У 1990 р. філія була перетворена на окремий виш — Сумський фізико-технологічний інститут. Сучасна назва — з 1993 р. У складі СумДУ п'ять факультетів, медичний інститут, два регіональних інститути, чотири технікуми, науковий центр бо-

йового застосування ракетних військ та артилерії, інші структурні підрозділи.

У СумДУ навчається понад 16 тис. осіб. З них 1250 — студенти із майже 60 країн світу. Виш посідає третю позицію у групі “Класичних університетів” в загальнонаціональному рейтингу Міністерства освіти і науки України, видає 10 фахо-

The date of the creation of Sumy State University (SSU) is 1948, when it was opened a research advisory center of Moscow Institute of metal industry — the predecessor of the modern university. Later it was turned into a general-technical faculty of the all-USSR, then Ukrainian Correspondence Polytechnic and Kharkiv Polytechnic Institutes. During 1966–1990 it was a Sumy branch of Kharkiv Polytechnic Institute with full-time education. In 1990, the branch was turned into a separate higher educational establishment — Sumy Physics and Technology Institute. The modern name it has had since 1993. Five faculties, medical institute, two regional institutes, four colleges, research center of tactical employment of rocket troops and artillery and other units are within the Sumy state university.

Over 16 thousand people study at SSU. 1250 of them are students from almost 60 countries. The university takes the third position in the group of “Classical Universities” in the national ranking of the Ministry of Education and Science of Ukraine, it publishes 10 professional scientific journals and its library fund is 2.5 million.

Among the graduates of the SSU are well-known scientists,

вих наукових журналів та володіє бібліотечним фондом, який складає 2,5 млн. примірників.

Серед випускників СумДУ відомі вчені, доктори наук М. І. Волков (1949–2005), В. І. Склабін-

Doctors of Sciences M. I. Volkov (1949–2005), V. I. Sklabinsky (born in 1951), E. V. Mishenin (born in 1956), V. I. Ostrik (born in 1962), M. V. Pogorelov (born in 1978), public figures — Deputy

ський (1951 р.н.), Є. В. Мішенін (1956 р.н.), В. І. Острик (1962 р.н.), М. В. Погорелов (1978 р.н.), громадські діячі — народний депутат України І. Ф. Молоток (1967 р.н.), міський голова м. Лохвиця В. І. Демчук (1975 р.н.), генеральний директор, голова правління ПАТ “Сумихімпром” в

of Ukraine I. F. Molotok (born in 1967), Mayor of Lohvytsya V. I. Demchuk (born in 1975), CEO, Chairman of the Board of PSC “Sumykhimprom” in 1995–2002 and 2007–2010 E. V. Lapin (born in 1950), the current rector of the university Professor A. V. Vasiliev. The upper part of Kharkivska

1995–2002 і 2007–2010 рр. Є. В. Лاپін (1950 р.н.), чинний ректор вишу професор А. В. Васильєв.

Верхня частина вул. Харківської проходить крізь промисловий район, більшу частину якого займає ПАТ “Сумихімпром” (вул. Харківська, п/в 12). Підприємство було засноване у 1949 р. як суперфосфатний завод. Сучасна назва — з 2011 р. Продукція заводу — двоокис титану та пігменти, мінеральні добрива, коагулянти та добавки до цементу, кислоти, товари народного попиту. У 2008 р. біля прохідної заводу встановлена каплиця Зішестя Святого Духа (арх. В. Биков).

На вул. Лінійна, 18 розташоване сучасне підприємство ТОВ “Гуала Кложерс Україна”, що випускає ковпачки для лікєро-горілчаної продукції, прохолодних напоїв та ліків.

Street goes through the industrial area, the major part of which is occupied by PSC “Sumykhimprom” (Kharkivska, п/в 12). The enterprise was founded in 1949 as a superphosphate plant. The plant has had its modern name since 2011. The production of the plant — titanium dioxide and pigments, fertilizers, coagulants and admixtures to cement, acids, consumer goods. In 2008 the Chapel of the Descent of the Holy Spirit was installed near the entrance of the plant (architect V. Bykov).

A modern enterprise, LLC “Guala Closures Ukraine”, producing caps for alcoholic beverages, soft drinks and medicines, is on Liniyna Str., 18.

9

Лука. Баранівка
Luka. Baranivka

Лука
Меморіальний будинок-музей А. П. Чехова
Церква Різдва Іоана Предтечі
Баранівка
Зеленогайський археологічний комплекс

Memorial house-museum of A.P. Chekhov. Luka
Church of the Nativity of St John the Baptist
Baranivka
Zelenohaisky archaeological complex

Лука. Баранівка

Слобода Лука і село Баранівка злилися з м. Суми у передвоєнні роки і нині, як його райони, займають північно-західну частину міста. Лука і Баранівка зберігають одно- і двоповерхову забудову, старе планування вулиць і природні ландшафти вздовж річища Псла.

У часи існування Сумсько-го слобідського козацького полку на Луці і в Баранівці мешкали козаки, приписані до Новомістенської сотні і вільні селяни. За часів Російської імперії — військові обивателі, власницькі та державні селяни. Частиною Луки був хутір Кулішівський, що прилягав до під-

Luka. Baranivka

The suburb Luka and village Baranivka abutted on Sumy in the prewar years, they take the northwestern part of the town. Luka and Baranivka preserve one- and two-storey building, the old layout of the streets and natural landscapes along the riverbed of the Psel.

At the time of the existence of the Sumy Sloboda Cossack regiment, Cossacks of Novomistenska squadron (sotnia) and free peasants lived in Luka and Baranivka; at the time of the Russian Empire — military inhabitants, serfs and state peasants lived there. Homestead Kulishivsky, which was adjacent

ніжжя Городища. Ним у другій половині XVIII ст. володів сенатор, генерал і зять фаворита імператриці Катерини II Григорія Потьомкіна М. Б. Самойлов (1718–1791), який збудував тут панську садибу. Згодом садиба відійшла генерал-поручику О. М. Самойлову, а від нього разом з прилеглими землями у 1790 р. — М. К. Лаврентьєву. З 1825 р. власником Лучанського маєтку стає П. М. Лінтварьов.

У середині XIX ст. Лінтварьови перебудували садибу та звели два флігелі в стилі “провінційного класицизму”. В радянський період у колишньому панському маєтку тривалий час розташовувалася восьмирічна школа. Нині частина архітектурного ансамблю законсервована на реставрацію.

to the foot of Gorodyshe, was the part of Luka. In the second half of the XVIII century it was owned by senator, general and son-in-law of the favorite of the Empress Catherine II Grygory Potemkin — M. B. Samoïlov (1718–1791), who built the manor. Later the manor devolved on general — lieutenant O. M. Samoïlov. In 1790 the manor and the near-by lands devolved on M. K. Lavrentiev. In 1825 P. M. Lyntvaryov became the owner of the Luchansky estate.

In the middle of the XIX century Lyntvaryovs rebuilt the manor and built two outhouses in the style of “provincial classicism”. In the Soviet period eight-year school was in the former manor for a long period. Now the part of the architectural ensemble is laid up for the restoration.

Садиба на Луці всесвітньо відома завдяки імені А. П. Чехова (1860–1904). Видатний російський письменник відпочивав і працював у Лынтварьових влітку 1888 і 1889 рр., а також бував у них проїздом у 1894 р. Свої враження від Луки А. П. Чехов передав в одному з листів видавцю О. С. Суворину: “Живу я

на березі Псла, у флігелі старій панської садиби. Найняв я дачу заочно, навмання і поки ще не розкався в цьому. Річка широка, глибока, рясна островами, рибою і раками, береги красиві, зелені багато...”. До садиби прилягав сад з віковими деревами і “пташиними концертами”. Він частково зберігся; влітку тут і досі можна покуштувати запашних яблук.

Чудові лучанська природа та доброзичлива атмосфера сприяли плідній роботі письменника. На Луці Антон Павлович працював над повістю “Нудна історія”, п’єсою “Лісовик” та оповіданнями.

У 1960 р. в західному флігелі був відкритий Меморіальний будинок-музей А. П. Чехова (сучасна назва — з 2011 р.; вул. Чехова, 79). У фондах музею — понад 3,5 тис. експонатів, серед яких є також особисті речі письменника. В музеї відбуваються чеховські вечори та конференції, які організуються клубом друзів А. П. Чехова.

На Луці відпочивав також брат письменника, художник М. П. Чехов (1858–1889), похований на Лучанському цвинтарі м. Суми.

У 1913 р. на Луці відбулися перші кінозйомки в Сумах, організовані фірмою “Брати Пате”.

Luka manor is world famous thanks to the name of Anton Chekhov (1860–1904). Prominent Russian writer rested and worked in Lyntvarovs’ house in summer of 1888 and 1889, and visited them in 1894. His impressions of Luka A. P. Chekhov left in a letter to the publisher O. S. Suvorin: “I’m living on the bank of Psel, in the outhouse of the old manor. I hired a summer cottage at random and didn’t regret it yet. The river is wide, deep, and rich in islands, fish and crayfish, the banks are beautiful, much verdure...” There was a garden with old trees and “bird concerts” close to the manor. It is partly preserved, in summer you can still taste fragrant apples there.

Marvelous Luka nature and friendly atmosphere contributed to the efficient work of the writer. Anton Pavlovych worked on “Boring Story”, “Wood Goblin” and others.

In 1960 a Memorial house-museum of A. P. Chekhov was opened in the western outhouse (modern name — since 2011, Chekhov, 79). In the holdings of the museum there are more among them there are personal belongings of the writer. Chekhov gatherings and

conferences organized by a club of friends of A. P. Chekhov are held in the museum.

The brother of the writer, an artist M. Chekhov (1858–1889), buried in the Luchansky cemetery in Sumy, also rested in Luka.

In 1913 the first taking of the motion picture in Sumy, organized by the firm “Brothers Pate”, took place on Luka. The film footage formed the basis

Відзнятий матеріал ліг в основу документальної стрічки “Чеховські куточки”, в якій демонструвалися лучанські краєвиди, Городище, жителі Луки і Сум.

Окрім Чехових, у Линтравьових гостювали економіст і соціолог В. П. Воронцов, історик і етнограф О. Я. Єфіменко, літературознавець і публіцист Н. О. Котляревський, художники К. В. Лебедев та В. Є. Маковський, поет, перекладач і літературний критик О. М. Плещеев.

Члени лучанської родини Линтварьових Павло Михайлович і Георгій Михайлович були видатними діячами ліберального руху. П. М. Линтварьов (1861–1911) протягом 1898–1905 рр. очолював Сумську повітову земську управу, у 1905 р. разом з однодумцями започаткував першу міську газету “Сумський голос”. Г. М. Линтварьов (1865–1943), музикант, земський і політичний діяч, депутат І Державної думи (фракція кадетів).

У 1687 р. сумський полковник Г. Кондратьєв заснував на Луці жіночий Іоанно-Предтеченський монастир, закритий рівно через століття. За міською легендою, монахиням секуляризованого монастиря було дозволено залишитися на Луці доти, поки живою залишається одна з них — донька або дружина грузинського царя Іраклія II (померла у 1811 р.).

У 1837 р. коштом Линтварьових замість дерев'яної була збудована кам'яна Церква Різдва

of the documentary “Chekhov's corners” and demonstrated Luka landscapes, Gorodysheche, inhabitants of Luka and Sumy.

Besides Chekhovs, the Lyntvaryovs were visited by an economist and sociologist V.P. Vorontsov, a historian and ethnographer A. Ya. Yefimenko, a literary critic and journalist N. O. Kotlyarevsky, artists K. V. Lebedev and V. E. Makovsky, a poet, translator and literary critic O. M. Pleshcheev.

The members of the Luka family, Pavlo Mykhailovych Lyntvaryov and Georgy Mykhailovych Lyntvaryov were prominent figures of the liberal movement. P. M. Lyntvaryov (1861–1911) headed the district county council in 1898–1905, in 1905 along with the associates he started the first town newspaper “Sumy voice” (Sumsky golos). G. M. Lyntvaryov (1865–1943) was a musician, statesman, deputy of the State Duma (cadets' faction).

In 1687 Sumy Colonel G. Kondratiev founded the John the Baptist nunnery in Luka, closed exactly in a century. According to the town legend, nuns of the secularized convent were allowed to stay on Luka until one of them was alive — the daughter or the wife of Georgian King Irakli II (died in 1811).

In 1837 at the expense of the Lyntvaryovs on the site of the wooden church it was built a stone church of the Nativity of St John the Baptist as a parish church for the inhabitants of Luka and Baranivka (Ordzhonikidze, 87). In 1907 there were attached side altars in honor of the Holy Trinity and St. John.

The church was built in the style of the so-called “Provincial classicism”; it is rectangular in the plan with four internal piers, one dome and a two-tier bell tower. The western forechurch is decorated with portico of Tuscan order, and the walls are decorated with pilasters, lesenes, rustication and cornices.

Luka and Baranivka are separated by the riverbed of the Psel. The banks to the west of Baranivka are partially planted with pine trees. Here in a picturesque area there are children's summer camps and a holiday village “Chysti prudy”

Іоана Предтечі як парафіяльний храм для жителів Луки і Баранівки (Орджонікідзе, 87). У 1907 р. до нього були прибудовані бічні вівтарі на честь Св. Трійці і Св. Іоана.

Церква зведена в стилі т.зв. "провінційного класицизму", є прямокутною в плані, чотиристовпною, однобанною, з двоярусною дзвіницею. Західний притвор прикрашений портиком тосканського ордера, а мурі пліастрами, лопатками, рустом і карнизми на модульйонах.

Лука і Баранівка розділяються руслом Псла. Береги на захід від Баранівки частково засаджені сосновим лісом. Тут у мальовничій місцевості розміщені дитячі літні табори, а також розкинувся дачний район Чисті Пруди. На протилежному березі, вже за межами міста, розташована база відпочинку "Зелений Гай". Поряд з нею — Зеленогайський археологічний комплекс, на території якого існує найбільший у Східній Європі курганний некрополь (2,5 тис. могил), два городища і поселення площею 25 га IX–XIII ст. Результати розкопок довели, що Зеленогайське поселення відіграло помітну роль у торгівлі Русі, Хозарського каганату і Волзької Булгарії. Занепад цього протоміського поселення відбувся в XII ст., що було пов'язане з припиненням постійної торгівлі між Києвом та Булгарією. Остаточою люди покинули поселення після монголо-татарської навали.

(Clean ponds). On the opposite bank outside the town there is a recreation center "Green Grove" (Zeleny Gai). Along with it there is Zelenohaisky archaeological complex, on the territory of which there is the largest in Eastern Europe barrow necropolis (2.5 thousand graves), two settlements of 25 hectares of IX–XIII centuries. The results of the excavations proved that Zelenohaisky settlement played

a significant role in the trade of Rus', the Khazarian Khaganate and Volga Bulharia. The decay of this proto-town took place in the XII century; it was connected with the termination of a continual trade between Kyiv and Bulharia. After Mongol-Tatar invasion people left the settlement once and for all.

Популярне видання
Суми. Запрошуємо до знайомства

Керівники проекту: Дяденко І. О., Шейко В. К.

Автор тексту: Кудінов Д. В.

Переклад: Дорда С. В.

Редактор: Охріменко М. Л.

Фотографи: Корженко О.В, Кошеваров С.В,
Ройченко І. Ю., Рудь Т. В., Ткачов О. О, Шербак О. П.

Літературне редагування та коректура:

Кислиця П. М., Москаленко Л. П., П'ятаченко Ю.В.,
Сергієнко М. В. (англійська мова)

Випусковий редактор: Отенко А. М.

Опрацювання фотоматеріалів та ілюстрацій: Павленко О. Б., Ткачов О. О.

Дизайн: Лін О. С., Отенко А. М. Ткачов О. О

Дизайн, макетування та верстка:

ФООП Ткачов О. О.

Тел. +38 (068) 751-48-03

Сумська міська рада

Адреса: 40000, м. Суми, пл. Незалежності, 2

Тел. +38 (0542) 70-05-60, Факс +38 (0542) 61-90-30

E-mail: inform@meria.sumy.ua

Web: www.meria.sumy.ua

Комунальна установа "Агенція промоції "Суми" Сумської міської ради

Адреса: 40030, м. Суми, вул. Соборна, 27

Тел. +38 (0542) 67-98-39

E-mail: admin@prosumy.biz

Web: www.prosumy.biz

Сумська обласна громадська організація

"Центр соціально-гуманітарного розвитку "Рідний край"

Адреса: 40030, вул. Героїв Сталінграда, 10, м. Суми

Тел.: +38 (0542) 679-853, +38 (050) 154-56-88

Email: kraeved.sumy@mail.ru

Сумське державне підприємство геодезії, картографії та кадастру

(ДП "Сумигеодезкартографія")

вул. Герасима Кондратьєва, 98а, м.Суми, 40021

Тел./факс (542) 62-88-32, 62-88-20

сайт: www.sggk.inf.ua

Українською та англійською мовами

Київ, ВД "Фолігрант", 2013

Підписано до друку 1.09.2013 р. Формат 120x210 мм.

Папір крейдований, 115 г. Друк офсетний

Видавець ВД "Фолігрант"

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

Серія ДК № 248

2013

ISBN 978-966-96867-5-6

ББК 63.3 (4. Укр. — 4 Сум)

У путівнику "Суми. Запрошуємо до знайомства" використані матеріали з фондів Сумського обласного художнього музею ім. Н. Онацького (директор — Г. В. Ареф'єва), Сумського обласного краєзнавчого музею (директор — В. С. Терент'єв), з архівів Сумської обласної громадської організації "ЦСГР "Рідний край" (голова правління — В. К. Шейко), з приватної колекції С. І. Гуцана.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

	квартали міста, назви вулиць		каплиці
	промислові квартали		католицький костьол
	основні проїзди		кафе, ресторани
	залізниці		кінотеатри
	мости		медичні заклади
	озера, ставки		мечеть
	ріки, їх назви, напрям течії, струмки		міські та районні ради
	ліси, породи дерев		музеї
	газони, сади, садові ділянки		пам'ятники
	кладовища		пляжі
	назви частин міста, мікрорайонів, районів		православні собори, церкви
	межі екскурсійних маршрутів		правоохоронні органи
	номер екскурсійного маршруту		ринки
	автозаправки		синагога
	автостанції		театри
	автомобільні стоянки		торгові центри
	банки		туалети
	бібліотеки		станції технічного обслуговування
	будинки культури		фонтани
	відділення зв'язку		філармонія
	галереї художні		човнові станції
	готелі		

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Альтанка

Спасо-Преображенський собор

Церква Воскресіння Христового

Церква святих апостолів
Петра і Павла

Свято-Троїцький собор

Церква Пророка Іллі

Церква Святого великомученика
цілителя Пантелеймона

Церква Різдва Іоана Предтечі

Церква святої мучениці Валентини

Церква Новомучеників та Сповідників
Слобожанських і Святителя
Іоана Шанхайського

Церква Святителя Луки Кримського

Католицький храм в ім'я Благовіщення
Пресвятої Діви Марії

"Кадетський корпус"
ім. І. Г. Харитоненка

"Легкоатлетичний манеж УАБС
ім. В. С. Голубничого

Меморіал загиблим
воїнам-інтернаціоналістам

Меморіальний будинок-музей
А. П. Чехова

Меморіал Вічної Слави

Монумент "Героям Сумщини"

Пам'ятник І. Г. Харитоненку

Пам'ятник Т. Г. Шевченку

Стадіон "Ювілейний"

Сумська обласна філармонія

Сумська міська дитяча клінічна
лікарня Святої Зінаїди

Сумський державний університет

Сумський Національний
аграрний університет

Українська академія
банківської справи

Центральний ринок